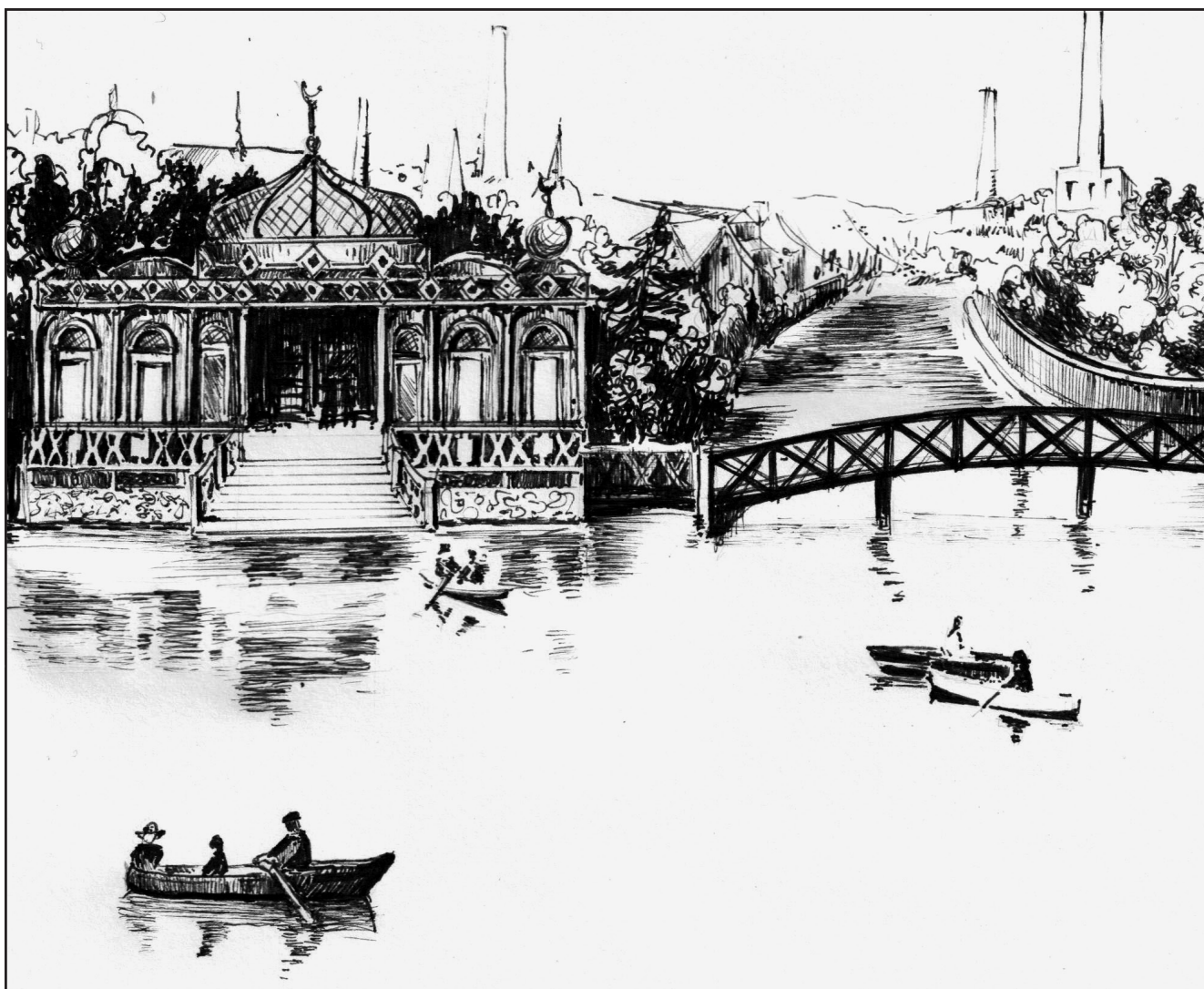

PRZEGŁĄD *Edukacyjny* 3 (138)

PISMO NAUCZYCIELI

Łódź, lipiec-wrzesień 2025

1905-1915 ALTANA NA PRZYSTANI W PARKU „HELENÓW”. WYPOŻYCZALNIA ŁÓDEK.

W numerze m.in.:

- Edukacja zdrowotna w szkole – nowy przedmiot, nowe wyzwania
- InterScience – Zintegrowane Nauki Przyrodnicze
- Nauczyciel-konsultant – jaką rolę pełni w systemie edukacji?
- Sport, zaangażowanie, wspólnota – idea Uczniowskich Klubów Sportowych jako narzędzie integracji uczniów, nauczycieli i rodziców
- „100 LAT Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi

SPIS TREŚCI:

- Od Redakcji 1

PUBLIKACJE

- *Katarzyna Wdowiak-Błaszczak*
Geneza, symbolika i dzieje herbu Orzeł Biały 2
- *Dariusz Góra, Monika Kasprzak, Jerzy Mirosław Kupiec*
Ekologia – rozwój pojęcia i cele nauczania
edukacji ekologicznej 5
- *Joanna Grzesiak*
Edukacja zdrowotna w szkole – nowy przedmiot,
nowe wyzwania 9
- *Monika Kamieńska*
Edukacja przez grę – jak nowoczesne technologie
zmieniają polskie szkolnictwo 12

DOBRE PRAKTYKI

- *Magdalena Pąsiek, Dominika Podsiadła*
InterScience – Zintegrowane Nauki Przyrodnicze 14
- *Paulina Karolczak*
Sport, zaangażowanie, wspólnota – idea
Uczniowskich Klubów Sportowych jako narzędzie
integracji uczniów, nauczycieli i rodziców 16
- *Sławomir Piętańkiewicz*
Siatkówka – sport pełen dynamiki i emocji 22
- *Julita Krzyżańska*
Obraz, który opowiada – potencjał książki
obrazkowej w edukacji najmłodszych 23

DZIEJE SIĘ

- *Katarzyna Figurska*
100 LAT Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej
im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi 26
- *Justyna Chylak, Mariola Soboń*
100-lecie PBW w Łodzi 29
- *Kamil Dyjankiewicz*
Budowanie wspólnoty przez język i kulturę.
„Słowiańska dusza” i „Przodownik ortografii” –
innowacyjne konkursy dla obcokrajowców w Łodzi 31
- Nauczyciel-konsultant – jaką rolę pełni
w systemie edukacji? 33

WARTO PRZECZYTAĆ I OBEJRZEĆ

- Wortal Literacki granice.pl – recenzje 36
- *Paweł Kowalczyk*
Filmy, które każdy nauczyciel obejrzeć powinien! 38

CZASOPISMO WYDAWANE OD 1994 R. PRZEZ WOJEWÓDZKI OŚRODEK DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W ŁODZI

RADA PROGRAMOWA:

Teresa Łęcka
Ludmiła Fabiszewska
Tomasz Łaszczyński
Piotr Szeligowski

RADA NAUKOWA:

Dr hab. prof. nadzw. UŁ Mariola Antczak
Dr hab. prof. AP Danuta Mucha
Dr Maria Kuleczka-Raszewska

ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

Grażyna Bartczak-Bednarska – red. naczelna
Katarzyna Wdowiak-Błaszczak – zastępca red. naczelnej
Bożena Sowińska – projekt okładki i oprac. graficzne
Beata Gawłowska – edycja i skład

ADRES REDAKCJI:

CRE WŁ w Łodzi, ul. Wielkopolska 70/72
WOJEWÓDZKI OŚRODEK
DOSKONALENIA NAUCZYCIELI
REDAKCJA „PRZEGLĄDU EDUKACYJNEGO”
91-029 Łódź, ul. Wielkopolska 70/72
tel. 451-538-774

ADRES W INTERNECIE:

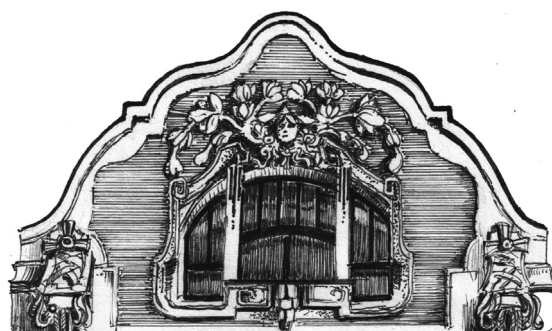
www.cre-lodz.edu.pl
e-mail: organizacja.wodn@cre-lodz.edu.pl

Redakcja nie zwraca niezamówionych materiałów
i zastrzega sobie prawo do adiustacji i skracania
nadesłanych tekstów oraz nadawania własnych
tytułów i śródtytułów.

Skład: Beata Gawłowska
Druk: Media Press – www.media-press.com.pl
90-578 Łódź, ul. Wróblewskiego 19A

ISSN 1231-322 X

Publikowane artykuły wyrażają poglądy autorów
i nie muszą być tożsame ze stanowiskiem redakcji.

Drodzy Czytelnicy,

*„Powiedział mi kiedyś mój tata i miał,
jak się zdaje, rację,
że największym wynalazcą Wszechświata był ten,
co wynalazł wakacje.”*

/Ludwik Jerzy Kern/

Koniec wakacji – czas pożegnań i nowych początków

Sierpniowe słońce powoli chyli się ku końcowi, a w powietrzu czuć już pierwsze oznaki nadchodzącej jesieni. Wakacje – czas bez troski, zabawy i odpoczynku – dobiegają końca. Dla dzieci był to okres pełen przygód, rodzinnych wyjazdów, spotkań z rówieśnikami i leniwych poranków bez budzika. Miejmy nadzieję, że letnie miesiące pozwoliły im naładować baterie, odkrywać nowe pasje i po prostu być dziećmi – wolnymi od szkolnych obowiązków. Może warto ten czas wpleść w początkowe działania edukacyjne.

Powrót do szkoły to nie tylko obowiązki, ale też szansa na rozwój, zdobywanie wiedzy i budowanie relacji. To czas, kiedy dzieci nie tylko uczą się przedmiotów szkolnych, ale także współpracy, empatii i odpowiedzialności. Choć pożegnanie z wakacjami bywa trudne, warto spojrzeć na nowy rok szkolny jak na kolejną przygodę – pełną możliwości i inspiracji, (również dla nauczycieli!).

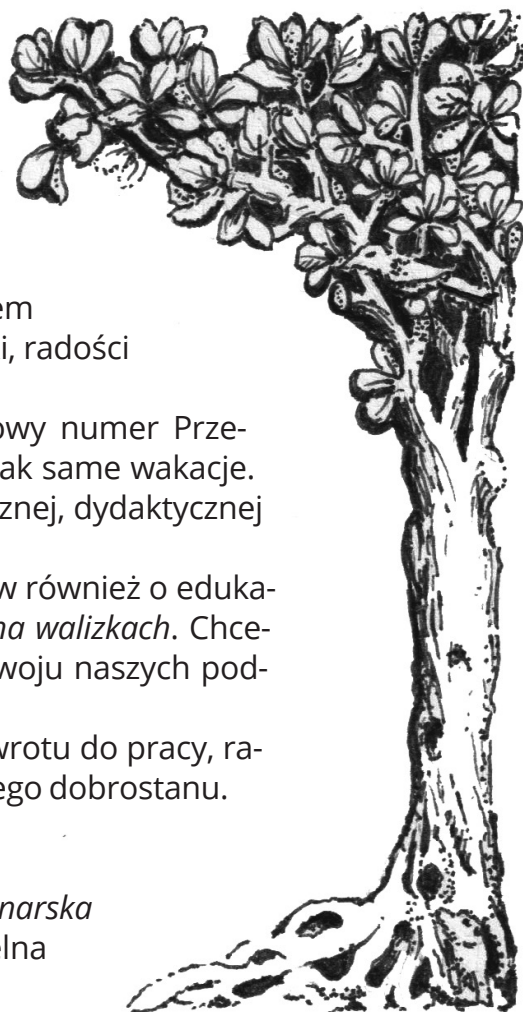
Niech więc koniec wakacji będzie nie tylko pożegnaniem lata, ale też powitaniem nowego etapu – pełnego nauki, radości i odkryć. Bo każdy koniec to początek czegoś nowego.

Chcąc umilić Państwu te chwile, przedstawiamy nowy numer Przeglądu Edukacyjnego. Jest on tak różnorodny w treści, jak same wakacje. Znajdziemy tu artykuły o tematyce sportowej, historycznej, dydaktycznej oraz o nowych wyzwaniach w oświacie.

Redakcja Przeglądu zaprasza do nadsyłania artykułów również o edukacyjnej stronie turystyki do nowego działu: *Nauczyciel na walizkach*. Chcemy promować miejsca ciekawe i wartościowe dla rozwoju naszych podopiecznych i swojego.

Na koniec życzenia spokojnego i pełnego energii powrotu do pracy, radości ze spotkań naszych uczniów, jak i kolegów, ogólnego dobrostanu.

Grażyna Bartczak-Bednarska
Redaktor naczelna

Geneza, symbolika i dzieje herbu Orzeł Biały

KATARZYNA WDOWIAK-BŁASZCZYK

Heraldyczny znak z wizerunkiem białego orła ma kilkusetletnią tradycję¹. Orzeł jest ptakiem królewskim, panem przestworzy, który odważnie wlatuje ku słońcu i szybuje najszybciej ze wszystkich ptaków. Od zarania dziejów kojarzony był z bóstwem i stanowił uosobienie wyższego majestatu. Orzeł symbolizuje zwycięstwo, siłę, dominację dobra nad złem, ducha nad materią i światła nad ciemnością².

Ptak ten uznawany był przez liczne dzikie plemiona zamieszkujące niegdyś Europę i Azję za bóstwo i wcielenie przodków. Tradycję tę przejęły pierwsze cywilizacje kręgu śródziemnomorskiego³. Orzeł znany był Asyryjczykom, Babilończykom, Persom czy Fenicjanom. W Grecji i w Rzymie orzeł towarzyszył Zeusowi i Jowiszowi jako nosiciel piorunów. Stał się godłem cesarstwa rzymskiego. W 800 roku symbol ten od Rzymian przejął Karol Wielki. Z czasem orzeł stał się godłem cesarstwa, wielu księstw i królestw, w tym także Polski⁴. Znak orła w różnych odmianach jako herb państwowy przyjmowali Niemcy, Rosjanie, a także Amerykanie. Orzeł (aquila) uchodzi za jeden z najstarszych symboli w dziejach, jest znany wielu kręgom kulturowym⁵.

Do Polski znak orła dotarł dzięki zdobnictwu celtyckiemu i rzymskim monetom od kupców przemierzających szlak bursztynowy. Orzeł był dla Polaków symbolem jeszcze w czasach pogańskich⁶.

W 1000 roku orzeł został wybity na srebrnym denarze Bolesława Chrobrego po symbolicznej koronacji w Gnieźnie. To najprawdopodobniej najwcześniejsza moneta z wizerunkiem orła. Ptak przedstawiony jest na niej w dużym uproszczeniu, więc badacze spierają się, czy jest to paw, czy też właśnie orzeł⁷. Istnieją też inne propozycje – może to być kurak, głuźec, cietrzew czy gołębica⁸. Jak zaznacza T. Piętas w swoim artykule: „Za interpretacją tego symbolu jako orła przemawiają liczne argumenty. Już Jan Długosz w XV

wieku sądził, że to cesarz Otton III nadał Chrobremu herb z cesarskim orłem podczas zjazdu gnieźnieńskiego⁹.

Interesująca jest kwestia, jaki gatunek orła stał się pierwowzorem dla wizerunku orła na polskim herbie. Nie ulega wątpliwości, że był to któryś z gatunków drapieżnych ptaków występujących w naturze na ziemiach polskich. Można wziąć pod uwagę orła przedniego, orła cesarskiego, orła stepowego, orlika grubodziobego, orlika krzykliwego, orzełka południowego, bielika wschodniego, bielika, gadożera i rybołowa¹⁰.

Genezę znaku orła w polskim godle można odnaleźć w bajecznych przekazach kronikarzy. Z *Kroniki wielkopolskiej* znana jest wszystkim legenda o Lechu, który postanowił osiąść na żyznych i pięknych terenach, i tam założyć swoje państwo. Miejsce, które wybrał nazwał Gniezmem, od gniazda orłów, które było dla niego symbolicznym drogowskazem, by to właśnie w tym miejscu osiąść na stałe¹¹.

Rysunek nr 2. Lech z braćmi przy gnieździe orła

Źródło: strona internetowa: https://pl.wikipedia.org/wiki/Godło_Rzeczypospolitej_Polskiej#/media/File:Lech_111.PNG [dostęp: 21.02.2018]

Rysunek nr 1. Denar Bolesława Chrobrego

Źródło: strona internetowa: https://pl.wikipedia.org/wiki/Godło_Rzeczypospolitej_Polskiej#/media/File:Denar_rys_chrobry1.png [dostęp: 21.02.2018]

Pierwszą wzmiankę o znaku orła można odnaleźć w *Kronice Wincentego Kadłubka*. Według przekazu Kazimierz Sprawiedliwy w 1182 roku walczył pod znakiem zwycięskie-

go orła w bitwie pod Brześciem z wojskiem ruskim¹². Etymologię słowa Gniezno przedstawił w swojej kronice jeszcze wcześniej Anonim zwany Gallem¹³. To pokazuje, że nasi przodkowie od wieków zastanawiali się nad genezą Orła Białego w Polskim godle.

Sztuka heraldyczna znana jest od XII wieku. Orzeł w herbach zaistniał za czasów synów Bolesława III Krzywoustego w okresie rozbięcia dzielnicowego¹⁴. Przemysław II w roku 1295 podniósł wagę orła w koronie do rangi Godła Królestwa Polskiego¹⁵. Zdarzenie to było zwieńczeniem długoletnich starań o zjednoczenie Królestwa Polskiego. Zarówno akt koronacji Przemysława II, jak i nadanie herbu Orła Białego, miały charakter ogólnopaństwowy. Orzeł stał się heraldycznym symbolem całego kraju¹⁶.

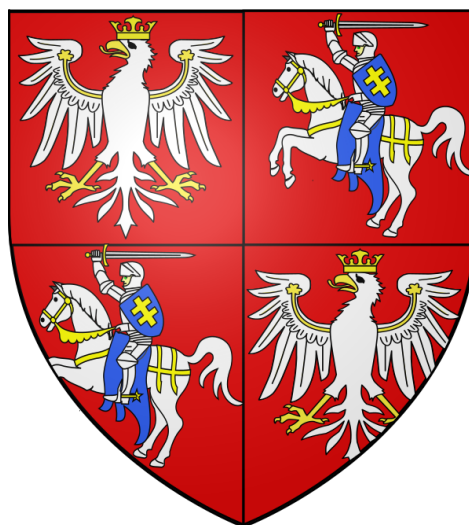

Rysunek nr 3. Orzeł na pieczęci Przemysława II

Źródło: strona internetowa: https://pl.wikipedia.org/wiki/Godło_Rzeczypospolitej_Polskiej#/media/File:Przemys%C5%82_II_seal_1295.PNG [dostęp: 21.02.2018]

Następnie Władysław Łokietek umieścił ukoronowanego orła na swojej pieczęci koronacyjnej oraz pochwie miecza koronacyjnego królów polskich (Szczerebcu). Tym sposobem znak orła stał się obowiązującym do dziś najważniejszym z polskich symboli narodowych¹⁷. Z panowania Kazimierza III Wielkiego orzeł był godłem trzy razy większego terytorium Polski niż tego, nad którym panował Łokietek. Kazimierz III Wielki odzyskał Kujawy z ziemią dobrzyńską, przyłączył ziemie sieradzka i łęczycka, księstwo płockie i Ruś Halicką¹⁸. Jak zaznacza A. Znamierowski objaśniając różnice między wizerunkami orłów za panowania trzech władców – Przemysława II, Władysława I Łokietka i Kazimierza III Wielkiego: „Orły [...] różniły się stylizacją, lecz wszystkie miały te same heraldyczne elementy – koronę, przepaskę na skrzydłach i pierścień na ogonie. W XV wieku znika pierścień, w XVI wieku przepaska, do dzisiaj pozostała tylko korona”¹⁹.

W czasach panowania dynastii Jagiellonów, w wyniku zawarcia unii Polski z Litwą, herb zmienił swoją formę. Na jednej tarczy połączono Orła Białego z Pogonią – herbem Wielkiego Księstwa Litewskiego. Po 1569 roku był to oficjalny herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Rysunek nr 4. Herb polski-litewskiego państwa Jagiellonów

Źródło: strona internetowa: https://pl.wikipedia.org/wiki/Godło_Rzeczypospolitej_Polskiej#/media/File:COA_polish_king_Jagellon.svg [dostęp: 21.02.2018]

Mimo połączenia na herbie, Orzeł Biały funkcjonował autonomicznie w Królestwie Polskim niemal we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Znajdował się na pieczęciach królewskich, monetach i chorągwiach za panowania kolejnych władców. Orzeł Biały był bowiem znakiem narodowej tożsamości Polaków²⁰.

W XVIII wieku doszło do rozbiorów Polski i utraty niepodległości na 123 lata. Władze zaborcze wyeliminowały herb Orła Białego z życia publicznego. Znak ten żył jednak w świadomości narodu jako symbol dążeń niepodległościowych²¹. Tak opisuje sytuację Polaków S. K. Kuczyński w swoim artykule: „Trzeci rozbiór Polski położył kres wszystkim instytucjom życia politycznego Rzeczypospolitej oraz zniósł jej symbole – herb państwa, oznaki władzy królewskiej, pieczęcie urzędów, chorągwie, sztandary i inne znaki¹. Władze państw zaborczych wprowadziły zamiast nich własne symbole państwowe”²².

Orzeł Biały zaistniał w 1807 roku w herbie Księstwa Warszawskiego; zajmował jednak, zgodnie z postanowieniami Konstytucji 3 Maja, drugorzędne miejsce po herbie króla Saksonii – Fryderyka Augusta, który przejął rządy w Księstwie. W okresie zaborów Orzeł połączył się z Pogonią w czasie powstań listopadowego i styczniowego w herbach rządów powstańczych²³.

Gdy Polska w 1918 roku odzyskała niepodległość, przez socjalistyczny rząd Jędrzeja Moraczewskiego wprowadzony został znak herbowy Orła Białego bez korony. Po protestach przedstawicieli nauki 1 sierpnia 1919 roku Sejm przyjął ostatecznie herb Orła Białego z koroną. Ta postać herbu funkcjonowała w 20-leciu międzywojennym i w okresie II wojny światowej pod okupacją. Po wojnie, w roku 1947 Ministerstwo Kultury i Sztuki rozpięło konkurs na herb Orła Białego bez korony. Mimo iż uczeni historycy zwracali uwagę na konieczność zawarcia w herbie korony, Konstytucja PRL z roku 1952 zawierała opis Orła Białego na czerwonym tle bez korony²⁴.

Rysunek nr 5. Stosowane od 1944, zalegalizowane w 1952 Godło PRL, obowiązujące do 21 lutego 1990

Źródło: strona internetowa: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Godło_Rzeczypospolitej_Polskiej#/media/File:Coat_of_arms_of_Poland_\(1955-1980\).svg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Godło_Rzeczypospolitej_Polskiej#/media/File:Coat_of_arms_of_Poland_(1955-1980).svg) [dostęp: 23.02.2018]

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie wydał dekret o zmianie herbu. Na głowie orła znalazła się korona. W roku 1989 Orłu Białemu przywrócono oficjalnie koronę i w takim kształcie trwa do dziś²⁵.

**GODŁO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Rysunek nr 6. Obecne godło Rzeczypospolitej Polskiej

Źródło: strona internetowa: https://pl.wikipedia.org/wiki/Godło_Rzeczypospolitej_Polskiej#/media/File:God%C5%82o_Rzeczypospolitej_Polskiej_-_wz%C3%B3r_ustawowy.png [dostęp: 23.02.2018]

Warto na zakończenie wspomnieć o symbolice barw polskiego herbu. Biel (srebro) oznacza pokorę, uczciwość, czystość, niewinność; czerwień zaś kojarzona jest z odwagą, siłą i walecznością. Jak zaznacza T. Pietras w swojej rozprawie poświęconej Orłu Białemu: „Obie barwy były znane i lu-

biane przez Słowian na długo przed przyjęciem chrześcijaństwa i zachodniej symboliki, wiemy np. że nasi przodkowie na wiosnę bielili chaty wapnem, a tkaniny barwili czerwonym czerwcem”²⁶.

Podsumowując, dzieje polskiego herbu są dla Polaków bezcenną pamiątką historyczną. Orzeł Biały w koronie to symbol naszej wolności, suwerenności i dumy.

Katarzyna Wdowiak-Błaszczyk
Konsultantka ds. języka polskiego
CRE Wł w Łodzi

- ¹ A. Jaworska, *Orzeł Biały. Herb państwa polskiego*, Warszawa 2003, s. 5.
- ² A. Znamierowski, *Insignia, symbole i herby polskie*, Warszawa 2003, s. 109.
- ³ T. Pietras, *Skąd wzięło się nasze godło?* [online] strona internetowa: <http://warsztathistoryka.uni.lodz.pl/heraldyka/orzel.pdf>, [dostęp: 19.02.2018], s. 1.
- ⁴ A. Znamierowski, *Insignia, symbole...*, dz. cyt., s. 109.
- ⁵ T. Pietras, *Z Orłem Białym przez wieki. Z dziejów polskiej symboliki państwowej*, [online] strona internetowa: http://warsztathistoryka.uni.lodz.pl/heraldyka/orzel_2.pdf [dostęp: 19.02.2018], s. 1, 3.
- ⁶ A. Znamierowski, *Insignia, symbole...*, dz. cyt., s. 110.
- ⁷ W. Budzyński, *XV-wieczne typograficzne wizerunki Godła Polski*, [online] strona internetowa: <https://polskieantyki.com/2016/06/23/xv-w-typograficzne-wizerunki-godla-polski/> [dostęp: 20.02.2018]
- ⁸ T. Pietras, *Skąd wzięło się nasze godło?*..., dz. cyt., s. 6.
- ⁹ T. Pietras, *Skąd wzięło się nasze godło?*..., dz. cyt., s. 6.
- ¹⁰ Tamże, s. 3.
- ¹¹ *Kronika wielkopolska*. K. Abgarowicz (tł.), B. Kürbis (red.), Kraków 2010.
- ¹² A. Znamierowski, *Insignia, symbole...*, dz. cyt., s. 111.
- ¹³ T. Pietras, *Skąd wzięło się nasze godło?*..., dz. cyt., s. 4.
- ¹⁴ Tamże, s. 7.
- ¹⁵ W. Budzyński, *XV-wieczne typograficzne wizerunki Godła Polski*, [online] strona internetowa: <https://polskieantyki.com/2016/06/23/xv-w-typograficzne-wizerunki-godla-polski/> [dostęp: 20.02.2018]
- ¹⁶ A. Jaworska, *Orzeł Biały...*, dz. cyt., s. 5.
- ¹⁷ T. Pietras, *Skąd wzięło się nasze godło?*..., dz. cyt., s. 13.
- ¹⁸ A. Znamierowski, *Insignia, symbole...*, dz. cyt., s. 113-114.
- ¹⁹ Tamże, s. 114.
- ²⁰ A. Jaworska, *Orzeł Biały...*, dz. cyt., s. 5-6.
- ²¹ Tamże, s. 6.
- ²² S.K. Kuczyński, *Orzeł Biały i barwy biało-czerwone w polskich powstaniach narodowych XIX wieku, „Niepodległość i Pamięć” nr 10/1998*, s. 37.
- ²³ A. Znamierowski, *Insignia, symbole...*, dz. cyt., s. 124-125.
- ²⁴ A. Jaworska, *Orzeł Biały...*, dz. cyt., s. 6-7.
- ²⁵ A. Znamierowski, *Insignia, symbole...*, dz. cyt., s. 130.
- ²⁶ T. Pietras, *Z Orłem Białym przez wieki...*, dz. cyt., s. 7.

BIBLIOGRAFIA:

1. Budzyński W., *XV-wieczne typograficzne wizerunki Godła Polski*, [online] strona internetowa: <https://polskieantyki.com/2016/06/23/xv-w-typograficzne-wizerunki-godla-polski/> [dostęp: 20.02.2018]
2. Jaworska A., *Orzeł Biały. Herb państwa polskiego*, Warszawa 2003
3. *Kronika wielkopolska*. K. Abgarowicz (tł.), B. Kürbis (red.), Kraków 2010.
4. S. K. Kuczyński, *Orzeł Biały i barwy biało-czerwone w polskich powstaniach narodowych XIX wieku, „Niepodległość i Pamięć” nr 10/1998*, s. 37-55
5. Pietras T., *Skąd wzięło się nasze godło?* [online] strona internetowa: <http://warsztathistoryka.uni.lodz.pl/heraldyka/orzel.pdf> [dostęp: 19.02.2018]
6. Pietras T., *Z Orłem Białym przez wieki. Z dziejów polskiej symboliki państwowej*, [online] strona internetowa: http://warsztathistoryka.uni.lodz.pl/heraldyka/orzel_2.pdf [dostęp: 19.02.2018]
7. Znamierowski A., *Insignia, symbole i herby polskie*, Warszawa 2003

Ekologia – rozwój pojęcia i cele nauczania edukacji ekologicznej

DARIUSZ GÓRA, MONIKA KASPRZAK, JERZY MIROSŁAW KUPIEC

Pojęcie „ekologia” zostało wprowadzone przez E. Haeckla w 1869 r. Zdefiniował ją jako naukę o ekonomice przyrody. Ekologia zajmuje się więc gospodarką przyrody w jej ekosystemach, strukturą i funkcjonowaniu przyrody, a także szeroko pojmowanymi zjawiskami dotyczącymi wzajemnymi zależnościami pomiędzy organizmami a środowiskiem, w których one funkcjonują, a także czynnikami biotycznymi i abiotycznymi (1). Należy nadmienić, że najstarszym, a zarazem dominującym w początkach XX w. jest pojęcie autekologii jako kierunku badań ekologicznych (2,3,4,5). Do powstania tego kierunku w znacznym stopniu przyczyniły się liczne badania nad fizjologią zachowawczą zwierząt, a zwłaszcza nad wpływem czynników abiotycznych środowiska na ich zachowanie (1,2).

Głównym kierunkiem badawczym autekologii jest osobnik, a przedmiotem jej zainteresowań środowisko, w którym funkcjonuje żywy organizm, a zwłaszcza środowisko fizyczne, chemiczne oraz biotyczne, które cechują określone właściwości (6).

W znaczny sposób nastąpił rozwój badań populacyjnych w latach pięćdziesiątych XX w., który doprowadził do stworzenia ogólnej koncepcji populacji jako zintegrowanego, funkcjonalnego układu pozostającego w równowadze dynamicznej ze swym środowiskiem. Powstały wówczas liczne badania nad bioenergetyką populacji oraz nad rolą ekologiczną populacji w określonym ekosystemie (7). Przedmiotem badań w ramach ekologii populacji jest struktura, dynamika i produktywność oraz jej organizacja, jak również wszelkie zachodzące w niej procesy. W przeprowadzonych badaniach nad strukturą populacji analizuje się zróżnicowanie poszczególnych osobników populacji pod względem wieku, płci, wielkości i struktury funkcjonowania.

Organizacja populacji dotyczy sposobu rozmieszczenia danych osobników uwarunkowanego czynnikami wewnątrzpopulacyjnymi oraz reakcji i wzajemnych kontaktów pomiędzy osobnikami populacji, czyli jej organizacji społecznej.

Końcem XIX w. pojawiła się koncepcja biocenozy jako zbiorczej jednostki życia. Funkcjonowały one znacznie wcześniej w ekologii roślin niż w ekologii zwierząt (8, 9). Kierunek zwany biocenologią przyczynił się do sformułowania wielu praw i prawidłowości dotyczących struktury i funkcji biocenozy oraz zdefiniowania podstawowych pojęć (np. długość łańcuchów pokarmowych i ich rola, zależności pomiędzy drapieżnikiem a ofiarą, zespoły konkurencyjne oraz homeostaza i nisza ekologiczna).

W latach trzydziestych XX w. sformułowana została teoria systemu ekologicznego – ekosystemu. Problemy badane na tym poziomie dotyczą nie tylko opisu jego struktury, lecz także jego funkcjonowania (np. procesu przepływu energii i wymiany związków chemicznych pomiędzy poszczególnymi elementami ekosystemu). Ekosystem stał się głównym i powszechnym obiektem badań w ekologii światowej głównie od lat sześćdziesiątych (8). Zmieniło się wówczas podejście do układów ekologicznych i zaczęto je traktować jako układy dynamiczne, a nie statyczne. Nastąpiły zmiany w opisie zjawisk ekologicznych a także metodyki badawczej (7).

Na uwagę zasługuje również kierunek badań mający na celu analizę występujących w krajobrazie elementów uwarunkowanych poprzez gospodarkę człowieka, ich strukturę i znaczenie dla życia człowieka (9). Kierunek ten zwany jest ekologią krajobrazu i dotyczy ochrony krajobrazu oraz zasad jego kształtowania.

Nurt badań krajobrazowych na gruncie polskim bierze swój początek w pracach A. Wodzicki prowadzonych przed II wojną światową. Dotyczyły one zarówno aspekty teorii krajobrazu z punktu widzenia geografii, chemii jak i świadome oddziaływanie człowieka na krajobraz i jego przemiany (10).

Różnorodność podejmowanej tematyki badań ekologicznych i ich specjalizacja doprowadziła do wyodrębniania różnych działów. Obecnie wyróżnia się m.in: ekologię roślin, ekologię zwierząt, ekologie rolniczą, ekologię zbiorowisk roślinnych, ekologię biochemiczną i wiele innych. Remmert wyróżnił też autekologię, ekologię populacji i badania ekosystemów (11). Zależnie więc od przyjętych wówczas kryteriów, mogą być różne podziały dziedzin w obrębie nauki ekologii.

Problemy dotyczące autekologii, ekologii populacji i ekosystemów wprowadzane były do programów nauczania przyrody, biologii z pewnym opóźnieniem w stosunku do stanu badań ekologicznych. Zagadnienia autekologii znalazły swoje odzwierciedlenie w programach nauczania przyrody okresu międzywojennego (1922, 1933). Zasadniczym celem nauczania treści przyrodniczych było poznanie przez uczniów czynników środowiska wodnego, lądowego oraz ich wpływu na życie roślin i zwierząt, jak również cech świadczących o przystosowaniu organizmów do życia w określonych warunkach klimatycznych (np. górskich, nadmorskich, tundry, tajgi), a także zależności między roślinami i zwierzętami. Dążono wówczas do wprowadzania do

szkół zamiast morfologii i systematyki roślin i zwierząt – nauki o zbiorowiskach, takich jak np. łąka, las, pole uprawne czy też staw (11). W tym też czasie i bezpośrednio po II wojnie światowej (1947) w klasach V-VI uwzględniano również problemy synekologii (ekologii zbiorowisk roślin i zespołów zwierząt). Szczególną uwagę zwrócono na strukturę i dynamikę zbiorowisk roślin i zwierząt (9).

Programy nauczania biologii z lat 1956 i 1959 oprócz informacji o gospodarce leśnej i znaczenia lasu, charakteryzowały jego wpływ na glebę i klimat. Silniej podkreślano zarówno zagadnienia synekologii, jak i autekologii. Nie uwzględniano jednak wówczas żadnych tematów ćwiczeń.

Wraz z reformą szkolnictwa w latach sześćdziesiątych XX w. zmienił się układ treści biologicznych, w tym również ekologicznych. Podstawę do ich systematycznego nauczania stanowił program botaniki obejmujący morfologię roślin okrytozalążkowych oraz łąkę, pole uprawne i sad jako przykłady zbiorowisk roślinnych (klasa IV-V, 1963). Uwzględnienie w tym programie wybranych zbiorowisk pozwoliło na pogłębianie wiadomości na temat związku między budową i życiem roślin a środowiskiem (4).

Zagadnienia związane z ekologią populacji pojawiły się w programach nauczania biologii w latach 1985/1990. Natomiast pojęcie „populacja” po raz pierwszy wprowadzone zostało w 1985 r. w klasie VIII, a więc z opóźnieniem w stosunku do rozwoju badań populacyjnych w naukach ekologicznych.

Badania związane z koncepcją biocenozy wywarły wpływ na dobór treści w programach nauczania biologii oraz ich ujęcie. Zagadnienia przystosowań organizmów do życia w różnych środowiskach pojawiły się w polskich programach nauczania przyrody już w latach trzydziestych i czterdziestych. Wówczas odnosiły się one do różnych „zbiorowisk życia”, np. lasu czy łąki.

Termin i pojęcie „biocenoza” jako zespół organizmów roślinnych i zwierzęcych zaczęto uwzględniać w programach nauczania biologii 11-letniej szkoły ogólnokształcącej w 1949 r. na stopniu licealnym, a w szkole podstawowej w 1974 r. na przykładzie lasu, wydmy i łąki. Od tego czasu wiadomości o biocenozie stanowią stały element polskich programów nauczania biologii (2).

Również w programie z 1985 r. zamieszczono hasła: „Charakterystyka zespołów roślinnych i zwierzęcych na tle warunków ich życia w wybranej biocenozie lądowej i wodnej” oraz „Podstawowe zależności w biocenozie”. W 1966 r. oprócz pojęcia „biocenoza” wprowadzono także w programie liceum ogólnokształcącego pojęcia: „populacja”, „równowaga biocenotyczna” oraz „produktywność biocenozy”.

Zagadnienia ochrony i kształtowania krajobrazu zamieszczono po raz pierwszy w programie nauczania biologii z 1974 r. w postaci hasła „Ochrona krajobrazu” w klasie V. Natomiast pojęcie „ekosystemu”, jako najwyższej funkcjonalnej jednostki ekologicznej, wprowadzone zostało do programu nauczania biologii szkoły podstawowej w klasie IV i VIII w 1985 r. (3).

Rozwój ekologii jako nauki, narastające zagrożenia płynące ze zdewastowanego środowiska nie mogły pozostać bez wpływu na ujęcie i dobór treści nauczania biologii w szkole

ogólnokształcącej. Od dłuższego już okresu czasu w Polsce oraz w innych krajach mówi się o kryzysie ekologicznym, który wynika głównie z szybkiego wzrostu demograficznego, wyczerpywania się niektórych zasobów środowiska naturalnego oraz zanieczyszczeń gleb, wód i powietrza. Zapobieganie pogłębiającemu się kryzysowi wymaga m.in. podejmowania decyzji dotyczących racjonalnego gospodarowania ekosystemami. Ważnym elementem jest upowszechnianie i pogłębianie wiedzy ekologicznej wśród społeczeństw, w tym również młodzieży szkolnej, na co zwrócono uwagę w Deklaracji z Tbilisi z 1977 r., Międzynarodowej Strategii Edukacji Środowiskowej z 1990 r. oraz w czasie konferencji w Rio „Szczyt Ziemi” w 1992 r., ponieważ bez znajomości praw ekologii nie może mieć miejsca racjonalna ochrona przyrody i środowiska przyrodniczego.

Wyraźne ekologiczne ujęcie treści nauczania biologii w liceum ogólnokształcącym wystąpiło w programach z 1986 i 1990 r. Treści ekologiczne połączono z problematyką ochrony środowiska w dziale „Ekologia i ochrona środowiska”. Zawarte w tym dziale hasło „Przyrodnicze podstawy kształtowania środowiska” wskazywało, że opanowywanie przez uczniów zagadnień ekologicznych leży u podstaw rozumienia i konkretnego działania w zakresie ochrony środowiska (7).

Dydaktyką ekologii i ochrony środowiska zajmuje się obecnie wiele ośrodków naukowych na całym świecie, w tym w Polsce. W licznych publikacjach (np. materiały konferencyjne, czasopisma naukowe, wydawnictwa zwarte) przedstawiane są dokładne informacje o tematyce, organizacji i wynikach badań nad tymi problemami. Badania nad programami ekologii i ochrony środowiska oraz optymalizacją edukacji środowiskowej prowadzone są w Polsce od ponad 40 lat. Inicjowane i organizowane były przez Instytut Programów Szkolnych w Warszawie, a obecnie np. w Instytucie Badań Edukacyjnych w Warszawie. Edukacją ekologiczną i środowiskową zajmują się także inne ośrodki naukowe w Polsce. Brak jest jednak dotychczas pełnej syntezy wyników tej działalności.

Cele nauczania tematyki i edukacji ekologicznej

Ilość znaczeń, jakie przypisuje się terminowi „edukacja ekologiczna”, stanowi wyzwanie dla każdego, kto podejmuje się teoretycznych prac na tym gruncie. Aby uniknąć długich rozważań o etymologii pojęcia i istniejących różnicach w podejściu, w tym stosunku do pojęć bliskoznacznych, jak edukacja przyrodnicza, edukacja środowiskowa oraz ich związków z edukacją globalną i edukacją dla zrównoważonego rozwoju, od razu przejdę do zdefiniowania edukacji ekologicznej.

Edukacja ta rozumiana jest jako przygotowanie do uczestnictwa w odpowiedzi na globalny kryzys ekologiczny, w tym problem zmiany klimatu. W toku ewolucji i rozwoju edukacja ekologiczna wyszła poza biologię, wchłonęła biologiczne i społeczne ujęcia związane z ochroną środowiska, by wkrótce stać się narzędziem popularyzacji zrównoważonego rozwoju. Przez to wyrażenie „edukacja ekologiczna dla zrównoważonego rozwoju” zaczęło brzmieć jak tautolo-

gia. Pojęcie edukacji ekologicznej, wywodzące się z biologii, wciąż ewoluuje, wchłaniając treści nie tylko „ochroniarskie”, ale też socjologiczne, filozoficzne, pedagogiczne, a także elementy edukacji globalnej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju czy edukacji klimatycznej. Pozwala to w pełni korzystać z osiągnięć wielu nauk, które włączyły tematykę ekologiczną do głównego nurtu swoich badań. Mowa tu o socjologii środowiskowej, psychologii środowiskowej, etyce środowiskowej (ekofilozofii) czy wreszcie pedagogice ekologicznej.

Edukacja ekologiczna nie powinna ograniczać się jedynie do teorii. Ważnym elementem jest angażowanie uczniów w działania praktyczne, takie jak udział w akcjach sprzątania świata, zakładanie szkolnych ogrodów czy organizacja kampanii na rzecz oszczędzania wody i energii. Takie inicjatywy nie tylko zwiększają świadomość ekologiczną, ale także rozwijają umiejętności współpracy, odpowiedzialności i kreatywności.

Ponadto, edukacja ekologiczna odgrywa istotną rolę w budowaniu zrównoważonego społeczeństwa. Uczy, że ochrona środowiska jest nie tylko kwestią indywidualnych działań, ale także wspólną odpowiedzialnością całego społeczeństwa. W ten sposób promuje zrównoważony rozwój, który dąży do równowagi między potrzebami obecnych a przyszłych pokoleń, zapewniając jednocześnie ochronę środowiska.

W obliczu globalnych wyzwań, takich jak zmiany klimatyczne, edukacja ekologiczna staje się coraz bardziej istotna. Dzięki niej jednostki i społeczności zyskują narzędzia do podejmowania świadomych decyzji, które mogą przeciwdziałać negatywnym skutkom działalności człowieka na planecie. Dlatego edukacja ekologiczna powinna być integralną częścią programów nauczania na wszystkich poziomach edukacji, a także przedmiotem działań edukacyjnych skierowanych do społeczeństwa ogółem.

Edukacja ekologiczna w szkołach pełni kluczową rolę w kształtowaniu świadomych, odpowiedzialnych obywateli, którzy rozumieją znaczenie ochrony środowiska i są gotowi podejmować działania na rzecz jego zachowania. Poprzez zintegrowane podejście, praktyczne działania i wspieranie postaw proekologicznych, szkoły mogą przyczynić się do budowania bardziej zrównoważonej przyszłości analizując interdyscyplinarny charakter edukacji ekologicznej (ryc.1)

Podstawowe cele szeroko rozumianej edukacji ekologicznej to:

1. Kształtowanie postaw proekologicznych wszystkich grup społecznych, wiekowych i zawodowych.
2. Polepszenie dostępu do informacji o stanie środowiska.
3. Zwiększenie akceptacji społecznej dla realizacji niezbędnych inwestycji.
4. Wdrażanie programów służących ochronie środowiska.

Nauczanie tematyki ekologicznej w klasach I-III szkoły podstawowej ma na celu zaznajomienie uczniów z warunkami życia roślin i zwierząt, a także związkami zachodzącymi między budową i czynnościami życiowymi organizmów a warunkami panującymi w środowisku lądowym i wodnym. Uczniowie poznają i obserwują wpływ różnych

Ryc.1. Interdyscyplinarny charakter edukacji ekologicznej.

czynników ekologicznych na życie roślin i zwierząt, z zagadnieniami dotyczącymi lasu jako zbiorowiska naturalnego organizmów, a także agrocenoz (środowiska utworzone przez człowieka, np. pola uprawne, sad, ogród warzywny). Na tej podstawie dostrzegają różnice między zbiorowiskami naturalnymi a sztucznymi (6).

Według Stawińskiego (1993) do podstawowych umiejętności, które powinny być kształtowane na lekcjach w klasach I-III należą m. in. umiejętności takie jak:

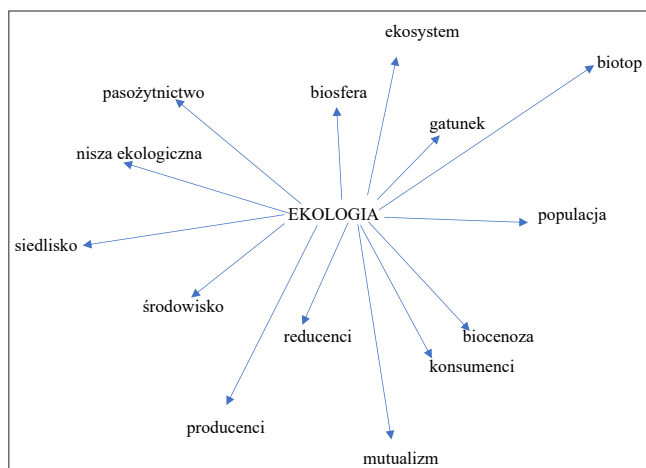
- charakteryzowania różnych środowisk życia organizmów,
- rozpoznawania pospolitych gatunków roślin i zwierząt występujących w różnych ekosystemach,
- dostrzegania zmian zachodzących w różnych porach roku,
- wykonywania prostych prac hodowlanych i ogrodniczych,
- posługiwania się prostymi narzędziami.

W edukacji ekologicznej dzieci w wieku wczesnoszkolnym (klasy I-III) należy zwrócić szczególną uwagę na ukształtowanie odpowiednich postaw wobec środowiska przyrodniczego, takich jak: szacunek, przekonanie o odpowiedzialności każdego człowieka na zmiany dokonywane w przyrodzie, wykazywanie emocjonalnej więzi z przyrodą.

Nauczanie treści ekologicznych w klasach IV-VIII ma na celu zaznajomienie uczniów z najważniejszymi osiągnięciami współczesnej ekologii, metodami badań, poznanie warunków życia w środowiskach lądowych i wodnych, różnorodnych przystosowań roślin i zwierząt do życia w konkretnym środowisku, a ponadto poznanie zależności pokarmowych między organizmami na wybranych przykładach łańcuchów pokarmowych w biocenozach lądowych i wodnych (5).

Głównym celem nauczania treści ekologicznych w szkole średniej jest wyposażenie uczniów w odpowiedni zasób wiadomości dotyczących podstaw wiedzy o strukturze ekosystemu, poszczególnych jego elementach i zasadach jego funkcjonowania, obejmujących rozumienie i właściwe definiowanie terminów i pojęć z zakresu ekologii (poziomy organizacji materii żywej, czynniki ekologiczne), wzajemnych

relacji istniejących między elementami biotycznymi i abiotycznymi środowiska, podstawowych procesów i zależności w przyrodzie umożliwiających jej funkcjonowanie i trwanie, cech charakterystycznych populacji, biocenozy i ekosystemów lądowych i wodnych, ich funkcjonowanie, zakłócenia i konsekwencje tych zakłóceń (ryc. 2)

Ryc. 2. Podstawowe pojęcia i terminy w ekologii

Nieodzowna staje się również praca nauczyciela nad kształtowaniem wśród uczniów szkół podstawowych umiejętności związanych ściśle z treściami ekologicznymi, np. umiejętności:

- dostrzegania różnorodnych związków i współzależności istniejących w przyrodzie,
- planowania i przeprowadzania obserwacji i doświadczeń z ekologii,
- dokonywania pomiarów: temperatury, wilgotności powietrza i gleby, natężenia światła, ruchu powietrza,
- analizy i interpretowania wyników, formułowania wniosków, przewidywania skutków różnych działań,
- doboru graficznej formy zapisu wyników obserwacji i pomiarów,
- charakteryzowania biocenozy naturalnej i sztucznej, ich składu gatunkowego oraz zależności między biocenozą a biotopem.

Nauczanie treści ekologicznych w szkole podstawowej i ponadpodstawowej ma prowadzić głównie do pogłębiania świadomości ekologicznej uczniów, do zmiany stosunku człowieka do przyrody oraz pogłębiania wrażliwości na otaczające piękno przyrody.

Związek pedagogiki z ochroną środowiska przyrodniczego i treściami ekologicznymi, w którym żyje człowiek, można rozpatrywać w kilku aspektach. Pedagogika ekologiczna jest dziedziną otwartą i interdyscyplinarną, obejmującą duży wachlarz zagadnień przyrodniczych oraz zachowań człowieka, jego postaw, wartości i dążeń do utrzymania i poprawy stanu środowiska przyrodniczego, zapobiegania zagrożeniom oraz zachowania dobrego stanu środowiska dla przyszłych pokoleń.

Pedagogika ekologiczna krytycznie podchodzi do metodologicznej słabości nauk o wychowaniu, zmierzając w kie-

runku pedagogiki emancypacyjnej, która zasadza się na krytycznym stosunku do normatywnego podejścia obowiązującego w pedagogice tradycyjnej.

Rolą pedagogiki ekologicznej jest przejście od funkcji odtwarzania istniejących struktur do tworzenia warunków dla ochrony i poszanowania różnorodności biologicznej, pojmowania środowiska przyrodniczego jako wartości i zachowań bioetycznych niezbędnych w społeczeństwie demokratycznym.

Podstawowym celem pedagogiki ekologicznej jest budowanie naukowych podstaw postępowania pedagogicznego zmierzającego do przedstawienia środowiska przyrodniczego jako wartości nadrzędnej dla człowieka, dla jego zdrowia i życia. Dąży ona także do uświadomienia człowiekowi, jakie zagrożenia może przynieść przyszłość. Ważne jest także wskazanie, jak należy rozpoznawać degradację, jak jej zapobiegać i jak chronić środowisko, by zagrożenia nie doprowadziły do niezidentyfikowanego strachu i obaw u człowieka, które w efekcie mogą stać się przyczyną chorób psychosomatycznych.

Dariusz Góra

Gdański Uniwersytet Medyczny, Wydział Nauk o Zdrowiu
Szkola Podstawowa nr 6 z Oddziałami Przedszkolnymi w Cieszynie
Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli WOM Bielsko-Biała

Monika Kasprzak

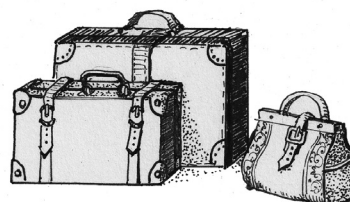
Kujawska Szkoła Wyższa we Włocławku
Zespół Szkół Edukacji Technicznej w Łodzi

Jerzy Mirosław Kupiec

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu,
Wydział Inżynierii Środowiska i Inżynierii Mechanicznej,
Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska

LITERATURA:

1. Andrzejewski R., Falińska K. *Populacje roślin i zwierząt. Ekologiczne studium porównawcze*. Warszawa, 1986, PWN.
2. Begon M., Mortimer M. *Ekologia populacji. Studium porównawcze zwierząt i roślin*. Warszawa, 1989, PWRiL.
3. Kalinowska A. *Wybrane zagadnienia z ekologii i ochrony środowiska*. Warszawa, 1991, Editions.
4. Odum E. *Podstawy ekologii*. Warszawa 1982, PWRiL.
5. Remmert H. *Ekologia*. Warszawa 1985, PWRiL.
6. Stawiński W. *Charakterystyka przedmiotu środowisko przyrodnicze. Podstawy nauczania środowiska przyrodniczego*. Kraków 1993, WN WSP.
7. Trojan P. *Ekologia ogólna*. Warszawa 1981, PWN.
8. Niemierko B. *Pomiar sprawdzający w dydaktyce*. Warszawa 1990, PWN.
9. Colier B., Cox G. *Ekologia dynamiczna*. Warszawa 1978, PWRiL.
10. Hłuszyk H. *Nauczanie ekologii w liceum ogólnokształcącym. Ćwiczenia*. Białystok 1991.
11. Kufel J., Leonowicz-Babiak K. *Wybrane zagadnienia z ekologii. Hodowle i ćwiczenia*. Warszawa 1985, WSiP.

Edukacja zdrowotna w szkole

– nowy przedmiot, nowe wyzwania

JOANNA GRZESIAK

„Edukacja zdrowotna jest podstawowym prawem każdego dziecka. Zdrowie jest nieodłącznym warunkiem osiągnięć szkolnych, dobrej jakości życia ludzi i efektów ekonomicznych. Przekazując dzieciom wiedzę o zdrowiu, kształtując umiejętności i postawy sprzyjające zdrowiu, możemy ułatwić im zdrowy styl życia i pracy, a tym samym poprawić zdrowie społeczeństwa”.

/Karta Ottawska, WHO/

Powszechnie uważa się że edukacja zdrowotna w szkole jest najbardziej opłacalną, długofalową inwestycją w zdrowie społeczeństwa

Edukacja zdrowotna stała się faktem – od roku 2025/26 realizowana będzie jako nowy przedmiot w szkołach podstawowych, ponadpodstawowych (licea, technika) oraz branżowych szkołach I stopnia.

Trwały dyskusje nad sensownością jej wprowadzania, budziła kontrowersje, a tak naprawdę powinna być obecna na co dzień w życiu i doświadczeniach dzieci i młodzieży. Prowadzenie jej przez szkołę może być najbardziej skuteczne dla harmonizowania informacji, które uczniowie uzyskują z różnych źródeł (media społecznościowe, rówieśnicy, reklamy) i promowania zdrowego stylu życia, wykorzystując wszystkie okoliczności do edukacji.

Wychowanie zdrowotne w Polsce ma wieloletnią tradycję, ale status szkolnej edukacji zdrowotnej zmieniał się wraz z reformami programowymi; edukacja zdrowotna była zapisana w podstawie programowej:

- w postaci ścieżki edukacyjnej „edukacja prozdrowotna”. Za realizację tych ścieżek odpowiedzialni byli nauczyciele wszystkich przedmiotów, którzy do własnego programu odpowiednio włączali treści danej ścieżki. (rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 15 lutego 1999 roku w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego)
- po rezygnacji ze ścieżek edukacyjnych treści dotyczące edukacji zdrowotnej uwzględniono w wielu przedmiotach i powiązano edukację zdrowotną z wychowaniem fizycznym (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego), a w preambule podstawy programowej zapisano: „Ważnym zadaniem szkoły jest także edukacja zdrowotna, której celem jest kształtowanie u uczniów nawyku dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu”.

Jak wykazały liczne badania i raporty, skuteczność realizacji edukacji zdrowotnej była bardzo zróżnicowana, ale niewątpliwie dynamicznie rozwijający się oddolny ruch Szkół Promujących Zdrowie w dużym stopniu przyczyniał się do priorytetowego jej traktowania i trwa to do dnia dzisiejszego.

Dotychczasowe doświadczenia krajów, które wcześniej wprowadziły edukację zdrowotną do programów nauczania, pokazują, że takie działania skutkują wyższą świadomością zdrowotną społeczeństwa i mniejszą liczbą problemów zdrowotnych w dorosłym życiu.

Jaka jest obecnie kondycja edukacji zdrowotnej, dlaczego ten przedmiot jest ważny ?

Edukacja zdrowotna jest szansą na stworzenie przestrzeni dla młodzieży, w której uczą się, jak dbać o swój dobrostan fizyczny i psychiczny, i relacje z innymi oparte na komunikacji i zrozumieniu.

1. Edukacja zdrowotna zostaje wprowadzona jako nowy nieobowiązkowy przedmiot do podstawy programowej szkół podstawowych i ponadpodstawowych (Rozporządzenie MEN z dnia 06.03.2025) i zastępuje przedmiot Wychowanie do życia w rodzinie w związku z tym uczestnictwo w zajęciach będzie dobrowolne.
2. Podstawa programowa w zakresie edukacji zdrowotnej zakłada:
 - kształtowanie kompetencji uczniów w zakresie całościowej dbałości o zdrowie oraz budowanie potencjału zdrowotnego własnego i otoczenia (cel główny)
 - budowanie alfabetyzmu zdrowotnego, czyli wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych pozwalających na trafne rozpoznanie potrzeb zdrowotnych własnych i otoczenia
 - prewencję zachowań ryzykownych
 - rozumienie powiązań między różnymi aspektami zdrowia i czynnikami na nie wpływającymi, zainteresowanie zdrowiem własnym i otoczenia oraz zaangażowanie w zdrowy styl życia
 - traktowanie zdrowia jako wartości, o którą należy dbać w wymiarze fizycznym, psychicznym, seksualnym, społecznym i środowiskowym (ujęcie holistyczne) na wszystkich etapach życia
 - interdyscyplinarny charakter przedmiotu polegający na integrowaniu wiedzy z różnych dyscyplin naukowych w celu zgłębienia złożonych zagadnień, które nie mogą być w pełni wyjaśnione w ramach jednej dziedziny
3. Podstawa programowa zawiera jedenaście kluczowych działów tematycznych z podziałem na klasy IV-VI oraz na

klasy VII-VIII szkoły podstawowej, a także szkoły ponadpodstawowe, które odzwierciedlają sfery funkcjonowania człowieka

- Wartości i postawy
- Zdrowie fizyczne
- Aktywność fizyczna
- Odżywianie
- Zdrowie psychiczne
- Zdrowie społeczne
- Dojrzewanie (wyłącznie w szkołach podstawowych)
- Zdrowie seksualne
- Zdrowie środowiskowe
- Internet i profilaktyka uzależnień
- System ochrony zdrowia (wyłącznie w szkołach ponadpodstawowych)

Podstawa programowa zawiera cele ogólne powiązane z precyzyjnie określonymi umiejętnościami, wymagania szczegółowe w zakresie wiedzy i umiejętności oraz wymagania fakultatywne w klasach VII VIII i szkołach ponadpodstawowych do wyboru przez nauczyciela (intencją sformułowania wymagań fakultatywnych jest możliwość dostosowania przez nauczyciela wymagań szczegółowych do kontekstu społeczności lokalnej i szkoły, poziomu już posiadanej wiedzy i umiejętności uczniów, ich zainteresowań oraz ułatwienie omówienia z uczniami wydarzeń bieżących). Dokument określa również korelację międzyprzedmiotową.

Organizacja zajęć

1. Zajęcia będą prowadzone w wymiarze 1 godziny tygodniowo w klasach IV-VIII szkoły podstawowej (w klasie VIII nie dłużej niż do końca stycznia danego roku szkolnego) oraz 2 godzin w klasach I-III szkół ponadpodstawowych.
2. Zajęcia organizowane w oddziałach lub grupach międzyoddziałowych liczących nie więcej niż 24 uczniów. W przypadku zajęć z zakresu zdrowia psychicznego, seksualnego lub dojrzewania sugerowany jest podział na mniejsze grupy.
3. W każdym roku szkolnym, przed przystąpieniem do realizacji zajęć, nauczyciel wraz z wychowawcą przeprowadza spotkanie informacyjne z rodzicami uczniów niepełnoletnich, na którym zapoznaje rodziców z celami i treściami realizowanego programu nauczania, podręcznikami i materiałami edukacyjnymi. Rodzice uczniów niepełnoletnich oraz pełnoletni uczniowie mają prawo złożyć rezygnację z udziału w zajęciach w formie pisemnej dyrektorowi szkoły do dnia 25 września danego roku szkolnego.
4. Zajęcia edukacji zdrowotnej nie podlegają ocenie i nie mają wpływu na promocję ucznia ani na ukończenie szkoły przez ucznia.
5. Zajęcia mogą być prowadzone przez zespół nauczycieli oraz specjalistów.

Wymagane kwalifikacje:

Osoby uprawnione do nauczania edukacji zdrowotnej spełniają jeden z warunków:

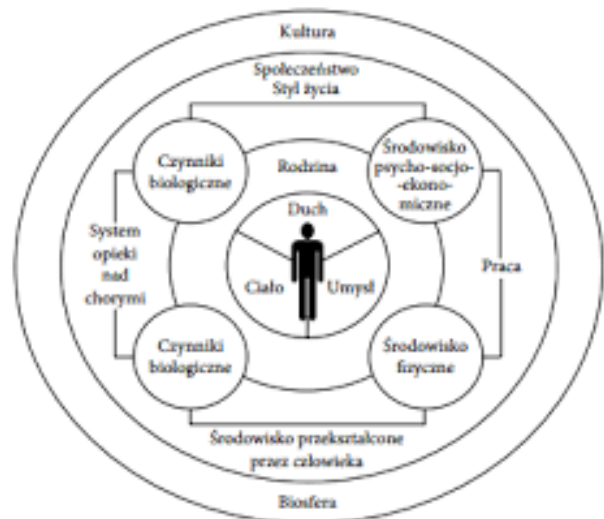
1. Ukończone studia magisterskie w zakresie edukacji zdrowotnej wraz z przygotowaniem pedagogicznym.

2. Ukończone inne studia magisterskie wraz z przygotowaniem pedagogicznym i ukończone studia podyplomowe w zakresie edukacji zdrowotnej.
3. Nauczyciele biologii, przyrody, wychowania fizycznego, wychowania do życia w rodzinie, psycholodzy szkolni.
4. Osoby z wykształceniem medycznym, posiadające przygotowanie pedagogiczne (lekarz, lekarz dentysta, farmaceuta, pielęgniarka, położna, diagnosta laboratoryjny, fizjoterapeuta, ratownik medyczny, absolwent zdrowia publicznego)

Warunki i sposoby realizacji edukacji zdrowotnej

Przed nauczycielami nowe, niełatwe wyzwanie pedagogiczne, aby nowy przedmiot stał się atrakcyjny dla uczniów oraz przekładał na dobrowolne ich uczestnictwo i wsparcie rodziców. Edukacja zdrowotna to nie tylko przedmiot, ale proces trwający całe życie; to nie tylko przekazywanie wiedzy teoretycznej, ale stwarzanie możliwości zastanawiania się nad tym, czym jest zdrowie, a w konsekwencji przekonanie uczniów, że zdrowie jest zasobem dla codziennego życia i należy podejmować działania dla jego poprawy i doskonalenia.

Podstawą współczesnej edukacji zdrowotnej jest **holistyczne podejście do zdrowia** oraz koncepcja wszechstronnej edukacji zdrowotnej, co wymaga odpowiednich warunków, organizacji i współpracy pedagogów i rodziców.

Mandala Zdrowia – model ekosystemu zdrowia.

Źródło: S. Poździej, A. Ryś, Zdrowie publiczne

Proces dydaktyczny powinien być skoncentrowany na uczeniu się uczniów, a nie tylko ich nauczaniu. Rozwijanie umiejętności, kształtowanie postaw związanych ze zdrowiem, przygotowanie do podejmowania decyzji i rozwijanie kompetencji do działania, wymaga aktywizacji uczniów i stworzenia warunków do samodzielnego uczenia się.

Dlatego zalecane jest stosowanie aktywizujących metod nauczania, uczenie w dialogu z uczniami, uczenie się przez doświadczanie (wg D.A. Kolba) z uwzględnieniem potrzeb uczniów i barier w kontekście edukacji zdrowotnej.

Rekomenduje się prowadzenie zajęć w sposób praktyczny z wykorzystaniem:

- projektów semestralnych
- wycieczek tematycznych
- spotkań z ekspertami
- wystaw
- ankiet i testów
- wydarzeń szkolnych organizowanych przez uczniów

Interdyscyplinarny charakter edukacji zdrowotnej wymaga współpracy z nauczycielami innych przedmiotów, psychologiem i pedagogiem szkolnym, a także pielęgniarką lub higienistką szkolną dla lepszego zrozumienia złożonych problemów, które nie mogą być wyjaśnione w ramach jednej dziedziny.

Interesującym przykładem może być higiena cyfrowa (chroniące zdrowie zachowania związane z używaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych) jako niezbędny element dbałości o zdrowie w społeczeństwie informacyjnym.

Nauczyciel jest kluczową postacią w edukacji zdrowotnej; powinien pełnić rolę przewodnika, doradcy ucznia i tworzyć atmosferę sprzyjającą budowaniu zaufania i otwartego dialogu.

Materiały dydaktyczne dla nauczycieli:

1. Cyfrowe materiały edukacyjne na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej (scenariusze zajęć, materiały ćwiczeniowe) <https://zpe.gov.pl/podstawa-programowa/szkola-podstawaowa/edukacja-zdrowotna> [21.07.2025]
2. Woynarowska B., Edukacja zdrowotna, PWN 2025
3. Myrcik K., Jakubik B., Szymańska R., Edukacja zdrowotna – podręcznik dla szkół ponadpodstawowych, Wydawnictwo OPERON 2025
4. Szymańska J., Ochrona Zdrowia Psychicznego Dzieci i Młodzieży w szkole, Ośrodek Rozwoju Edukacji 2014 <https://ore.edu.pl/2015/04/ochrona-zdrowia-psychicznego/> [18.07.2025]
5. Żechowski C., Zaburzenia odżywiania się – problemy współczesnej młodzieży, ORE 2013, <https://ore.edu.pl/2015/04/zdrowe-zywienie/> [28.07.2025]
6. Oblacińska A., praca zbiorowa, Wspieranie dziecka z nadwagą i otyłością w społeczności szkolnej, Ośrodek Rozwoju Edukacji 2013, <https://ore.edu.pl/2015/04/zdrowe-zywienie/> [28.07.2025]
7. Scenariusze zajęć z zakresu kształtowania umiejętności psychospołecznych uczniów w praktyce szkolnej, <https://ore.edu.pl/2015/04/umiejtnosci-psychospoleczne/> [24.07.2025]
8. Pomysły na realizację zajęć z edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia na stronie ORE Promocja zdrowia w szkole www.ore.edu.pl/2020/02/edukacja-zdrowotna-w-podstawie-programowej/ [28.07.2025]
9. Anczewska M., Józefowicz J., Kowalik E., Snarska-Nieznańska M., Juzyk A., Turko A. Edukacja klimatyczna. Podręcznik dla nauczycieli, pdf www.cfg.edu.pl [04.08.2025]
10. Macander D., Profilaktyka uzależnień w szkole, <https://ore.edu.pl/2023/03/profilaktyka-uzaleznien/> [04.08.2025]

BIBLIOGRAFIA:

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej

kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Nr z wykazu prac 40)

2. Rozporządzenie Ministra Edukacji zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Nr z wykazu prac 41)
3. Woynarowska B. Organizacja i realizacja edukacji zdrowotnej w szkole, Ośrodek Rozwoju Edukacji 2012

Propozycje wsparcia nauczycieli edukacji zdrowotnej w zakresie doskonalenia, przygotowane przez Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli – Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Łodzi.

Szkolenia realizowane są nieodpłatnie.

Rejestracja na szkolenia organizacja.wodn@cre-lodz.edu.pl

1. Seminarium on-line

Organizacja edukacji zdrowotnej w szkole

- Założenia, warunki organizacji i realizacji edukacji zdrowotnej

2. Kurs doskonalący

Edukacja zdrowotna — wszystko, co należy wiedzieć o nowym przedmiocie

- Edukacja zdrowotna w podstawie programowej- określenie idei, celów i założeń
- Interdyscyplinarność w edukacji zdrowotnej
- Holistyczny model zdrowia
- Warunki i sposoby realizacji
- Skuteczne strategie w edukacji zdrowotnej (uczenie w dialogu z uczniami, cykl uczenia przez doświadczanie wg D.A. Kolba)
- Współpraca z rodzicami i instytucjami wspierającymi zdrowie uczniów

3. Seminarium

Czy warto się szczepić? Fakty i mity o szczepieniach.

- Znaczenie szczepień w przeszłości i obecnie
- Fakty i mity na temat szczepień
- Dezinformacja o szczepieniach i jak ją rozpoznać

4. Kurs doskonalący

Tworzenie Szkoły Promującej Zdrowie

- Koncepcja i strategię Szkoły Promującej Zdrowie
- Diagnozowanie stanu wyjściowego szkoły
- Planowanie działań i ich ewaluacja

5. Konsultacje indywidualne

poniedziałek 9.00-15.00

tel. służbowy 451 694 746

Joanna Grzesiak

Nauczyciel konsultant ds. biologii, edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia; Koordynator Łódzkiej Regionalnej Sieci Szkół i Przedszkoli Promujących Zdrowie, Trener z zakresu interdyscyplinarnej edukacji zdrowotnej w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych „Train the Trainers” (TTT), Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli – Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Łodzi

Edukacja przez grę – jak nowoczesne technologie zmieniają polskie szkolnictwo

MONIKA KAMIEŃSKA

W dobie rosnącej potrzeby aktywizowania uczniów i wyjścia poza tradycyjne schematy nauczania gry edukacyjne w Polsce zyskują na znaczeniu jako skuteczne narzędzie rozwoju kompetencji kluczowych. Ministerstwo Edukacji Narodowej zauważa potencjał gamifikacji, uruchamiając programy, które mają na celu rewolucyjne przekształcenie polskiego szkolnictwa.

Gamifikacja jako odpowiedź na wyzwania współczesnej edukacji

Gry w edukacji mają kluczowe znaczenie, ponieważ nie tylko wspierają proces nauki, ale także umożliwiają zdobywanie wiedzy w sposób niekonwencjonalny. Według najnowszych danych, w 2025 roku globalny rynek technologii edukacyjnych osiągnął wartość **404 miliardów dolarów**, co pokazuje skalę transformacji cyfrowej edukacji. [1] [2]

Nauka staje się fascynującą zabawą – to hasło, które coraz częściej słyszymy w polskich szkołach. Gry rozwijają wyobraźnię, kreatywność, poprawiają koncentrację i refleks, sprawiając, że uczniowie angażują się w proces nauki z nową energią. Wykorzystanie mechanik gier, takich jak zdobywanie punktów, awansowanie na wyższe poziomy czy rywalizacja z rówieśnikami, może zmotywować uczniów do zaangażowania w proces nauki i podejmowania wyzwań. [3] [1]

Praktyczne zastosowania w polskich szkołach

W szkołach podstawowych w Polsce wprowadza się różnorodne **systemy nagród**. Uczniowie mogą zdobyć odznaki za różne osiągnięcia, takie jak poprawa wyników w nauce, aktywność na zajęciach czy pomoc w organizacji wydarzeń szkolnych. Przykładowe implementacje gamifikacji w polskich szkołach pokazują: [4]

Nazwa szkoły	Miasto	Wprowadzone elementy gamifikacji
Szkoła Podstawowa nr 5	Szczecin	Odznaki za zaangażowanie [4]
Publiczna Szkoła Podstawowa	Warszawa	Punkty za aktywność [4]
Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II	Poznań	Gry edukacyjne [4]

Uczenie się przez zabawę znajduje szczególne zastosowanie w Zespole Szkół w Rzeszowie, gdzie uczniowie biorą udział w cyklicznych turniejach matematycznych, rywalizując drużynowo i rozwiązując zagadki w formie gier komputerowych. [4]

Nowoczesne technologie wspierające gamifikację

Rok 2025 przynosi ze sobą znaczące innowacje w dziedzinie edukacji. **Sztuczna inteligencja (AI)** przestaje być futurystycznym konceptem, a staje się kluczowym narzędziem rewolucjonizującym edukację. Według raportu PARP o wykorzystaniu sztucznej inteligencji w edukacji, **63% osób uczących się oraz 72% nauczycieli zgadza się, że narzędzia oparte o AI wprowadzają zmiany w obecnym modelu nauczania**. [2]

Narzędziem wspierającym proces uczenia się stają się także nowoczesne tablety i aplikacje mobilne. Samsung i Centrum Nauki Kopernik połączyły siły, tworząc ORBIUM – zestaw edukacyjny, który łączy technologię z procesem uczenia się. ORBIUM pozwala uczniom na przeprowadzanie doświadczeń w zakresie niemal wszystkich przedmiotów dla klas 4–8 szkół podstawowych. [5] [1]

Wsparcie państwowe dla innowacji edukacyjnych

Ministerstwo Edukacji Narodowej uruchomiło w 2025 roku ambitny program wsparcia dla gier edukacyjnych. **Konkurs „Opracowanie gier edukacyjnych do kształcenia ogólnego”** ma na celu opracowanie i upowszechnienie 18 gier edukacyjnych. Gry te będą wspierać uczniów w podnoszeniu umiejętności samodzielnego uczenia się oraz rozwijaniu interdyscyplinarnych kompetencji. [6]

Dodatkowo, MEN uruchomił trzy nowe programy dotacyjne na łączną kwotę **90 milionów złotych**: [7]

- **„Młodzi obywatele”** – rozwój postaw obywatelskich i społecznych (30 mln zł)
- **„Odkrywczy”** – wsparcie nauk ścisłych, przyrody, astronomii oraz kreatywności (STEM)
- **„Nasze tradycje”** – ochrona dziedzictwa kulturowego i historii regionów

Trendy na 2025 rok

Micro-learning staje się dominującym trendem w edukacji. Uczniowie chcą przyswajać wiedzę w **małych dawkach**, wykorzystując do tego każdą wolną chwilę. Taka lekcja może zawierać krótki filmik, audio, które można wysłuchać

w drodze do pracy, czy quiz do wykonania podczas oczekiwania. [8]

Nauka mobilna idzie w parze z micro-learningiem. Ze względu na zmieniające się modele życia, dostęp do edukacji w zasięgu ręki staje się coraz bardziej kluczowy. Uczniowie chcą uczyć się w dowolnym miejscu i o dowolnej porze. [8]

Korzyści z gamifikacji w edukacji

Większe zaangażowanie w lekcje to główna korzyść wynikająca z wprowadzenia gier do procesu dydaktycznego. Gamifikacja wspiera nauczycieli w komunikacji, budowaniu relacji i poznawaniu zainteresowań uczniów. [1]

Gry dydaktyczne rozwijają:

- **Myślenie krytyczne** i umiejętności analityczne
- **Umiejętność pracy zespołowej** i współpracy
- **Zdolności komunikacyjne** i prezentacyjne
- **Orientację przestrzenną** i koordynację wzrokowo-ruchową
- Przede wszystkim – **miłość do nauki** i ciekawość poznawczą

Perspektywy rozwoju

Efektywne przyswajanie wiedzy poprzez gry to nie tylko nowoczesny sposób nauczania, ale także szansa na rozbudzenie pasji do odkrywania i zdobywania wiedzy. Włączenie gier edukacyjnych urozmaica lekcje i dostarcza uczniom narzędzi do samodzielnej eksploracji tematów. [1]

Dla producentów gier wideo, którzy chcieliby udostępnić swoje produkty dla celów edukacyjnych, prowadzony jest **nabór gier** w ramach rządowego programu. To doskonała okazja do **współpracy** i wpływania na kształt polskiej edukacji. [1]

Podsumowanie

Transformacja cyfrowa edukacji w Polsce nabiera tempa. **Uczenie się przez działanie** nie tylko wzmacnia zaangażowanie i motywację do nauki, lecz także kształtuje umiejętności interpersonalne, takie jak współpraca, komunikacja i rozwiązywanie problemów. [1]

Gry edukacyjne stają się **nieodłącznym narzędziem wspierającym proces uczenia się**, poszerzając horyzonty wiedzy poprzez interaktywne doświadczenia. Ich wartość tkwi nie tylko w przekazywaniu faktów, lecz w umiejętności angażowania uczniów w głębsze refleksje, rozwijaniu umiejętności logicznego myślenia oraz sprzyjaniu eksperymentowaniu z różnymi koncepcjami. [1]

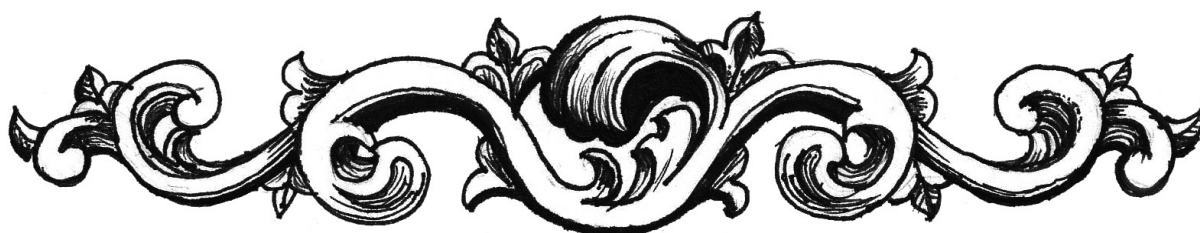
Przyszłość polskiej edukacji rysuje się w jasnych barwach – dzięki systematycznemu wsparciu państwa, zaangażowaniu nauczycieli i entuzjazmowi uczniów, gry edukacyjne mogą stać się jednym z najważniejszych narzędzi kształtowania kompetentnych i kreatywnych obywateli XXI wieku.

Monika Kamieńska

Prodziekan Kierunku Kulturoznawstwo
Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi
trenerka, edukatorka, pedagog z wieloletnim doświadczeniem

ŹRÓDŁA:

- [1] <https://www.gov.pl/web/laboratoria/moc-gier-w-edukacji>
- [2] <https://www.kapitannauka.pl/gry-edukacyjne-dla-uczniow/2043-gra-edukacyjna-polska-5907608646782.html>
- [3] <https://publigo.pl/blog/trendy-elearning-2024/>
- [4] <https://steamabc.edu.pl/wykorzystanie-gamifikacji-w-procesie-edukacji-zwiekszenie-motywacji-i-efektywnosci-nauczania>
- [5] <https://efs.men.gov.pl/nabory/konkurs-opracowanie-gier-edukacyjnych-do-kształcenia-ogólnego-nr-fers-01-04-ip-05-005-25/>
- [6] <https://www.ibe.edu.pl/images/EBIS/Numery/2023-2/EBIS-2023-2-12-Cyfrowa-edukacja-dzis.pdf>
- [7] <https://blog.crp.wroclaw.pl/gamifikacja-w-edukacji-jak-uczyc-sie-przez-zabawe/>
- [8] <https://www.granna.pl/aktualnosci/491-ICECOOL2-juz-w-sierpniu-w-Polsce.html>
- [9] <https://cognitus.pl/blog/gamifikacja-w-edukacji-co-war-to-wiedziec/>
- [10] <https://www.granna.pl/aktualnosci/487-Premiera-gier-LOKI.html>
- [11] https://lewiatan.org/wp-content/uploads/2023/02/raport_Ed-Tech_.pdf
- [12] <https://www.iwspo.pl/jak-wprowadzic-gamifikacje-na-lekcjach>
- [13] <https://www.doxychain.com/pl/blog-posts-pl/rok-2025-edukacja-w-erze-innowacji-i-technologii>
- [14] <https://jangar.pl/pl/3725-nowe-technologie-w-szkole>
- [15] <https://mws.pl/dotacje/programy-dotacyjne-ministra-edukacji-na-2025-rok/>
- [16] <https://www.gov.pl/web/edukacja/programy-ministra-edukacji-2025>
- [17] <https://digitalandmore.pl/szkola-z-technologie-projekt-o-kto-rzym-mowia-rewolucyjny/>
- [18] <https://wartowiedziec.pl/edukacja-kultura-i-sport/76085-90-mln-zl-na-edukacje-ruszaja-nowe-programy-dotacyjne-men>
- [19] <https://www.gov.pl/web/edukacja/konkurs-dla-nauczycieli-przedszkoli-szkol-podstawowych-i-ponadpodstawowych-kierunek-innowacja-2025>
- [20] <https://www.szkolapopow.pl/nowe-technologie-a-stare-problemy-edukacja-w-krajach-rozwijajacych-sie>
- [21] <https://lustrbiblioteki.pl/2025/03/programy-ministra-edukacji-na-2025-rok/>
- [22] <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/88761:pol-skie-innowacje-w-edukacji-doroslych-zaprezentowane-przez-ekspertow-bkl-na-miedzynarodowej-konferencji-uall-scutrea-2025-w-liverpoolu>

InterScience – Zintegrowane Nauki Przyrodnicze

MAGDALENA PĄSIEK, DOMINIKA PODSIADŁA

Współczesna edukacja wymaga podejścia, które wykracza poza tradycyjny podział na przedmioty szkolne. W realnym świecie granice między naukami ścisłymi praktycznie nie istnieją. Zjawiska fizyczne przeplatają się z procesami chemicznymi, a ich skutki opisywane są językiem matematyki i tłumaczone za pomocą wiedzy biologicznej. Jako nauczycielki przedmiotów ścisłych od dawna dostrzegaliśmy potrzebę takiego właśnie, zintegrowanego spojrzenia na naukę, również w szkole.

Szukając inspiracji i wsparcia dla naszych pomysłów, zwróciliśmy uwagę na jeden z podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej w roku szkolnym 2024/2025: kształtowanie myślenia analitycznego poprzez interdyscyplinarne podejście do nauczania przedmiotów przyrodniczych i ścisłych oraz poprzez pogłębianie umiejętności matematycznych w kształceniu ogólnym. Ten zapis utwierdził nas w przekonaniu, że warto wdroić działania, które odpowiadają na realne potrzeby uczniów, a jednocześnie będą zgodne z nowoczesną wizją szkoły.

Chcieliśmy odpowiedzieć na to wyzwanie w sposób praktyczny, przystający do codziennych realiów edukacyjnych, ale także otwierający młodzież na nowe sposoby myślenia. Właśnie z potrzeby stworzenia przestrzeni dla nauki opartej na połączeniach, a nie podziałach, zrodziła się innowacja pedagogiczna „InterScience – Zintegrowane Nauki Przyrodnicze”, którą wprowadziliśmy w naszej szkole.

Jej głównym celem było pokazanie uczniom klas siódmych, że biologia, chemia, fizyka i matematyka to nie osobne dziedziny nauki, lecz spójny system pojęć i procesów, które wzajemnie się przenikają. Oprócz prowadzenia odrębnych zajęć z każdego przedmiotu, zaproponowaliśmy uczniom również spojrzenie interdyscyplinarne, czyli takie, które oddaje rzeczywiste relacje między zjawiskami przyrodniczymi. W tym celu prowadziliśmy wspólnie cykl zajęć w klasach siódmych. Zrealizowane w ramach innowacji zajęcia miały charakter eksperymentalny i problemowy. Każda lekcja była starannie przygotowywana – opracowywałyśmy nie tylko instrukcje doświadczeń i karty pracy, lecz także prezentacje multimedialne, które w atrakcyjny sposób wprowadzały uczniów w tematykę zajęć. W wielu z nich wykorzystywałyśmy również narzędzia oparte na sztucznej inteligencji, co przykuwało uwagę uczniów. Dzięki naszym lekcjom, siódmoklasiści nie tylko zdobywali wiedzę, lecz także rozwijali kompetencje analityczne, społeczne i praktyczne. Uczniowie badali między innymi zależność między

gęstością a pływalnością ciał, analizując przeprowadzone doświadczenia i konstruując własne wnioski. Samodzielnie przeprowadzali reakcje egzo- i endotermiczne, rozpoznając zmiany energetyczne i ucząc się klasyfikacji procesów w zależności od przepływu ciepła. W innej lekcji, poprzez pracę ze stacjami zadaniowymi, obliczali stężenia procentowe roztworów, łącząc wiedzę chemiczną z obliczeniami matematycznymi. Każdy z tematów angażował uczniów zarówno intelektualnie, jak i emocjonalnie.

Zajęcia odbywały się w zespołach, co sprzyjało budowaniu atmosfery współpracy i zaufania. Każda grupa prowadziła jeden zeszyt, w którym uczniowie zapisywali swoje obserwacje, wyniki, przemyślenia i wnioski z realizowanych zadań. Był to nie tylko materiał do późniejszych analiz, lecz przede wszystkim narzędzie budujące poczucie odpowiedzialności za wspólną pracę. Zeszyt stawał się własnością całej grupy, a jego zawartość – efektem wspólnych działań. Dzięki temu siódmoklasiści uczyli się nie tylko nauk przyrodniczych, ale również tego, jak być częścią zespołu, jak dzielić się obowiązkami i jak dbać o wspólne dobro. Dla wielu uczniów praca grupowa okazała się czynnikiem obniżającym stres, mimo że ich aktywność była oceniana. Taka forma nauczania pozwoliła im także uczyć się od siebie nawzajem, dzielić pomysłami i wspólnie szukać rozwiązań. To nie tylko zwiększyło ich zaangażowanie, ale również pozytywnie wpłynęło na jakość przyswajanej wiedzy. Zajęcia były prowadzone w formie lekcji otwartych, co umożliwiło również innym nauczycielom obserwację i refleksję nad własną praktyką dydaktyczną. Sprzyjało to również wymianie doświadczeń i zainicjowało rozmowy o konieczności wprowadzania bardziej zintegrowanych metod nauczania w szkole podstawowej.

Szczególnie cenne okazały się opinie uczniów, zebrane za pomocą anonimowej ankiety podsumowującej cykl zajęć. Wyniki ewaluacji były jednoznacznie pozytywne. Uczniowie podkreślali, że dzięki pracy zespołowej lepiej przyswoili omawiane treści i łatwiej zrozumieli ich sens. Docenili także fakt, że mogli uczyć się od siebie nawzajem i że prowadzone lekcje pokazały im, jak bardzo nauki przyrodnicze i matematyka są ze sobą powiązane. Zwracali uwagę, że zajęcia były ciekawsze niż tradycyjne lekcje, a ich forma pomagała w aktywnym i mniej stresującym uczestnictwie. Cieszy nas, iż zdecydowana większość uczniów zadeklarowała chęć kontynuowania udziału w zajęciach również w klasie ósmej – co już z radością zaplanowałyśmy.

Z naszej perspektywy, jako nauczycielek, była to cenna i rozwijająca przygoda zawodowa. Innowacja „InterScience” pozwoliła nam na nowo spojrzeć na metody nauczania przedmiotów ścisłych, przełamać rutynę i wykorzystać potencjał współpracy między nauczycielami. Dzięki wspólnemu planowaniu i prowadzeniu zajęć mogliśmy połączyć nasze specjalizacje w spójną całość, która – co najważniejsze – przyniosła korzyści uczniom. Obserwowanie ich zaangażowania, kreatywności i rosnącego zrozumienia dla złożonych zjawisk było dla nas nie tylko źródłem satysfakcji, ale też osobistego wzruszenia. W takich momentach nauczyciel ma poczucie, że jego praca naprawdę ma znaczenie.

Wierzymy, że edukacja przyszłości to edukacja zintegrowana, w której uczniowie nie uczą się „chemii” czy „fizyki”

jako oddzielnych bloków wiedzy, lecz uczą się rozumieć świat. Innowacja „InterScience” udowodniła, że interdyscyplinarne podejście do nauczania nie tylko wspiera rozwój uczniów, lecz także inspiruje nauczycieli do twórczych poszukiwań, współpracy i odważnych działań pedagogicznych.

Magdalena Pąsiek

nauczycielka biologii i chemii w Szkole Podstawowej nr 79 im. Łódzkich Olimpijczyków w Łodzi

Dominika Podsiadła

nauczycielka fizyki i matematyki w Szkole Podstawowej nr 79 im. Łódzkich Olimpijczyków w Łodzi

WYKORZYSTANIE W PRAKTYCE POJĘCIA GĘSTOŚCI ORAZ PŁYWANIA CIAŁ

KONSPEKT LEKCJI OTWARTEJ ŁĄCZĄCEJ FIZYKĘ I CHEMIĘ

autorstwa nauczycielek:

Magdaleny Pąsiek oraz Dominiki Podsiadłej
Szkola Podstawowa nr 79 w Łodzi

Wymagania szczegółowe z podstawy programowej względem ucznia:

- projektuje i przeprowadza doświadczenia, na podstawie którego wyznacza gęstość substancji;
- zna wzór na gęstość i potrafi go przekształcić;
- zna jednostki gęstości i potrafi je przeliczać;
- mając pozostałe dane, oblicza ze wzoru gęstość, objętość lub masę substancji;
- odczytuje z różnych źródeł informacji wartości gęstości substancji;
- rozróżnia pojęcia lepkości i gęstości;
- opisuje warunki pływania ciał na podstawie analizy ich gęstości;
- posługuje się jednostkami z układu SI;
- posługuje się sprzętem laboratoryjnym.

Cele lekcji:

- utrwalanie umiejętności związanych z przeprowadzaniem i analizą doświadczenia;
 - utrwalenie wiadomości związanych z wyznaczaniem gęstości, objętości lub masy substancji;
 - kształtowanie umiejętności praktycznego zastosowania pojęcia gęstości oraz pływania ciał.
- Po lekcji uczeń będzie potrafił:
- przeprowadzić doświadczenie oraz jego analizę;
 - zastosować odpowiedni sprzęt laboratoryjny;
 - opisać warunki pływania ciał;
 - obliczać gęstość, objętość lub masę substancji.

Wymagane dotychczasowe umiejętności uczniów:

- umiejętność odczytywania danych z zadania;

- umiejętność wykonywania obliczeń;
- umiejętność analizowania doświadczenia.

Przeprowadzając lekcję użyto następujących narzędzi TIK:

- prezentacja multimedialna – przypomnienie podstawowych pojęć: gęstość oraz pływanie ciał;
- doświadczenie – sprawdzanie umiejętności poprawnego odczytywania instrukcji, przeprowadzania doświadczenia i analizowania wyników;
- praca w grupach – rozwijanie kompetencji związanych z współpracą uczniów;
- karta pracy – umiejętność wykonywania obliczeń.

Lekcja przebiegała w następujący sposób:

Aktywności uczniów prowadzące do osiągnięcia celów, czas zaplanowany na poszczególne aktywności:

1. Sprawy organizacyjne. (5 minut)
2. Powtórzenie wiadomości dotyczących gęstości i pływania ciał. Przedstawienie uczniom prezentacji multimedialnej, przypominającej te pojęcia. (10 minut)
3. Omówienie doświadczenia, rozdanie instrukcji oraz sprzętu laboratoryjnego. (5 minut)
4. Praca w grupach – uczniowie w grupach przeprowadzają doświadczenie zgodnie z instrukcją. (15 minut)
5. Karta pracy – uczniowie rozwiązują zadania tekstowe. (5 minut)
6. Podsumowanie lekcji. (5 minut)

Ewaluacji końcowej posłużyły pytania skierowane do uczniów oraz ich odpowiedzi, wykonywane doświadczenia, a także karta pracy, podsumowująca działania uczniów oraz nauczycieli.

KARTA PRACY

Zadanie 1

Oblicz gęstość miodu akacjowego wiedząc, że pół kilograma miodu zajmuje w słoiczku objętość 350 cm³.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2

Oblicz masę oleju rzepakowego o objętości 10 cm³. Gęstość oleju wynosi 0,89 g/cm³.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

DOŚWIADCZENIE

Problem badawczy:

.....

Hipoteza:

.....

Opis doświadczenia – instrukcja:

Potrzebne materiały: woda, miód, olej, nakrętka, winogrono, śrubka, zlewka

Krok 1. Do zlewki należy wlać odmierzoną porcję miodu.

Krok 2. Następnie wlać wodę, a na końcu olej.

Krok 3. Do zlewki wrzucić kolejno: śrubkę, winogrono, nakrętkę.

Krok 4. Należy uzupełnić kartę doświadczenia na podstawie obserwacji.

Obserwacje:

.....

.....

Wnioski:

.....

.....

Sport, zaangażowanie, wspólnota – idea Uczniowskich Klubów Sportowych jako narzędzie integracji uczniów, nauczycieli i rodziców

PAULINA KAROLCZAK

Z perspektywy pedagogiki, socjologii sportu oraz teorii wychowania, Uczniowskie Kluby Sportowe stanowią niezwykle istotny element systemu wychowania pozaszkolnego, integrującego środowisko lokalne wokół aktywności fizycznej dzieci i młodzieży. Ich rola wykracza daleko poza tradycyjnie pojmowaną działalność sportową – Uczniowskie Kluby Sportowe stają się przestrzenią rozwoju kompetencji społecznych, obywatelskich i prozdrowotnych, przyczyniając się jednocześnie do przeciwdziałania zjawiskom izolacji społecznej i uzależnienia od nowych technologii, w tym urządzeń mobilnych¹.

W dobie narastających problemów związanych z nadmiernym korzystaniem przez dzieci i młodzież z urządzeń mobilnych, Uczniowskie Kluby Sportowe oferują alternatywę w postaci środowiska sprzyjającego rozwojowi psychofizycznemu i emocjonalnemu. W ich strukturze znajduje się nie tylko trener (często pełniący również rolę mento-

ra, wychowawcy czy lidera środowiskowego), ale także uczniowie, nauczyciele, rodzice oraz szeroko pojęta wspólnota lokalna. To właśnie ta międzysektorowa współpraca umożliwia tworzenie modelu funkcjonowania klubu jako małej wspólnoty obywatelskiej, wspierającej kształtowanie tożsamości społecznej i promującej aktywne uczestnictwo w życiu publicznym. Ponadto pełnią one funkcję instytucji wychowania nieformalnego, w których dzieci i młodzież nabywają istotnych umiejętności miękkich – takich jak praca zespołowa, odpowiedzialność, samodyscyplina czy odporność na stres – przyczyniających się do ich całościowego rozwoju osobowościowego. Trenerzy-animatoryzy spełniają w tym systemie istotną rolę jako pomocnicy zmiany społecznej, zdolni do mobilizowania zasobów lokalnych (kapitału społecznego, infrastruktury, wolontariatu), a tym samym do budowania trwałych więzi międzypokoleniowych i sąsiedzkich².

Ten szczególny rodzaj klubu sportowego poprzez swoje osadzenie w strukturze szkolno-osiedlowej oraz model partycypacyjnego zarządzania, przyczynia się również do wzmacniania lokalnego społeczeństwa obywatelskiego. Uczestnictwo w działalności klubu – zarówno w roli zawodnika, rodzica, jak i sympatyka – staje się przejawem zaangażowania społecznego, współodpowiedzialności za dobro wspólne i aktywności prospołecznej. W kontekście współczesnych wyzwań wychowawczych oraz problemów cywilizacyjnych, takich jak sedentarność dzieci i młodzieży, dezintegracja wspólnot lokalnych czy osłabienie więzi społecznych, Uczniowskie Kluby Sportowe jawią się jako narzędzie nie tylko promocji zdrowego stylu życia, ale również odbudowy kapitału społecznego i edukacji obywatelskiej. Ich rola, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, może mieć charakter kompensacyjny, uzupełniając braki w dostępie do instytucjonalnych form wsparcia edukacyjno-wychowawczego.

Pojęcie i istota uczniowskiego klubu sportowego – aspekty terminologiczne

Klub sportowy stanowi podstawową jednostkę organizacyjną systemu kultury fizycznej, której celem jest upowszechnianie aktywności ruchowej, kształtowanie postaw prozdrowotnych, rozwijanie kompetencji społecznych oraz realizacja celów wychowawczych poprzez sport. W polskim porządku prawnym funkcjonowanie klubów sportowych określają przepisy ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie³ oraz odpowiednie regulacje ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach⁴.

Szczególną formą klubu sportowego, dedykowaną dzieciom i młodzieży szkolnej, jest Uczniowski Klub Sportowy (UKS), który funkcjonuje jako stowarzyszenie o charakterze rejestrowym lub zwykłym, zakładane z inicjatywy środowisk edukacyjnych, przy wsparciu rodziców, nauczycieli i lokalnych liderów społecznych. Uczniowskie Kluby Sportowe mogą prowadzić działalność wychowawczą, sportową i rekreacyjną, niekiedy również szkoleniową, skierowaną do dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. Ich celem jest nie tylko rozwijanie sprawności fizycznej uczestników, ale również integracja środowisk lokalnych wokół idei sportu powszechnego oraz wspieranie procesu wychowawczego realizowanego w szkołach⁵.

Początki działalności Uczniowskich Klubów Sportowych w Polsce datuje się na rok 1994, kiedy to – z inicjatywy ówczesnego prezesa Polskiego Komitetu Olimpijskiego, Stanisława Paszczyka – rozpoczęto proces systemowego wsparcia tworzenia UKS-ów jako formy aktywizacji dzieci i młodzieży poprzez sport. Inicjatywa ta wpisywała się w szerszy nurt działań na rzecz reformy szkolnictwa oraz promocji zdrowego stylu życia wśród najmłodszych⁶. Nie sposób pominąć również zasług posła Marka Wielgusa, wieloletniego przewodniczącego sejmowej Komisji ds. Młodzieży, Kultury Fizycznej i Sportu, który był jednym z głównych promotorów idei Uczniowskich Klubów Sportowych. Jego zaangażowanie przełożyło się na wdrożenie szeregu rozwiązań legislacyjnych i organizacyjnych wspierających rozwój klubów uczniowskich, a także na intensyfikację dzia-

łań promujących sport dziecięcy i młodzieżowy. Dla upamiętnienia jego wkładu w rozwój sportu szkolnego w Polsce, do dziś organizowany jest Turniej Mini Piłki Nożnej im. Marka Wielgusa, dedykowany zawodnikom zrzeszonym w strukturach Uczniowskich Klubów Sportowych⁷.

Z perspektywy teorii organizacji i socjologii sportu, ten szczególny rodzaj klubów stanowi formę zdecentralizowanego systemu instytucjonalnego, opartego na zasadach dobrowolności, samorządności i subsydiarności. Ich lokalny charakter sprzyja budowaniu trwałych więzi społecznych i rozwijaniu kapitału społecznego poprzez współpracę szkoły, rodziny oraz środowiska lokalnego. Co więcej, pełnią one istotną funkcję w zakresie edukacji obywatelskiej, ucząc dzieci i młodzież mechanizmów funkcjonowania stowarzyszeń, zasad demokracji, współodpowiedzialności i partycypacji w życiu publicznym⁸.

Dzięki swojej strukturze i elastyczności organizacyjnej Uczniowskie Kluby Sportowe mogą pełnić funkcję nie tylko sportowo-rekreacyjną, ale również profilaktyczno-wychowawczą, przeciwdziałając m.in. zjawiskom patologii społecznej, wykluczenia, cyberuzależnień oraz obniżonej aktywności fizycznej wśród młodego pokolenia. Ich rola zatem wykracza poza ramy czysto sportowe i wpisuje się w strategiczne cele polityki oświatowej i zdrowotnej państwa.

Procedura zakładania Uczniowskiego Klubu Sportowego – aspekty formalno-prawne

Uczniowski Klub Sportowy stanowi specyficzną formę organizacyjną działalności sportowej, ukierunkowaną na wspieranie rozwoju fizycznego dzieci i młodzieży w środowisku szkolnym. W świetle obowiązujących przepisów prawnych, UKS-y funkcjonują jako stowarzyszenia w rozumieniu ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm.). Oznacza to, że są to organizacje pozarządowe o charakterze społecznym, działające non-profit, których celem nadrzędnym jest rozwijanie kultury fizycznej wśród uczniów, przy ścisłej współpracy ze szkołą⁹.

Proces zakładania Uczniowskiego Klubu Sportowego jest stosunkowo nieskomplikowany i z założenia ma sprzyjać inicjatywom oddolnym. Wystarczy zgromadzić minimum siedem osób fizycznych posiadających pełną zdolność do czynności prawnych oraz niepozbawionych praw publicznych. Niezbędne jest również przeprowadzenie zebrania założycielskiego, uchwalenie statutu klubu oraz złożenie dokumentacji rejestracyjnej w odpowiednim organie administracji publicznej – zwykle w starostwie powiatowym. Z chwilą wpisu do ewidencji stowarzyszeń kultury fizycznej, Uczniowski Klub Sportowy uzyskuje osobowość prawną, co umożliwia mu samodzielne podejmowanie czynności prawnych, w tym aplikowanie o środki publiczne czy współpracę z innymi podmiotami.

Inicjatorami zakładania Uczniowskich Klubów Sportowych są najczęściej nauczyciele wychowania fizycznego, trenerzy sportowi oraz dyrektorzy szkół. W początkowej fazie rodzice uczniów pełnią zwykle funkcję członków komitetu założycielskiego, jednak ich zaangażowanie najczęściej intensyfikuje się już po formalnym utworzeniu klubu,

szczególnie w aspekcie organizacyjnym i logistycznym działań sportowych.

Uczniowski Klub Sportowy UKS 120 Łódź

Przykładem praktycznej realizacji idei UKS-u może być działalność Uczniowskiego Klubu Sportowego 120 Łódź, założonego przy Szkole Podstawowej nr 120 im. Konstytucji 3 Maja w Łodzi. Inicjatorką powstania Klubu była autorka niniejszego artykułu – ówczesny nauczyciel wychowania fizycznego i muzyki, a zarazem licencjonowany trener unihokeya oraz doktor nauk społecznych w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości. Motywacją do podjęcia tej inicjatywy była chęć twórczego wykorzystania wiedzy, kompetencji oraz doświadczenia dydaktycznego i organizacyjnego, z jednoczesnym uwzględnieniem potencjału infrastrukturalnego szkoły oraz jej atrakcyjnego położenia w bezpośrednim sąsiedztwie Lasu Łągiwnickiego – największego kompleksu leśnego położonego w granicach administracyjnych miasta w Europie.

Działalność pedagogiczna dr Pauliny Karolczak, nawiązuje do myśli Janusza Korczaka – wybitnego lekarza, pedagoga, działacza społecznego i pioniera w dziedzinie praw dziecka – wyrażonej w słowach: „Dzieci rodzą się ze skrzydłami, nauczyciele pomagają im je rozwinąć”. To właśnie ta myśl stanowiła impuls do tworzenia środowiska sprzyjającego nie tylko rozwojowi umiejętności ruchowych uczniów, lecz także kształtowaniu u nich postaw prospołecznych, poczucia odpowiedzialności oraz zdolności do współdziałania w zespole.

W ubiegłym roku szkolnym UKS 120 Łódź zorganizował szereg wydarzeń sportowo-edukacyjnych, w tym m.in. spotkanie w ramach akcji „Widzew On Tour”, realizowanej przez Klub Sportowy Widzew Łódź. Inicjatywa ta spotkała się z entuzjastycznym przyjęciem społeczności szkolnej, dostarczając dzieciom nie tylko radości z kontaktu z zawodowymi piłkarzami, ale także motywacji do dalszej aktywności fizycznej.

Kolejnym etapem rozwoju Klubu było nawiązanie współpracy z Łódzkim Okręgowym Związkiem Unihokeja. W wyniku partnerstwa z Prezesem ŁOZU Panem Robertem

Benkesem, w szkole zrealizowano wydarzenia promujące unihokey – dyscyplinę dynamicznie rozwijającą się w Polsce i zyskującą coraz większe uznanie, szczególnie wśród dzieci i młodzieży. Unihokej, będący zespołową grą sportową zbliżoną do hokeja na lodzie, lecz rozgrywaną w halach sportowych przy użyciu plastikowych kijów i piłeczki, łączy w sobie elementy szybkości, zwinności, koordynacji i taktyki. Jest to dyscyplina bezpieczna i dostępna dla uczniów w różnym wieku, co czyni ją szczególnie atrakcyjną w warunkach szkolnych.

Uczniowski Klub Sportowy UKS 120 Łódź podjął również współpracę z Klubem Karate Drago Sfera Łódź – miejscem, w którym trenują medaliści Mistrzostw i Pucharów Łodzi, Polski, Europy oraz Świata. Nie jest to klub przypadkowy, ponieważ Drago Sfera działa w bezpośrednim sąsiedztwie Szkoły Podstawowej nr 120 w Łodzi, a wielu uczniów tej szkoły rozwija swoje umiejętności karate pod kierunkiem trenera Piotra Figury. Pan Piotr, w ramach zajęć organizowanych przez UKS, prowadził w szkole treningi ogólnorozwojowe (motorykę), których celem było wszechstronne wspieranie rozwoju dzieci – zarówno poprzez kształtowanie prawidłowej postawy ciała, korekcję i kompensację zdolności ruchowych, jak i budowanie ogólnej sprawności.

Zwieńczeniem roku szkolnego 2024/2025 było wręczenie „Pucharu Prezesa” – nagrody przyznawanej najlepszym sportowcom szkolnym, która stanowiła symboliczne uhonorowanie ich zaangażowania oraz zachętę do dalszego rozwoju fizycznego. W gronie nagrodzonych znalazła się m.in. Oliwia Górską, uczennica klasy IV, która oprócz wyróżniania się aktywnością podczas zajęć wychowania fizycznego – od czterech lat z niezwykłym zaangażowaniem trenuje karate JKA w Klubie Klub Karate Drago Sfera Łódź pod okiem trenera Piotra Figury. Oliwia może poszczycić się stopniem 4.II KYU (drugi niebieski pas), który świadczy o jej systematyczności, determinacji i silnym charakterze. Regularnie bierze udział w zawodach rangi regionalnej i ogólnopolskiej, zdobywając cenne doświadczenia oraz sportowe laury. W jej dorobku znajduje się m.in. medal za III miejsce w konkurencji Kihon Ippon Kumite podczas Mistrzostw

Fot. 1./Fot. 2. Widzew on Tour w Szkole Podstawowej nr 120

Źródło: <https://widzew.com/aktualnosci/multimedia/>

Fot 3. Oliwia Górka z Pucharem Prezesa UKS 120 Łódź

Źródło: archiwum własne

Rys. 1. Logo UKS 120 Łódź

Źródło: archiwum własne

Ogólnopolskich. W roku 2025 reprezentowała również swój klub na Otwartych Mistrzostwach Polskiej Federacji Japońskiego Karate, gdzie rywalizowała z najlepszymi zawodnikami, zdobywając nowe umiejętności i umacniając swoją sportową rangę.

W roku szkolnym 2025/2026 planowane są kolejne inicjatywy sportowe, zarówno ogólnorozwojowe, jak i tematyczne, ukierunkowane na konkretne dyscypliny, których wybór zostanie poprzedzony konsultacjami z uczniami i ich rodzicami. Działanie to wpisuje się w nurt partycypacji społecznej i odpowiada na potrzebę budowania wspólnoty szkolnej opartej na współodpowiedzialności za proces wychowania i edukacji.

Finansowanie Uczniowskich Klubów Sportowych – możliwości, bariery i dobre praktyki

Finansowanie działalności Uczniowskich Klubów Sportowych od lat stanowi istotne wyzwanie organizacyjne i strategiczne, głównie z uwagi na fakt, że UKS-y – zgodnie z zapisami ustawy Prawo o stowarzyszeniach – nie posiadają możliwości prowadzenia działalności gospodarczej. Oznacza to, że w przeciwieństwie do innych podmiotów sportowych nie mogą samodzielnie generować dochodów z usług czy działalności komercyjnej, co znacznie ogranicza ich autonomię finansową. Wobec braku stabilnych źródeł przychodu, istotną rolę odgrywa umiejętność pozyskiwania środków zewnętrznych – zarówno publicznych, jak i prywatnych.

Jednym z najskuteczniejszych, choć jednocześnie najtrudniejszych do osiągnięcia rozwiązań, jest nawiązanie współpracy z prywatnymi sponsorami. Wymaga to jednak dużego zaangażowania, umiejętności negocjacyjnych oraz wypracowanego wizerunku klubu, który będzie dla potencjalnego sponsora atrakcyjny marketingowo i wizerunkowo. W praktyce pozyskanie partnera biznesowego w warunkach lokalnych, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, okazuje się

wysoko problematyczne i rzadko przynosi długoterminowe efekty. W związku z tym, wiodącym źródłem wsparcia finansowego dla UKS-ów pozostają programy rządowe, szczególnie te realizowane za pośrednictwem Ministerstwa Sportu i Turystyki. Jednym z najważniejszych instrumentów jest ogólnopolski program „Klub”, w ramach którego możliwe jest uzyskanie dofinansowania. Co istotne, fundusze te można rozdysponować pomiędzy kilku trenerów w dowolnych proporcjach, co umożliwia elastyczne zarządzanie kadrami w klubie i sprzyja motywacji osób zaangażowanych w proces szkoleniowy. Choć pojedyncze kwoty mogą wydawać się niewielkie w skali ogólnopolskiej, to dla wielu UKS-ów stanowią one istotne wsparcie funkcjonowania, umożliwiające nie tylko prowadzenie zajęć, ale także zakup sprzętu sportowego, organizację zawodów i wyjazdów, czy pokrycie kosztów administracyjnych. Co więcej, środki z Ministerstwa Sportu i Turystyki otwierają przed klubami możliwości uczestnictwa w wydarzeniach międzynarodowych, umożliwiając organizację turniejów z udziałem drużyn zagranicznych – co znacząco podnosi prestiż i atrakcyjność oferty klubu.

W ramach polityki wspierania aktywności fizycznej dzieci i młodzieży funkcjonuje również program „Sport wszystkich dzieci”, finansowany ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, którego dysponentem pozostaje Minister Sportu i Turystyki. W 2024 roku na ten cel przeznaczono ponad 40 milionów złotych, co stwarza realną szansę na szerokie wsparcie infrastruktury i działań sportowych realizowanych przez UKS-y.

Obok funduszy rządowych, warto również sięgnąć po środki dostępne na poziomie samorządowym. Lokalne jednostki administracyjne, w szczególności wydziały sportu i edukacji, regularnie ogłaszają konkursy grantowe na organizację zajęć i wydarzeń sportowych dla dzieci i młodzieży, zwłaszcza w okresach wakacyjnych i feryjnych. Choć skala wsparcia bywa tu znacznie skromniejsza (zwykle w przedzia-

le 2000–5000 zł na projekt), to środki te pozwalają na bieżące finansowanie działań o charakterze środowiskowym – turniejów, obozów sportowych, warsztatów i treningów.

Kolejną formą finansowania działalności UKS-ów są programy grantowe organizowane przez instytucje pozarządowe i organizacje grantodawcze, takie jak Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Narodowy Instytut Wolności czy lokalne fundacje wspierające rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Projekty realizowane w ramach tych programów pozwalają nie tylko na finansowanie wydarzeń sportowych, lecz także na integrowanie dzieci, młodzieży i rodziców wokół wartości edukacyjnych i obywatelskich.

Nie bez znaczenia pozostaje również najprostszy, choć zarazem najtrudniejszy w realizacji sposób finansowania – czyli wsparcie ze strony członków klubu i jego sympatyków. W tym kontekście mówimy przede wszystkim o składkach członkowskich, które w praktyce mają często charakter symboliczny, oraz o darowiznach od osób fizycznych i prawnych. Choć nie stanowią one głównego źródła finansowania, mogą być istotnym uzupełnieniem budżetu klubu, zwłaszcza w zakresie drobnych zakupów, nagród dla zawodników czy pokrycia kosztów organizacyjnych imprez sportowych.

Funkcjonowanie Uczniowskich Klubów Sportowych w polskim systemie sportu dzieci i młodzieży opiera się na wielowarstwowym modelu finansowania, w którym istotną rolę odgrywają środki publiczne – zarówno rządowe, jak i samorządowe – uzupełniane środkami prywatnymi i społecznymi. Chociaż Uczniowskie Kluby Sportowe nie posiadają możliwości prowadzenia działalności gospodarczej, to dzięki rosnącej świadomości społecznej i dostępności programów wspierających kulturę fizyczną, są w stanie skutecznie realizować swoje zadania wychowawcze, edukacyjne i sportowe, budując przy tym trwałe więzi lokalne oraz promując postawy aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Synergia szkoły i klubu – korzyści obustronnej współpracy w strukturze UKS

Współpraca Uczniowskich Klubów Sportowych ze szkołami, przy których funkcjonują, tworzy klasyczny model relacji typu win-win, przynosząc obustronne korzyści zarówno placówkom oświatowym, jak i samym klubom. Choć UKS-y są samodzielnymi podmiotami działającymi w formie stowarzyszeń, ich działalność nie odbywa się w instytucjonalnej próżni – przeciwnie, jest silnie zakorzeniona w przestrzeni szkolnej i lokalnej społeczności.

Dla szkół współpraca z Uczniowskim Klubem Sportowym to nie tylko realna szansa na wzbogacenie oferty edukacyjnej, ale również narzędzie do budowania pozytywnego wizerunku placówki. W dobie konkurencji między szkołami, zwłaszcza w dużych ośrodkach miejskich, aspekt marketingowy zyskuje na znaczeniu. Obecność klubu sportowego, funkcjonującego w ścisłym powiązaniu z nazwą szkoły – jak np. UKS 120 Łódź – staje się swoistą formą reklamy. Promowanie aktywności fizycznej, zdrowego stylu życia oraz osiągnięć sportowych uczniów staje się magnesem przyciągającym nowych kandydatów i ich rodziców. Jest to zatem działanie nie tylko na rzecz sportu, ale także strategii rozwoju szkoły.

Korzyści dla UKS – infrastruktura i zaplecze organizacyjne

Dzięki ścisłej współpracy z dyrekcją i kadrami pedagogicznymi, Uczniowski Klub Sportowy zyskuje dostęp do najważniejszych zasobów umożliwiających jego funkcjonowanie – przede wszystkim do infrastruktury sportowej szkoły. Sale gimnastyczne, szatnie, siłownie czy boiska zewnętrzne – to przestrzenie, które w przypadku niezależnego klubu sportowego wiązałyby się z wysokimi kosztami wynajmu. W przypadku UKS-ów korzystanie z tych obiektów odbywa się zwykle bezpłatnie lub za symboliczną opłatą, co stanowi istotne wsparcie finansowe i organizacyjne. Oszczędności w tym zakresie pozwalają klubowi inwestować środki w sprzęt sportowy, organizację wydarzeń, udział w rozgrywkach ligowych czy opiekę trenerską. Na poziomie sportu dziecięcego i młodzieżowego niezwykle ważne są również regularne możliwości rywalizacji. Kluby, dzięki zaoszczędzonym środkom i współpracy z placówką, mogą częściej organizować mecze, turnieje, wyjazdy sportowe oraz uczestniczyć w rozgrywkach ligowych – zarówno na szczeblu lokalnym, wojewódzkim, jak i ogólnopolskim. Udział w rozgrywkach, poza aspektami szkoleniowymi, ma ogromne znaczenie motywacyjne i wychowawcze. Młodzi sportowcy uczą się systematyczności, odpowiedzialności i współpracy w zespole.

Effekt synergii – integracja zajęć klubowych z programem szkolnym

Szczególnie cennym wymiarem współpracy szkoły i UKS-u jest integracja zajęć klubowych z programem szkolnym – poprzez tworzenie klas sportowych. Dzięki takiemu rozwiązaniu młodzież ma dostęp do zwiększonej liczby treningów w ciągu tygodnia, a trenerzy mogą pełnić podwójną rolę: nauczycieli wychowania fizycznego oraz szkoleniowców klubowych. Przekłada się to nie tylko na wzrost jakości szkolenia sportowego, ale również na stabilność zatrudnienia kadry trenerskiej, co jest istotne w kontekście długofalowego planowania rozwoju klubu. Ekonomiczna stabilność trenerów pozwala im w większym stopniu skoncentrować się na pracy z młodzieżą, nie poszukując alternatywnych źródeł dochodu. Trenerzy odgrywają w strukturze UKS bardzo ważną rolę – są nie tylko instruktorami, ale i wychowawcami. Ich postawa, zaangażowanie i kompetencje stanowią fundament całego systemu szkoleniowego. Uczniowskie Kluby Sportowe często są pierwszym etapem sportowej kariery młodych ludzi – dlatego właśnie tak ważne jest, aby osoba trenera potrafiła nie tylko nauczyć techniki i taktyki, ale również zaszczyć pasję do aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia.

Ścieżka rozwoju sportowego – od UKS do klubu seniorskiego

Zasadniczym celem UKS-ów nie jest wyłącznie rekreacja czy wychowanie przez sport, ale również – w przypadku najbardziej utalentowanych jednostek – przygotowanie do dalszej kariery sportowej. Naturalnym przedłużeniem działalności Uczniowskich Klubów Sportowych powinno być tworzenie ścieżek współpracy z klubami seniorskimi, szkołami mistrzostwa sportowego oraz związkami sportowymi.

Przykładem efektywnego modelu takiej współpracy jest relacja pomiędzy UKS Nowa Łódź a Łódzkim Okręgowym Związkiem Unihokeja. Najzdolniejsi zawodnicy mają możliwość kontynuowania swojej kariery w strukturach seniorskich klubu, który uczestniczy w zgrupowaniach Reprezentacji Polski U19. Dla młodych zawodników już sam kontakt z rywalizacją seniorską – nawet na niższym szczeblu – stanowi ważny krok w rozwoju sportowym i osobistym. Warto podkreślić, że taka ścieżka nie tylko promuje UKS jako skuteczny system szkoleniowy, ale również – w przypadku sukcesów wychowanków – przynosi wymierne efekty promocyjne, a niekiedy także finansowe, w postaci ekwiwalentów za wyszkolenie zawodnika. W efekcie tworzy się spójna, zrównoważona piramida szkoleniowa – od edukacji wczesnoszkolnej, przez klasy sportowe, aż po sport wyczynowy.

Dlaczego warto? Korzyści z założenia Uczniowskiego Klubu Sportowego dla szkoły, uczniów i lokalnej społeczności

1. Rozwój fizyczny i społeczny dzieci i młodzieży – UKS-y umożliwiają uczniom regularną aktywność fizyczną, rozwijają sprawność motoryczną, uczą współpracy, odpowiedzialności, dyscypliny i zdrowej rywalizacji. To ważny element wychowania poprzez sport.
2. Wzbogacenie oferty edukacyjnej szkoły – dzięki UKS-owi szkoła może oferować zajęcia pozalekcyjne o wysokim poziomie sportowym, tworzyć klasy sportowe, brać udział w rozgrywkach ligowych i promować aktywny styl życia wśród uczniów.
3. Promocja szkoły w środowisku lokalnym.
4. Działalność klubu pod nazwą powiązaną ze szkołą (np. UKS 120 Łódź) to forma promocji placówki – zarówno poprzez sukcesy sportowe, jak i przez widoczność w mediach, zawodach czy turniejach.
5. Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych – UKS-y jako stowarzyszenia mogą ubiegać się o dofinansowania z Ministerstwa Sportu i Turystyki, samorządów, programów unijnych, grantów czy darowizn – co zwiększa niezależność finansową i rozwija działalność sportową.
6. Efektywne wykorzystanie szkolnej infrastruktury – dzięki współpracy ze szkołą, klub może korzystać z sali gimnastycznej, boisk, szatni czy sprzętu, bez konieczności ponoszenia kosztów wynajmu, co znacznie obniża próg wejścia w działalność sportową.
7. Możliwość systematycznego szkolenia dzieci i młodzieży – UKS pozwala prowadzić treningi w wybranych dyscyplinach na różnych poziomach zaawansowania – od początkujących do zawodników rywalizujących w lidze, a nawet na poziomie ogólnopolskim.
8. Tworzenie ścieżek rozwoju sportowego – dzięki współpracy z klasami sportowymi i klubami seniorskimi, UKS-y mogą być pierwszym ogniwem w systemie szkolenia sportowego – przygotowując młodych zawodników do dalszej kariery sportowej.
9. Budowanie wspólnoty i integracja środowiska szkolnego – działalność UKS sprzyja integracji uczniów, rodziców, nauczycieli i trenerów wokół wspólnych celów, wydarzeń

i inicjatyw sportowych, wzmacniając tożsamość szkoły i lokalnej społeczności.

Autorka niniejszego artykułu bierze czynny udział w funkcjonowaniu Uczniowskiego Klubu Sportowego UKS 120 Łódź, pełniąc zarówno funkcję wiceprezesa, jak i angażując się aktywnie w działania o charakterze organizacyjnym i promocyjnym. Uczestnictwo w planowaniu i realizacji wydarzeń sportowych wiąże się z dużym nakładem pracy organizacyjnej, jednak efekty tych działań okazują się niezwykle satysfakcjonujące. Jednym z najbardziej wymiernych rezultatów jest pozyskanie nowych uczestników zajęć sportowych, zwłaszcza dzieci i młodzieży, które pod wpływem pozytywnych doświadczeń związanych z wydarzeniem sportowym decydują się na rozpoczęcie regularnego treningu w klubie.

Aktywne uczestnictwo Uczniowskich Klubów Sportowych w życiu lokalnych społeczności sportowych sprawia, że dzieci i młodzież zyskują możliwość twórczego i aktywnego spędzania wolnego czasu. Działalność klubów odciąga młodych ludzi od biernych form rozrywki, takich jak nadmierne korzystanie z mediów elektronicznych, kierując ich uwagę ku aktywności fizycznej. UKS-y pełnią ważną rolę w systemie wychowania przez sport, ponieważ dostarczają formalnie zorganizowanej przestrzeni do rozwijania sprawności ruchowej, kompetencji społecznych oraz nawyków sprzyjających zdrowiu. Dzięki temu przyczyniają się nie tylko do kształtowania pozytywnych wzorców zachowań, ale również do budowania postaw zgodnych z ideą zrównoważonego rozwoju społecznego.

dr Paulina Karolczak

Adiunkt – Społeczna Akademia Nauk
Wiceprezes UKS 120 Łódź

- ¹ J. Nowocień, *Pedagogika Sportu*, Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Warszawa 2019, Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, s. 141-149.
- ² Tamże, s. 141-149.
- ³ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Rozdz. I, Art. 4).
- ⁴ Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.).
- ⁵ Tamże.
- ⁶ R. Tomik, *Działalność Uczniowskich Klubów Sportowych*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, Katowice 2006, s. 11-23.
- ⁷ Tamże, s. 11-23.
- ⁸ H. Jakubowska, P. Nosal, *Socjologia sportu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017, s. 34-49.
- ⁹ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm.).

BIBLIOGRAFIA:

1. Jakubowska H., Nosal P., *Socjologia sportu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017,
2. Nowocień J., *Pedagogika Sportu*, Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Warszawa 2019,
3. Tomik R., *Działalność Uczniowskich Klubów Sportowych*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, Katowice 2006.

USTAWY I ROZPORZĄDZENIA:

1. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Rozdz. I, Art. 4).
3. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm.).

Siatkówka – sport pełen dynamiki i emocji

SŁAWOMIR PIĘTAKIEWICZ

Siatkówka to jedna z najbardziej popularnych dyscyplin sportowych na świecie, ciesząca się dużą popularnością zarówno wśród amatorów, jak i zawodowców. Jej historia sięga początku XX wieku, a rozwój tej dyscypliny odgrywał kluczową rolę w kształtowaniu nowoczesnych sportów zespołowych.

Krótki rys historyczny

Siatkówka została wynaleziona w 1895 roku przez Williama G. Morgana, nauczyciela wychowania fizycznego w Stanach Zjednoczonych. Początkowo nosiła nazwę „mintonette” i była propozycją alternatywy dla bardziej kontaktowych sportów, takich jak koszykówka czy piłka ręczna. W 1896 roku w Massachusetts odbył się pierwszy mecz, a z czasem sport ten zaczął się rozwijać na całym świecie. Międzynarodowa federacja siatkówki (FIVB) powstała w 1947 roku, a w 1964 roku siatkówka dołączyła do programu Letnich Igrzysk Olimpijskich.

Ja z tym sportem zetknąłem się w dopiero I klasie technikum, ale od razu wiedziałem, że to jest to! Mimo moich zerowych umiejętności siatkarskich w wieku 15 lat postanowiłem wykorzystać szansę od losu, aby tę grę zespołową opanować w najwyższym stopniu, jaki jest możliwy na lekcjach wychowania fizycznego oraz zajęciach sekcji piłki siatkowej.

Moje zaangażowanie i determinacja były naprawdę duże, co doprowadziło do tego, że już w II klasie technikum wszedłem do reprezentacji szkoły, odnosząc wiele sukcesów w powiecie, województwie, a nawet na szczeblu ogólnopolskim.

Podczas moich studiów na AWF-ie dalej podnosiłem umiejętności siatkarskie, zdobywając uprawnienia instruktorskie, które z powodzeniem wykorzystywałem w pracy z dziećmi i młodzieżą.

Uprawianie siatkówki wymaga od zawodników i amatorów rozwinięcia szerokiego zakresu cech motorycznych i psychicznych.

Cechy motoryczne:

- Szybkość i refleks – szybkie reakcje na zagrania przeciwnika.
 - Skoczność – niezbędna przy blokach i atakach.
 - Siła i wytrzymałość – szczególnie w dłuższych setach i meczach.
 - Koordynacja ruchowa – precyzyjne uderzenia i przyjęcia piłki.
 - Zwinność – sprawne przemieszczanie się po boisku.
- Cechy psychiczne:
- Koncentracja – utrzymanie skupienia podczas całego meczu.

- Odporność na stres – radzenie sobie z presją i niepowodzeniami.
- Pracowitość i dyscyplina – regularne treningi i dążenie do poprawy.
- Zespołowość – umiejętność współpracy i komunikacji z partnerami.

Warianty uprawiania siatkówki

Oprócz tradycyjnej siatkówki na hali, istnieje wiele jej wariantów, które dostosowane są do różnych warunków i preferencji:

- Siatkówka plażowa – rozgrywana na piasku, zazwyczaj w dwójkach, popularna na plażach i w kurortach.
- Siatkówka siedząca – przeznaczona dla osób z niepełnosprawnościami, wymaga specjalnej modyfikacji zasad.
- Mini siatkówka – wersja dla dzieci i młodzieży, z mniejszym boiskiem i piłkami o mniejszej masie.
- Siatkówka na piasku – wersja rekreacyjna i sportowa, często organizowana podczas turniejów i eventów sportowych.
- Siatkówka na płytkim basenie.

Ponadto prawie wszystkie elementy siatkówki możemy wykorzystać podczas odbić w kole na trawie, piasku lub w wodzie. Jest to sport międzynarodowy. Wiele razy podczas moich podróży, gdy widziałem grupę grających w siatkówkę, przyłączałem się do nich i szybko się orientowałem, że jestem w towarzystwie międzynarodowym. Zdarzało się nie rzadko, że z sześciu graczy na boisku wszyscy byli nie tylko z różnych krajów, ale reprezentowali 2-3 kontynenty. Różniliśmy się także często wiekiem (10-70 lat), a drużyny składały się z kobiet i mężczyzn. Łączył nas jednak swoisty „body language”, wszyscy lubiliśmy siatkówkę i posiadaliśmy podstawowe umiejętności tej pięknej gry. Zawsze była to wspaniała zabawa i możliwość nawiązania nowych znajomości. Wszyscy byli dla siebie mili i wyrozumiali oraz stosowali najprostszy język, aby komunikacja w zespołach była zachowana. Zauważyłem także pewną prawidłowość dotyczącą umiejętności; turyści z Europy wschodniej mieli najczęściej lepszą technikę i taktykę gry niż pozostałe nacje. Świadczy to prawdopodobnie o większej popularności siatkówki w tym rejonie świata.

Do największych zalet uprawiania siatkówki uważam kształtowanie umiejętności współpracy wszystkich członków zespołu. Uczniowie, aby osiągnąć sukces muszą ze sobą mocno współpracować. Wypełnienie założeń taktycznych wymaga konsekwencji w działaniu wszystkich zawodników, którzy mają przypisane określone role. Muszą podczas gry ciągle być czujni i szybko reagować na to co się dzieje na boisku. Ważnym elementem jest asekuracja swoich kolegów podczas obrony, ale także podczas ataku. Szacunek i zaufanie do siebie są równie ważne, jak umiejętności techniczne. Po każdej akcji wygranej lub przegranej cały zespół się wspiera gestami i dobrym słowem mobilizując się wzajemnie do następnego zagrania. Wiem, że mocne jednostki są ważne, ale to siła zespołu decyduje o sukcesie.

Wszystko to ma ogromne znaczenie w kształtowaniu charakterów młodego pokolenia, które często się izoluje, siedząc przed komputerem i ma problemy w nawiązywaniu znajomości w świecie realnym.

Na początku przygody z siatkówką bardzo dobrą grą wprowadzającą jest „Rzucanka siatkarska”, gdzie uczestnicy niepotrafiący jeszcze prawidłowo odbijać piłki, łapią ją i rzucają w wolne pole przeciwnika przez siatkę. Można podawać piłkę na 3 między swoimi zawodnikami. Wysokość siatki regulujemy stosownie do grupy ćwiczących. Uczestnicy, którzy potrafią odbijać technicznie piłkę mogą to robić; jest to kwestia uzgodnień przed meczem. Zasada ta dotyczy także serwisu (można piłkę rzucić jednorącz lub wykonać zagrywkę dolną lub tenisową).

Siatkówka to sport, którego kibice należą do najbardziej kulturalnych. Żywiłowo kibicują młodzi i starsi, tworząc magiczną atmosferę sportowego święta.

Do uprawiania tej dyscypliny na pewno zachęcają sukcesy naszych reprezentacji na arenie międzynarodowej. Oto tylko kilka z nich:

Reprezentacja siatkarzy:

- Złote medale Mistrzostw Świata (1974, 2014, 2018).
- Srebrne medale Mistrzostw Świata (2006, 2022)
- Złote medale Igrzysk Olimpijskich (1976 Montreal).
- Srebrny medal Igrzysk Olimpijskich (2024 Paryż)
- Liczne medale na Mistrzostwach Europy i Lidze Narodów.

Reprezentacja siatkarek:

- Brązowy medal Igrzysk Olimpijskich 1964 Tokio.
- Złote medale Mistrzostw Europy (2003, 2005).
- Srebrny medal Mistrzostw Świata 1952.
- III miejsca w Lidze Narodów (2023, 2024)
- Złoty medal Ligi Narodów (2025).

Polscy siatkarze i siatkarki od lat cieszą się dużym uznaniem na świecie, a ich osiągnięcia są powodem do dumy dla całego kraju.

Podsumowanie

Siatkówka to sport, który nie tylko rozwija cechy motoryczne i psychiczne, ale także uczy współpracy, dyscypliny i wytrwałości. Dzięki różnorodności wariantów uprawiania, każdy może znaleźć formę tej dyscypliny odpowiadającą jego preferencjom i możliwościom. Sukcesy naszych reprezentacji na arenie międzynarodowej potwierdzają, że Polska jest jednym z czołowych krajów w tej dyscyplinie, a przyszłość siatkówki w naszym kraju wygląda obiecująco.

Sławomir Piętakiewicz

Nauczyciel konsultant ds. wychowania fizycznego

w CRE WŁ w Łodzi

s.pietakiewicz@cre-lodz.edu.pl

Obraz, który opowiada – potencjał książki obrazkowej w edukacji najmłodszych

JULITA KRZYŻAŃSKA

Książka obrazkowa zajmuje dziś istotne miejsce w literaturze dziecięcej, zdobywając uznanie zarówno wśród młodych czytelników, jak i nauczycieli. Publikacje te, oprócz walorów artystycznych, mają również duży potencjał edukacyjny. Szczególnie chętnie sięgają po nią pedagodzy pracujący z dziećmi w przedszkolach i klasach początkowych,

gdzie dziecko swobodnie kreuje i wpływa na treści przedstawionych oraz opowiadanych historii.

Dodatkowo, książka obrazkowa pełni też ważną rolę w wychowaniu estetycznym.

Kształtuje wrażliwość dziecka na sztukę, rozwija poczucie piękna oraz zdolność do interpretacji dzieł wizualnych. Uczy

także dostrzegać harmonię, detale i kompozycję. Połączenie obrazu i tekstu pozwala młodym czytelnikom lepiej odczuwać i rozumieć przekaz książki, dostarcza wzruszeń duchowych i estetycznych oraz poszerza sposób postrzegania otaczającego świata.¹

Termin „książka obrazkowa” wywodzi się z języka angielskiego – „picturebook” i oznacza publikację dla dzieci, w której słowo i obraz są ściśle ze sobą powiązane. W literaturze przedmiotu spotkać można również określenie „książka ikonolingwistyczna”, podkreślające połączenie przekazu wizualnego z tekstem.

Jedną z najbardziej znanych definicji książki obrazkowej przedstawiła w 1976 roku amerykańska badaczka Barbara Bader. Określiła ją jako połączenie tekstu, ilustracji i całościowego projektu, wykonane ręcznie lub jako produkt komercyjny. Książka ta jest nie tylko dokumentem społecznym, kulturowym i historycznym, ale przede wszystkim wyjątkowym doświadczeniem dla dziecka. Jako forma sztuki opiera się na harmonijnym współbrzmieniu obrazów i słów, które pojawiają się jednocześnie na każdej stronie, oraz na dramaturgii przewracania kart. Dzięki czemu książka obrazkowa oferuje niemal nieograniczone możliwości.² W dziełach dla najmłodszych obrazy pomagają uporządkować świat przedstawiony. Tworzą przestrzeń zrozumiałą dla dziecka, a rysunki stanowią wizualne dopełnienie tekstu.³

Problematyka współczesnej książki obrazkowej jest zróżnicowana i wykracza poza tradycyjne, dziecięce tematy. Porusza kwestie bliskie codziennemu doświadczeniu dziecka, takie jak relacje rodzinne, poznawanie świata, emocje czy przyjaźń. Jednocześnie zwraca uwagę na trudniejsze lub marginalizowane tematy, np. śmierć, niepełnosprawność, wojnę, migrację, ochronę środowiska czy samotność.

Literatura dziecięca, szczególnie ta wzbogacona o wartościowe ilustracje, odgrywa istotną rolę w procesie wprowadzania dziecka w świat słowa pisanego. „A zatem, jeżeli chcemy, żeby dziecko dostało coś więcej niż rozrywkę i rozwijało się emocjonalnie, intelektualnie i estetycznie, powinniśmy wybierać dla niego odpowiednie książki”.⁴ Ilustracje stają się nie tylko uzupełnieniem tekstu, ale także narzędziem interpretacyjnym i aktywizującym wyobraźnię młodego odbiorcy.

Po omówieniu roli i znaczenia książki obrazkowej w edukacji najmłodszych, warto przyjrzeć się konkretnym tytułom, realizującym w praktyce opisane funkcje:

- **Sonia Chaine, Adrien Pichelin, „Czerwony Kapturek” – baśń w piktogramach**

Oryginalne opracowanie znanej baśni przedstawia fabułę wyłącznie za pomocą obrazów – uproszczonych, symbolicznych piktogramów, całkowicie pozbawionych tekstu. Graficzna sekwencja znaków prowadzi odbiorcę przez kolejne etapy opowieści, pozostawiając przestrzeń na indywidualną interpretację i tworzenie własnych wariantów historii.

Do publikacji dołączono legendę objaśniającą powtarzające się symbole oraz zakładkę z planem wydarzeń dopasowanym do poszczególnych kart. Książka ta świetnie sprawdza się w nauczaniu sekwencji zdarzeń, tworzeniu narracji

ustnej, rozwijaniu kompetencji wizualnej oraz pogłębianiu znajomości baśniowych motywów kulturowych.

- **Rotraut Susanne Berner, seria „Ulica Czereśniowa” – życie miasta przez cztery pory roku**

Książki z tej serii to bogato ilustrowane opowieści ukazujące życie miasta w różnych porach roku. Każda rozkładówka przedstawia znajome przestrzenie – place zabaw, sklepy, przystanki, bibliotekę, kawiarnie czy stację kolejową. Dzięki powtarzającym się miejscom i postaciom dzieci mogą śledzić zmiany zachodzące w otoczeniu i codziennym życiu bohaterów. Zmienna pogoda wpływa na wygląd miasta, ubiór mieszkańców, produkty na straganach czy wystrój wnętrz. Ilustracje pełne są detali i humoru, co pobudza dziecięcą wyobraźnię i zachęca do snucia własnych historii.

Obserwując codzienne sytuacje – zakupy, wizyty u lekarza, jazdę na rowerze czy przygotowania do świąt – dzieci uczą się rozumieć świat wokół siebie.

Postacie z książki zachęcają dzieci do zabawy w odgrywanie ról oraz naśladowania gestów i emocji znanych z życia. Dzięki temu dzieci chętnie tworzą własne historie, łącząc fikcję z osobistymi przeżyciami. Obcowanie z książką aktywizuje emocje i wyobrażenia. Zdaniem Ireny Słońskiej „małe dziecko jakby <wchodzi w obrazek>, przeżywa jego treści bardzo osobiście. On jest środkiem, wokół którego krążą jego wyobrażenia i odczucia. Rzeczywistość łączy się z wyobraźnią, aktywizują się doznania minionych przeżyć”.⁵

- **Barroux, „Rozgwiazdo, gdzie jesteś?” – ekologia i odpowiedzialność**

Książka porusza temat zanieczyszczenia środowiska i odpowiedzialności człowieka za losy natury. Ilustracje ukazują rozległą, morską przestrzeń, która z każdą stroną staje się coraz bardziej zasypana odpadami, odbierając zwierzętom możliwość życia w ich naturalnym środowisku. To obraz, który działa na wyobraźnię i skłania do refleksji nad wpływem naszych działań na planetę. Publikacja inspirowana do rozmów o ekologii, postawach proekologicznych, ochronie zagrożonych gatunków oraz odpowiedzialnym korzystaniu z zasobów natury. Może też stać się punktem wyjścia do twórczych działań – na przykład wymyślenia własnej historii ratowania rozgwiazdy czy przeprowadzenia akcji „sprzątnięcia oceanu” w ramach zajęć.

- **Marianna Oklejak, „Cuda-wianki. Polski folklor dla młodszych i starszych” – barwna podróż po polskim folklorze**

To publikacja, odwołująca się w niezwykle barwny sposób do polskiej kultury ludowej – zarówno poprzez tekst, jak i ilustracje. Krótkie, rymowane wiersze autorki zostały ozdobione w obrazy inspirowane sztuką ludową, wycinankami i folklorem. Ilustracje nie tylko uzupełniają treść, ale też tworzą samodzielny przekaz – pełen rytmu, symboli i kolorów, przyciągając uwagę młodych odbiorców. Publikacja świetnie sprawdza się jako materiał wspierający rozwój estetyczny i językowy dziecka, a także jako narzędzie wprowadzające w świat tradycji i kultury regionalnej. Może być z powodzeniem wykorzystywana podczas zajęć pla-

stycznych, teatralnych czy edukacji regionalnej, wspierając budowanie tożsamości kulturowej od najmłodszych lat.

- Anna Llenas, „Kolorowy potwór” – *opowieść o porządkowaniu emocji*

To ceniona książka obrazkowa w efektownej wersji pop-up, wprowadzająca w przystępny i angażujący sposób dzieci w świat uczuć. Historia sympatycznego bohatera, próbującego uporządkować pomieszane emocje, staje się pretekstem do ich nazywania i rozumienia. Przypisanie kolorów – żółtego radości, niebieskiego smutkowi, czerwonego złości, czarnego strachowi, zielonego spokojowi i różowego miłości – nadaje opowieści klarowność i obrazowość.

Bogate ilustracje łączące kolaż z rysunkiem, w połączeniu z przestrzenną formą pop-up, sprawiają, że książka jest nie tylko atrakcyjna wizualnie, ale też niezwykle angażująca. Doskonale sprawdza się w pracy wychowawczej i terapeutycznej – od przedszkola po wczesne klasy szkolne – wspierając rozwój inteligencji emocjonalnej i budowanie empatii.

- Aleksandra i Daniel Mizieliński, „Mapy” – wizualny atlas świata pełen detali i ciekawostek

Choć „Mapy” nie opowiadają historii w tradycyjny sposób, są znakomitym wizualnym atlasem świata, pobudzającym ciekawość i poszerzającym wiedzę. Dzięki bogatej, pełnej detali szacie graficznej dzieci mogą samodzielnie odkrywać różne kraje, poznawać ich kulturę, przyrodę oraz tradycje. Każda strona staje się zaproszeniem do podróży – zarówno tej wyobrażonej, jak i tej realnej, odbywanej z pomocą globusa czy mapy. Publikacja wspiera rozwój słownictwa tematycznego, uczy dostrzegania różnorodności świata i budzi szacunek dla innych kultur. Doskonale sprawdzi się także w projektach łączących różne przedmioty – od języka polskiego, przez geografę, po plastykę.

- Issa Watanabe, „Migranci” – *opowieść o wędrownicy i nadziei*

Poruszająca, metaforyczna opowieść bez słów o grupie zwierząt opuszczających swoje miejsce zamieszkania. Za nimi podąża śmierć pod postacią kościotrupa, zabierająca w trakcie wędrówki niektórych z nich. Książka – mimo ciemnej, mrocznej estetyki – jest doskonałym wprowadzeniem do rozmów o migracji, uchodźstwie, stracie i nadziei. Dziecko, patrząc na symboliczne ilustracje, rozwija empatię, świadomość społeczną i zdolność odczytywania ukrytych znaczeń.

Książka obrazkowa jest wyjątkowym narzędziem edukacyjnym, łączącym w sobie przekaz wizualny i słowny, dzięki czemu sprzyja wszechstronnemu rozwojowi dziecka. Jej potencjał edukacyjny objawia się w rozwijaniu umiejętności językowych, kreatywności, wyobraźni oraz kompetencji emocjonalnych i społecznych najmłodszych czytelników.

Ilustracje w książkach obrazkowych pełnią nie tylko funkcję uzupełniającą, lecz często same stanowią nośnik znaczeń i wartości, co pozwala lepiej rozumieć złożone tematy oraz angażować się w interpretację i tworzenie własnych opowieści. Dzięki temu książka obrazkowa staje się nie tyl-

ko źródłem wiedzy, lecz także przestrzenią zabawy, refleksji i wychowania estetycznego.

Przykłady omówionych książek pokazują, że zakres poruszanych tematów jest niezwykle szeroki – od codziennych doświadczeń i emocji, po ważne kwestie społeczne, takie jak ekologia, migracja czy relacje międzyludzkie. Taka różnorodność sprawia, że książka obrazkowa stanowi wartościowe wsparcie dla nauczycieli i pedagogów, zwłaszcza w pracy z dziećmi na wczesnym etapie edukacji.

Podsumowując, to nie tylko literacka forma, lecz także przestrzeń spotkania słowa i obrazu, wyobraźni i rzeczywistości. Jej wielowymiarowość oraz aktywizujący charakter sprawiają, że staje się niezastąpionym narzędziem wychowawczym i edukacyjnym, pomagającym rozwijać wrażliwość, empatię oraz świadomość kulturową młodych odbiorców.

Julita Krzyżańska

Szkoła Podstawowa nr 174 w Łodzi
im. Jana Machulskiego

¹ E. Kruszyńska, *Książka obrazkowa i jej rola w rozwoju dzieci – wprowadzenie w problematykę*, <https://bibliotekanauki.pl/articles/567368.pdf> [dostęp dnia 06.08.2025].

² M. Cackowska, *Czym jest książka obrazkowa?*, „Ryms”, lato 2009, s. 15 za: B. Bader, *American Picturebooks*, New York 1976, s. 1.

³ E. Kruszyńska, dz.cyt.

⁴ E. Kruszyńska, dz.cyt.

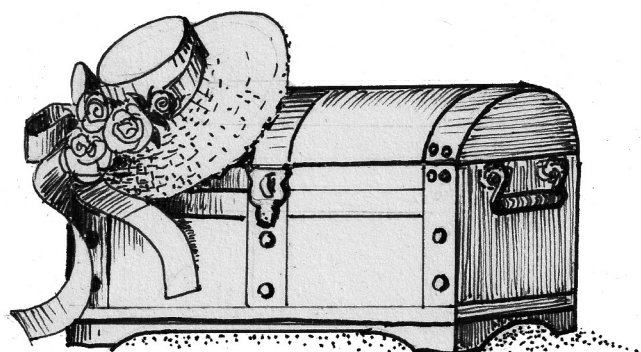
⁵ I. Słońska, *Psychologiczne problemy literatury dla dzieci*, Warszawa 1977, s. 167.

BIBLIOGRAFIA:

1. Cackowska M., *Czym jest książka obrazkowa? O pojmowaniu książki obrazkowej w Polsce*, „Ryms” 2009, nr 6.
2. Słońska I., *Psychologiczne problemy literatury dla dzieci*, PWN, Warszawa 1977.

NETOGRAFIA:

1. Kruszyńska E., *Książka obrazkowa i jej rola w rozwoju dzieci – wprowadzenie w problematykę*, <https://bibliotekanauki.pl/articles/567368.pdf> [dostęp dnia 06.08.2025].

100 LAT Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi

KATARZYNA FIGURSKA

Na oświatowej mapie Polski znajduje się instytucja zasługująca, szczególnie w tym roku, na wyjątkową uwagę. Mowa o Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi, która od stu lat służy nauczycielom oraz edukatorom w pracy zawodowej i doskonaleniu, studentom w nauce i samokształceniu, a także zaspokaja potrzeby kulturalne społeczeństwa lokalnego. Nie każda placówka może się pochwalić takim jubileuszem. Nasz sukces to zasługa misji i wizji PBW w Łodzi, realizowanej przez jej kolejnych dyrektorów i pracowników. Zaangażowanie, doświadczenie, profesjonalizm, a także życzliwość, otwartość i indywidualne podejście do czytelnika to cechy, które od zawsze cenione były przez naszych użytkowników.

Na temat Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Łodzi powstało w przeszłości wiele publikacji naukowych, dlatego ten artykuł będzie niejako ich résumé. Życząc Jubilatce kolejnych 100 lat działalności zachęcam do zapoznania się z Jej historią.

1925 – powołanie Państwowej Centralnej Biblioteki Pedagogicznej w Łodzi. z siedzibą w budynku Banku Gospodarstwa Krajowego przy ul. A. Struga 7. Pierwszym dyrektorem zostaje Tadeusz Czapczyński (do 1927 r.), który wraz z dwuosobowym personelem, organizuje Książnicę dla nauczycieli składającą się z pracowni naukowej, czytelnicy czasopism, sali wykładowej, magazynów na zbiory liczące początkowo niewiele ponad 2000 vol., szatni oraz pomieszczenia na katalogi;

1927 – przeprowadzka Biblioteki do mniejszego i mniej reprezentacyjnego lokalu na ul. Piotrkowskiej 104, funkcję dyrektora przejmuje Eugeniusz Grzędziński (do 1932 r.). Biblioteka wchodzi w posiadanie cennych zbiorów Feliksa Wężyka z Mroczenia, znanego bibliofila, żyjącego w latach 1976-1863. Cymelia te do dziś stanowią nasz najcenniejszy księgozbiór;

1932 – nowa lokalizacja Biblioteki przy ulicy Żeromskiego 115 w budynku ówczesnej szkoły włókienniczej i nowy dyrektor Franciszek Michejda (do 1939 r.);

1936 – kolejna przeprowadzka do budynku czynszowego przy ulicy Piotrkowskiej 86;

1939-1945 – zamknięcie biblioteki w okresie II wojny światowej;

1945 – ponowne otwarcie biblioteki pod dyktando Heleny Walterowej (do 1947) w gmachu Kuratorium Okręgu Szkolnego Łódzkiego przy ul. Jaracza 11;

1947 – Maria Kamińska p.o. dyrektora biblioteki (do 1948 r.);

1948 – decyzją Kuratorium Okręgu Szkolnego Łódzkiego bibliotekę przyłączono do Państwowej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi przy ul. Kościuszki 21. Była to faktyczna likwidacja odrębności prawno-budżetowej PCBP i połączenie zbiorów obu placówek w jeden zbiorczy katalog; stanowisko kierownika biblioteki obejmuje Zygmunt Dylik (do 1950 r.);

1950 – nowym kierownikiem biblioteki zostaje Jan Adamus (do 1951 r.);

1951 – zarządzenie Ministerstwa Oświaty nadające bibliotekom pedagogicznym statut, uprawnienia samodzielności przewidziane dla jednostek budżetowych oraz nazwę – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka; przeprowadzka do lokalu przy ul. Piotrkowskiej 179, zabytkowego pałacyku Edwarda Kerna, zamożnego właściciela odlewni żelaza i fabryki maszyn, niestety zbyt ciasnego na potrzeby PBW w Łodzi; kierownictwo nad biblioteką obejmuje Aleksander Cyps (do 1953 r.);

1953 – nowy dyrektor PBW w Łodzi Aleksander Wiankowski (do 1954 r.);

1954 – Maria Lisowska pełni funkcję p.o. dyrektora przez 3 miesiące, następnie dyrektorem zostaje Stanisław Antoszewski (do 1974 r.);

1974 – Halina Starkiewicz p.o. dyrektora (do 1975 r.);

1975 – w strukturach PBW w Łodzi rozpoczynają działalność filie w Pabianicach i Zgierzu; dyrektorem PBW w Łodzi zostaje Jerzy Wachnik (do 1976 r.);

1976 – zapoczątkowanie współpracy z Uniwersytetem Łódzkim w zakresie praktyk studenckich; stanowisko dyrektora obejmuje Mieczysław Klimek (do 1986 r.);

1978 – przeprowadzka do obecnie zajmowanego budynku przy ul. Wólczańskiej 202;

1982 – utworzenie Biblioteki Składowej jako filii PBW w Łodzi, przeznaczonej dla nauczycieli bibliotekarzy w celu uzupełniania księgozbiorów bibliotek szkolnych;

1983 – Kurator Oświaty i Wychowania powołuje Wydział Zbiorów Specjalnych, mający w przyszłości przerodzić się w Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej celem gromadzenia i udostępnianie materiałów archiwalnych dotyczących łódzkiej oświaty, udzielania porad opiekunom Izby Pamięci Narodowej w placówkach oświatowo-wychowawczych, organizowania wystaw o tematyce oświatowej dla wycieczek szkolnych i społeczeństwa lokalnego;

1986 – funkcję dyrektora obejmuje Jan Antos (do 1991 r.);

Dolny rząd (od lewej): Katarzyna Figurska, Mariola Soboń, Piotr Szeligowski, Marzena Andrzejewska-Warchocka, Emilia Siedlarek-Kotlicka, Agata Cybulska; Górny rząd (od lewej): Iwona Bartczak, Marcin Paszkowski, Jarosław Jędrych, Tomasz Szymański, Paweł Kowalczyk, Marcin Pryt, Jacek Anuszczyk, Anna Wesołowska; Nieobecne (od lewej): Marzena Marchlewska, Jadwiga Kamara, Katarzyna Salska-Kopeć, Justyna Chylak.

1988 – uroczyste nadanie PBW imienia profesora Tadeusza Kotarbińskiego;

1991 – Barbara Czajka zostaje dyrektorem PBW w Łodzi (do 2003 r.)

1993 – zapoczątkowanie komputeryzacji PBW w Łodzi;

1995 – uchwalenie Statutu PBW w Łodzi;

1996 – włączenie Klubu Nauczyciela do struktury PBW w Łodzi;

1998 – podłączenie Biblioteki do Internetu;

1999 – nowym organem prowadzącym zostaje Samorząd Województwa Łódzkiego, a Kuratorium Oświaty sprawuje jedynie nadzór pedagogiczny; powiększenie liczby filii PBW o placówki w Kutnie, Łęczycy i Wieruszowie;

2000 – zmiany w Statucie PBW w Łodzi na mocy, którego m.in. Klub Nauczyciela przekształca się w Wydział Marketingu i Promocji Zbiorów, a Wydział Zbiorów Specjalnych w Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej, połączenie Wydziału Informacji z Pracownią Audiowizualną

2001 – odłączenie filii w Wieruszowie; utworzenie strony internetowej PBW w Łodzi;

2002 – udostępnienie użytkownikom PBW w Łodzi katalogów on-line

2004 – funkcję dyrektora obejmuje Agnieszka Pietryka (do 2009 r.) odłączenie od struktur PBW w Łodzi Klubu Na-

uczyciela; rozpoczęcie wydawania biuletynu wewnętrznego PBW w Łodzi „Siglum”;

2004 – dofinansowanie projektu EKO-BIB przez WFOŚi-GW w Łodzi, w ramach którego zbiory biblioteki wzbogaciły się o publikacje z zakresu ochrony środowiska, konkurs fotograficzny „A było to w kniei...” ogłaszany jest do dziś; PBW w Łodzi wspólnie z innymi bibliotekami zrzeszonymi w Oddziale Łódzkim SPB bierze udział w akcji czytelniczej pt. „Tydzień Bibliotek” zdobywając I nagrodę za najlepiej przeprowadzony Tydzień Bibliotek;

2005 – powódź w PBW w Łodzi, w wyniku której zniszczeniu uległ budynek oraz zbiory, na czas remontu działalność biblioteki została przeniesiona do byłej filharmonii na ul. Piotrkowską 243; obchody 80-lecia PBW w Łodzi;

2007 – PBW otrzymuje wyróżnienie za Najlepszy Program Tygodnia Bibliotek SBP; komputeryzacja Wypożyczalni; instalacja programu bibliotecznego SOWA firmy SOKRATES, którego aktualna wersja jest do dziś;

2008 – PBW ponownie otrzymuje wyróżnienie za Najlepszy Program Tygodnia Bibliotek SBP;

2009 – Jarosław Jędrych p.o. dyrektora (w latach 2011-2020 dyrektor PBW w Łodzi) przeprowadzenie Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej do siedziby PBW przy ul. Wólczańskiej 202; międzynarodowy projekt „Biblioprewencja” Co-

menius Regio – partnerami projektu były instytucje z Polski i Słowenii; udział w pierwszej edycji Odjazdowego Bibliotekarza;

2010 – Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej włącza się w coroczne obchody ogólnopolskiej akcji Nocy Muzeów; PBW w Łodzi zakłada portale społecznościowe – Facebooka i Bloga, umożliwiając promocję swoich inicjatyw oraz zbiorów w Internecie, szybką informację i kontakt z użytkownikami, a także budowanie świadomości o swojej działalności;

2011 – PBW w Łodzi otrzymuje wyróżnienie w konkursie Mistrz Promocji Czytelnictwa SBP

2012 – utworzenie mobilnej wersji strony internetowej biblioteki; współorganizacja ogólnopolskiej konferencji SBP -VII Forum Młodych Bibliotekarzy w Łodzi;

2013 – automatyzacja czytelniczych kont bibliotecznych wraz z możliwością zapisów on-line; zainaugurowanie akcji spacerów z cyklu „Bibliotekarz na chodzie”; obchody 30-lecia Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej; udział w drugim międzynarodowym projekcie „Filmoterapia – metamorfozy” Comenius Regio – partnerami są instytucje z Polski i Turcji; rozpoczęcie współpracy PBW w Łodzi z Salonem Ciekawej Książki –promocja czytelnictwa i placówki na łódzkich targach książki; PBW otrzymuje III miejsce w konkursie Mistrz Promocji Czytelnictwa;

2014 – zajęcie przez PBW w Łodzi III miejsca w ogólnopolskim konkursie SBP Mistrz Promocji Czytelnictwa; wzbogacenie zbiorów PBW o wirtualną czytelnię e-książek IBUK Libra;

2015 – Jubileusz 90-lecia PBW w Łodzi;

2017 – PBW w Łodzi włącza się w coroczne obchody łódzkich Senioraliów organizując różne formy doskonalenia i spotkań kulturalnych w bibliotece oraz w przestrzeni miejskiej;

2018 – PBW otrzymuje Nagrodę Specjalną w konkursie SBP Mistrz Promocji Czytelnictwa;

2019 – utworzenie w PBW w Łodzi „Klubu Przyjaciół Biblioteki”, którego celem jest zaspokajanie potrzeb kulturalnych, edukacyjnych i społecznych seniorów; Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej włącza się w coroczne obchody Europejskich Dni Dziedzictwa (organizatorem akcji jest Narodowy Instytut Dziedzictwa); PBW w Łodzi otrzymuje tytuł laureata w III Ogólnopolskim Czytaniu Jeźycjady – za akcję czytelniczą pt. „Sleevice z Jeźycjadą”;

2020 – Marcin Paszkowski p.o. dyrektora PBW w Łodzi; 20 marca biblioteka zostaje zamknięta dla czytelników z powodu światowej pandemii COVID-19; początkowo w okresie całkowitego lockdownu pracownicy świadczą pracę zdalną, ale wraz z malejącą ilością zachorowań i zmniejszeniem obostrzeń dla mieszkańców biblioteka wznowia usługę wypożyczeń książek i multimediów; Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej zaczyna prowadzić swojego Bloga w Internecie;

2021 – na podstawie uchwały nr XXXIV/450/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi weszła w skład Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Łodzi, do którego należą także Centrum Kształcenia Ustawicznego Samorządu Województwa Łódzkiego w Łodzi oraz Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi;

Wyżej wymienione placówki realizują wspólne działania w zakresie rozwoju edukacji, a także kompleksowego wsparcia szkół i placówek oświatowych, organizacji i prowadzenia sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli oraz wspierania procesu kształcenia i doskonalenia pracy nauczycieli. Stanowisko dyrektora CREWŁ w Łodzi obejmuje Sylwia Laskowska; wicedyrektorem PBW w Łodzi zostaje Mariola Soboń; ze względu na pandemię COVID-19 biblioteka nadal prowadzi ograniczoną działalność statutową pracując zgodnie z krajowymi obostrzeniami dotyczącymi placówek oświatowych i kulturalnych;

2022 – filie w Kutnie, Łęczycy i Zgierzu zmieniły afiliację, przy PBW w Łodzi zostaje jedynie placówka w Pabianicach; dyrektorem CREWŁ w Łodzi zostaje Teresa Łęcka (do 2024 r.) a wicedyrektorem PBW w Łodzi Piotr Szeligowski;

2023 – przeniesienie Czytelni PBW w Łodzi do siedziby CREWŁ w Łodzi na ul. Wielkopolskiej 70/72;

2024 – PBW otrzymuje wyróżnienie w konkursie SBP Mistrz Promocji Czytelnictwa; rozpoczęcie digitalizacji Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej i najcenniejszych zbiorów PBW w Łodzi; dyrektorem CREWŁ w Łodzi zostaje ponownie Sylwia Laskowska;

2025 – jubileusz 100-lecia PBW w Łodzi.

BIBLIOGRAFIA W WYBORZE:

1. Antos J. 1989. *Łódzka księżnica nauczycielska otrzymała imię prof. Tadeusza Kotarbińskiego*. „Bibliotekarz”, 3.
2. Figurska K., Wachowicz M. 2022. *Działalność Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. T. Kotarbińskiego w Łodzi w czasie pandemii*. „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum”, 2 (33.)
3. Grzelakowska E. 2005. *Palcem po mapie... czyli śladami Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Łodzi*. „Wędrownik”, nr II (384).
4. Grzelakowska E. 2006. *Starodruki z kolekcji Feliksa Wężyka z Mroczenia w zbiorach Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Łodzi*. W: Materiały sympozjum pt. „Księgozbiór Feliksa Wężyka z Mroczenia”.
5. Grzelakowska E. 2015. *Z historii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Łodzi*. „Siglum”, 1(19).
6. Grzelakowska E., Wachowicz M. 2015. *Przyczynek do, czyli próba odkrywania historii Biblioteki*. „Przegląd Edukacyjny”, 2(97).
7. Grzelakowska E., Soboń M. 2005. *80 lat Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi*. „Przegląd edukacyjny”, 5 (52).
8. *Kalendarium Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi*. 2015. „Siglum”, 1(19).
9. Konieczna J. 2000. *Biblioteki łódzkie w latach dziewięćdziesiątych*. W: Andrzejewski J., red. *Biblioteki łódzkie w okresie transformacji ustrojowej 1989-1999*. Łódź, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Okręg.
10. *Utworzenie w Łodzi Centralnej Biblioteki Pedagogicznej*. 1925. „Szkoła i Nauczyciel”, R.II nr 5.
11. Wachowicz M. 2023. *Technologie informacyjno-komunikacyjne w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych w Polsce*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
12. Walterowa H. 1947. *Centralna Biblioteka Pedagogiczna*. „Bibliotekarz”. R. XIV nr 7-8.
13. Wiliński K. 1988. *Z dziejów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi (1921-1987)*. Łódź: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi.

NETOGRAFIA W WYBORZE:

1. Aktualności PBW w Łodzi [online], [przełączany 26.08.2025], dostępny w internecie <https://kronikapbwlozdz.blogspot.com/>
2. Blog „Z kroniki Muzeum Oświaty” [online], [przełączany 26.08.2025], dostępny w internecie muzeumoswiatyziemiłodzkiej.blogspot.com
3. Facebook PBW w Łodzi [online], [przełączany 28.08.2025], dostępny w internecie <https://www.facebook.com/pbwlozdz>

100-lecie PBW w Łodzi

JUSTYNA CHYLAK, MARIOLA SOBOŃ

1 marca 2025 roku Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi skończyła 100 lat. Utworzenie w 1925 r. Państwowej Centralnej Biblioteki Pedagogicznej z siedzibą przy ul. Andrzeja 7 było sukcesem środowiska oświatowego ówczesnej Łodzi. Do wybuchu II wojny światowej biblioteka trzykrotnie zmieniała lokalizację. Po wojnie ponownie została otwarta dość szybko, bo już w czerwcu 1945 r., w gmachu Kuratorium Okręgu Szkolnego Łódzkiego. Zarządzeniem Ministerstwa Oświaty w 1951 r. przemianowana została na Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką z siedzibą przy ul. Piotrkowskiej 179. Zbiory do obecnie zajmowanego budynku przy ul. Wólczańskiej 202 przeniesiono w 1978 r. Dekadę później w 1988 r. odbyła się uroczystość nadania imienia profesora Tadeusza Kotarbińskiego.

Rok 1993 to początek komputeryzacji biblioteki. Zakupiono sprzęt i program biblioteczny SOWA. Pierwsza strona internetowa PBW powstała w 2001 r. na serwerze Interklasy. Rok później biblioteka dysponowała już stroną www na własnym serwerze, a czytelnikom udostępniono katalogi on-line. Wypożyczalnię skomputeryzowano z początkiem 2007 r., kiedy uruchomiono moduł umożliwiający zautomatyzowany system wypożyczeń i obsługi czytelników.

Najtrudniejszym w historii wydarzeniem było zalanie magazynów w długi majowy weekend 2005 r. wskutek awarii instalacji wodnej, kiedy to częściowemu lub całkowitemu zniszczeniu uległo ok. 150 000 książek. Przez kilka miesięcy biblioteka działała w pobliskim gmachu byłej filharmonii.

Od 1999 r. organem prowadzącym PBW został Samorząd Województwa Łódzkiego. Uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 1 września 2021 r. utworzono Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Łodzi, w skład którego weszła m.in. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi.

Jubileusz stał się dodatkową motywacją dla pracowników do podejmowania licznych działań celem popularyzacji wie-

dzy o bibliotece, zarówno odnoszącej się do historii jak i dnia dzisiejszego.

Wśród najważniejszych działań dedykowanych naszemu stuleciu wymienić warto konkurs na okolicznościowy ekslibris, dwie duże wystawy w głównym holu biblioteki, obchody Nocy Muzeów i Tygodnia Bibliotek, cykl niedzielnych postów na Facebooku „Ciekawostki na 100 lat PBW w Łodzi” (#100lat-PBWłodz), akcja #kamyczki #100kamykównaściecie oraz utworzenie jubileuszowego portalu „100 lat PBW w Łodzi” (<https://100latpbw.blogspot.com/>).

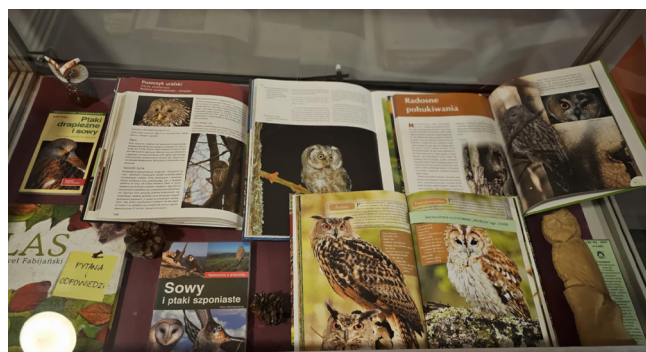
Wojewódzki konkurs plastyczny na Ekslibris Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Łodzi skierowano do uczniów szkół ponadpodstawowych. Ozdobny znak własnościowy książki nawiązywać miał do obchodów 100-lecia PBW w Łodzi. Jury nagrodiło prace uczennic Zgierskiego Zespołu Szkół Ponadpodstawowych im. Jana Pawła II oraz Zespołu Szkół nr 2 im. prof. Janusza Groszkowskiego w Pabianicach. Nagrody laureatkom wręczono podczas Nocy Muzeów zorganizowanej przez Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej w siedzibie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Łodzi. Wszystkie książki, które w bieżącym roku trafią do księgozbioru biblioteki zostaną opatrzone pamiątkowym stemplem ze zwycięskim ekslibrisem.

Z myślą o użytkownikach naszej biblioteki przygotowano wystawę „100 lat Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi” prezentującą dawne kroniki, wycinki prasowe, zdjęcia, artefakty, materiały promocyjne, książki i pamiątki związane z różnorodnymi wydarzeniami w naszej księżnicy na przestrzeni ostatnich stu lat.

Na wystawie można zobaczyć m.in.:

- plansze prezentujące historię biblioteki i jej liczne siedziby,
- akt nadania imienia bibliotece, publikacje o patronie prof. Tadeuszu Kotarbińskim oraz jego dzieła,
- przegląd zbiorów i działań Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej ze szczególnym uwzględnieniem 10 dotychczasowych edycji Nocy Muzeów w naszej placówce,
- zrealizowane projekty np. Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa, Łódzkie Gra w Szachy, Magiczna Moc Bajek, Comenius Regio Partnerskie Projekty,
- przykładowe akcje promujące bibliotekę, czytelnictwo, cyberbezpieczeństwo m.in. liczne zajęcia edukacyjne, Dzień Bezpiecznego Internetu, Europejskie Dni Dziedzictwa, Łódzkie Senioralia, Narodowe Czytanie, Miesiąc Świadomości Autyzmu, Salon Ciekawej Książki, Mixer

Regionalny, – działalność w ramach Klubu Przyjaciół Biblioteki, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego Oddziału w Łodzi,

- różnorodne aktywności sportowe podejmowane przez naszych pracowników np. piłkarski BiblioCup, coroczne rajdy rowerowe Odjazdowy Bibliotekarz oraz spacer z cyklu Bibliotekarz na Chodzie, – zapisy w kronikach biblioteki i artykuły w Biuletynie Informacyjnym SIGLUM (https://www.cre-lodz.edu.pl/Siglum%2C78#sub_mid),
- wybrane autografy i dedykacje znajdujące się w naszych zbiorach.

Wystawę poprzedziła ekspozycja „100 ciekawostek o sowach” – fascynujących ptakach, które od wieków symbolizują mądrość i często są symbolem bibliotek, również naszej. Sowa występuje w logo PBW w Łodzi oraz używanego przez nas systemu bibliotecznego SOWA, na kartach bibliotecznych oraz na tapecie zdobiącej ścianę Wypożyczalni. Co ciekawe, pracownicy naszej biblioteki od ponad już ćwierćwiecza opiekują się puchaczem zamieszkującym Zoo w Łodzi :) Na wystawie zaprezentowano publikacje, albumy, atlasy, multimedia i książki dla dzieci poświęcone sowom i innym ptakom, a także sowe rzeźby, figurki, maskotki oraz prace plastyczne wykonane przez uczniów.

Wszystkich zainteresowanych historią oświaty oraz naszej biblioteki zaproszono do udziału w Nocy Muzeów 2025 zorganizowanej przez Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej pod hasłem „Noc w starej szkole – 100 lat PBW w Łodzi”. Naszymi gośćmi byli nie tylko mieszkańcy Ło-

dzi, ale i miast i miasteczek z całej Polski, a nawet Kana-
dy. Dzięki społeczności Szkoły Podstawowej nr 46 w Łodzi zarówno gospodarze jak i goście spędzili tę noc wśród pięknych rękodzieł przedstawiających łódzkie murale i charakterystyczne zabytki. Uczestnicy na własnej skórze doświadczali jak kiedyś wyglądało nauczanie. Tylko tutaj mogli dostać linijką po łapach, klęczeć na grochu, zrobić selfie w oślich uszach i zostać w kozie. Najmłodszy poznali Plastusia i jego przyjaciół, a dorośli z sentymentem zasiedli w zabytkowych żeliwno-drewnianych szkolnych ławkach z kałamarzem i piórem ze stalówką. Większość gości chętnie brała udział w grze bibliotecznej, która polegała na zwiedzaniu przygotowanych atrakcji, wykonaniu kilku zadań (m.in. wykaligrafowaniu cytatów, wnikliwym obejrzeniu wystawy, wykonaniu zakładki do książki lub pracy plastycznej, rozwiązaniu szyfru Cezara i innych łamigłówek), a w efekcie zdobyciu słów wspólnie układających się w rozwiązanie – hasło „100 lat Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Łodzi”. Na oficjalne wręczenie nagród przybyli laureaci konkursu na Ekslibris Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. T. Kotarbińskiego w Łodzi zorganizowany z okazji jubileuszu 100-lecia Biblioteki. Duża część gości z zainteresowaniem oglądała film nakręcony z okazji jubileuszu 90-lecia PBW. Na zakończenie na uprzednio przygotowanym rulonie białego papieru każdy odwiedzający miał możliwość wpisania życzeń dla biblioteki. W efekcie kilka metrów papieru wypełniły podziękowania oraz ciepłe słowa pod naszym adresem.

Informacja o 100-leciu towarzyszy większości naszych tegorocznych działań. Wybrzmiała podczas ogólnopolskiego sympozjum dla bibliotekarzy z bibliotek pedagogicznych i szkolnych pt. „Biblioteka OD-NOWA Pozytywni”, którego organizatorem była PBW. W ramach obchodów ogólnopolskiej akcji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich „Tydzień Bibliotek” zaprosiliśmy internautów do udziału w zabawie na FB, która polegała na poszukiwaniu cytatów o bibliotekach, bibliotekach, książce, czytaniu, nauce, informacji, nauczycielach. Tematy pomogła zilustrować nam sztuczna inteligencja, a rezultatem zabawy jest broszurka „100 cytatów na 100 lat PBW w Łodzi”, wykorzystywana podczas innych działań. Z okazji Łódzkich Senioraliów przygotowaliśmy m.in. wykład „100 lat w zdrowiu! Recepta na długowieczność” oraz warsztaty „Gimnastyka umysłu – 100 ćwiczeń na 100 lat PBW w praktyce i nie tylko”.

W wakacje rozpoczęła się nasza akcja #kamyczki #100kamyków nastulecie. W miarę swych możliwości i talentów rysujemy lub malujemy okolicznościowe kamyczki, a następnie opatrzone kodem pocztowym, pozostawimy je w miejscach publicznych naszego miasta i nie tylko.

Do promocji jubileuszu wykorzystujemy media społecznościowe m.in. Facebook, gdzie poza relacjami z naszych działań proponowaliśmy niedzielny cykl „Ciekawostki

na 100 lat PBW w Łodzi”, w ramach którego prezentujemy najciekawsze bieżące i historyczne informacje dotyczące biblioteki, pracowników i użytkowników. Powstała także strona <https://100latpbw.blogspot.com/>, na której znajduje się m.in. harmonogram obchodów 100-lecia PBW w Łodzi, zarys historii biblioteki, informacje o naszym patronie Tadeuszu Kotarbińskim, relacje z jubileuszowych działań oraz przewijające się slajdy ze zdjęciami, czyli karuzela 100 wspomnień.

Na podsumowanie obchodów 100-lecia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi planowana jest jubileuszowa konferencja.

Osoby zainteresowane pogłębieniem informacji o historii i współczesności naszej biblioteki odsyłamy do następujących źródeł:

Z dziejów *Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej* im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi: (1921-1987) / oprac. Kazimierz Wiliński. Łódź: PBW, 1988. Sygn. 221175, 221174 Bibl. (Bibliot. 483)

<https://www.cre-lodz.edu.pl/Biblioteka-PBW,8>

<https://100latpbw.blogspot.com/>

Justyna Chylak, Mariola Sobóń

Budowanie wspólnoty przez język i kulturę. „Słowiańska dusza” i „Przodownik ortografii” – innowacyjne konkursy dla obcokrajowców w Łodzi

KAMIL DYJANKIEWICZ

W świecie pełnym migracji, wielojęzyczności i kulturowej różnorodności szkoła staje się czymś więcej niż tylko miejscem nauki – może być przestrzenią spotkania, zrozumienia i budowania wspólnoty. Właśnie z takiego przekonania powstały dwa autorskie konkursy organizowane w Łodzi: „Słowiańska dusza” i „Przodownik ortografii”. To lokalne innowacje edukacyjne, które nie tylko uczą języka, ale integrują, wzmacniają i budują trwałe więzi międzykulturowe.

Edukacja z duszą

11 kwietnia w XLVII Liceum Ogólnokształcącym w Łodzi już po raz trzeci odbył się Konkurs Poezji Śpiewanej, Recytacji i Czytania Performatywnego „Słowiańska dusza”, który zgromadził 25 uczniów z klas 4–8 z siedmiu łódzkich szkół

podstawowych. Uczestnicy zostali podzieleni według grup wiekowych i klas, a zwycięzców wybierano osobno w każdej z tych kategorii. Wydarzenie stworzyło przestrzeń dla młodych obcokrajowców do wyrażenia siebie poprzez poezję polskich autorów – od Szymborskiej, przez Brzechwę, po Tuwima.

Na zdjęciu uczestnicy dyktanda.

Wystąpienia uczestników były nie tylko dowodem opowania języka polskiego, ale także odwagi, wrażliwości i ogromnego zaangażowania. Uczniowie pokazali, że potrafią nie tylko mówić po polsku – ale również czuć i rozumieć jego głębię. Ich występy były emocjonalne, świadome i poruszające.

Gościnnie wystąpił ukraiński chór „Namysto”, który uświetnił wydarzenie pieśniami „Czerwona ruta” i „Hej soloły”. Ta muzyczna oprawa tylko podkreśliła integracyjny charakter konkursu.

Z roku na rok zainteresowanie konkursem rośnie – zarówno wśród uczestników, jak i nauczycieli. To znak, że tego typu wydarzenia są bardzo potrzebne i należy je kontynuować.

Język jako narzędzie integracji

Dzień później, 12 kwietnia, w Szkole Podstawowej nr 29 w Łodzi odbyła się III edycja Dyktanda z Języka Polskiego dla Obcokrajowców „Przodownik ortografii”, w którym wzięło udział aż 74 uczestników z Ukrainy, Białorusi, Rosji, Indii, Nigerii i Filipin. Byli wśród nich uczniowie, studenci, ale też osoby aktywne zawodowo – farmaceuci, pracownicy urzędów i nauczyciele.

Tegoroczne dyktando nawiązywało do łódzkiej kuchni i regionalnej tradycji – w tekście pojawiła się m.in. kultura zalewajka. Po części konkursowej uczestnicy mogli skosztować

tej zupy, a następnie – pod okiem uczniów i nauczycieli Zespołu Szkół Gastronomicznych – przygotować zakwas.

22 maja odbyło się ogłoszenie wyników oraz wręczenie nagród. Przed ogłoszeniem wyników uczestnicy wysłuchali prelekcji pt. „Nie tylko zalewajka, czyli o łódzkiej kuchni regionalnej”, którą przygotowała p. Magdalena Podgórska, łódzka przewodniczka, autorka tegorocznej treści dyktanda.

Zwycięzcą III edycji dyktanda została **Sofia**, z pochodzenia Ukrainka, uczennica Zespołu Szkół Gastronomicznych w Łodzi. Trzecioklasistka popełniła tylko 1 błąd! Drugie miejsce uzyskali ex aequo uczeń Zespołu Szkół Ponadpodstawowych nr 5 w Łodzi, **Svitozar** (zwycięzca I i II edycji konkursu) oraz **Iryna**, pracownica łódzkiego magistratu. Oboje pochodzą z Ukrainy i popełnili po 2 błędy.

Trzecie miejsce zdobyła **Anna**, uczennica Szkoły Podstawowej nr 26 oraz **Karyna**, studentka Uniwersytetu Łódzkiego. Obie z Ukrainy i popełniły tylko 3 błędy. Jury przyznało także 17 wyróżnień. Wśród nagród znalazły się książki, vouchery, bilety do term, fitness klubu i restauracji, ale – jak podkreślali uczestnicy – najważniejsza była sama możliwość udziału i spotkania.

Dyktando pokazuje, że język polski, mimo swojej złożoności, może być czymś więcej niż tylko narzędziem komunikacji – staje się pomostem do integracji i aktywnego udziału w życiu społecznym miasta.

Edukacja, która zmienia

Zarówno „Słowiańska dusza”, jak i „Przodownik ortografii” to inicjatywy o ogromnym potencjale integracyjnym i wychowawczym. Są potrzebne, bo budują wspólnotę, wzmacniają tożsamość i uczą wzajemnego szacunku. Z każdym rokiem przybywa uczestników i partnerów, co tylko utwierdza w przekonaniu, że warto je rozwijać.

Jak mówi pomysłodawca i organizator obu wydarzeń, p. Kamil Dyjankiewicz – „wszędzie tam, gdzie pojawia się przestrzeń do żywego kontaktu z językiem i kulturą – dzieją się rzeczy dobre. Bo szkoła nie musi być tylko miejscem nauki. Może być miejscem, w którym ludzie – niezależnie od pochodzenia – po prostu się spotykają”.

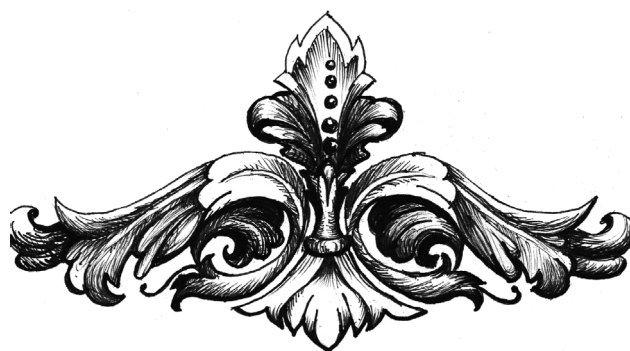
Kamil Dyjankiewicz

nauczyciel języka rosyjskiego oraz języka polskiego jako obcego,

Szkoła Podstawowa nr 29 w Łodzi
XLVII Liceum Ogólnokształcące w Łodzi

Na zdjęciu uczestnicy dyktanda podczas prelekcji o łódzkiej kuchni.

Nauczyciel-konsultant – jaką rolę pełni w systemie edukacji?

Nauczyciel-konsultant to specjalista zatrudniony w publicznych placówkach doskonalenia nauczycieli. Do jego zadań należy wspomaganie rozwoju zawodowego innych nauczycieli. Stanowisko to jest istotnym elementem polskiego systemu doskonalenia zawodowego kadry pedagogicznej. Nauczyciel-konsultant diagnozuje stan kwalifikacji nauczycieli, bada potrzeby w zakresie ich doskonalenia, wspiera rozwój umiejętności kierunkowych, metodycznych i wychowawczych. Nauczyciel-konsultant to wsparcie dla nauczycieli. Można skorzystać z jego wiedzy, doświadczenia, omówić problem edukacyjny lub wychowawczy. Wziąć udział w konsultacjach indywidualnych, zbiorowych lub udać się na szkolenie. Warto nawiązać kontakt z nauczycielem-konsultantem w swoim regionie.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami na stanowisku nauczyciela-konsultanta może być zatrudniony nauczyciel posiadający:

- kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela w placówce doskonalenia, określone w przepisach w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli,
- stopień nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego,
- co najmniej pięcioletni staż pracy pedagogicznej.

Nauczyciel-konsultant musi posiadać wykształcenie wyższe magisterskie (studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie) zgodne z zajmowanym stanowiskiem, przygotowanie pedagogiczne obejmujące wiedzę i umiejętności z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki szczegółowej¹.

Od kandydatów na to stanowisko najczęściej wymaga się kompetencji w zakresie edukacji dorosłych, umiejętności pracy zespołowej i zdolności organizacyjnych, samodzielności i kreatywności w realizacji zadań, biegłej znajomości technologii informacyjno-komunikacyjnych, umiejętności komunikacyjnych i interpersonalnych, a także gotowości do doskonalenia się i podejmowania nowych wyzwań.

Do zadań nauczyciela-konsultanta należą:

- diagnozowanie stanu kwalifikacji nauczycieli i rozpoznawanie potrzeb w zakresie doskonalenia,
- planowanie działań stosownie do wyników diagnozy oraz priorytetów państwa, województwa i organów prowadzących,
- organizowanie i prowadzenie form doskonalenia metodycznego dla nauczycieli, w tym warsztatów, konferencji, seminariów,
- tworzenie i koordynowanie sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli,
- opracowywanie oferty szkoleń zaspakajających bieżące potrzeby nauczycieli,

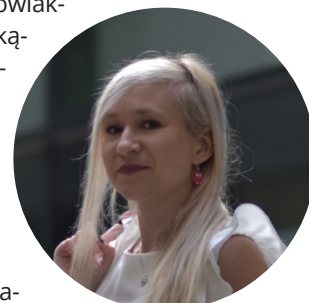
- wspomaganie nauczycieli w planowaniu, organizowaniu i badaniu efektów procesu dydaktyczno-wychowawczego,
- pomoc w doborze i adaptacji lub tworzeniu programów nauczania i materiałów dydaktycznych,
- inspirowanie nauczycieli do podejmowania działań innowacyjnych,
- kompleksowe wspomaganie placówek oświatowych.

Wspomaganiu placówek oświatowych warto przyrzeć się bliżej. Każda szkoła może wystąpić do ośrodka doskonalenia zawodowego nauczycieli z prośbą o wspomaganie. Wówczas konsultant pojawia się na terenie placówki i jest w stanie udzielić realnego wsparcia nauczycielom i dyrekcji. Nauczyciele-konsultanci odgrywają kluczową rolę w procesowym wspomaganiu szkół i placówek oświatowych. Wspomaganie to forma doskonalenia nauczycieli realizowana w miejscu, gdzie jest najbardziej potrzebna. Obejmuje wnikliwą diagnozę obszaru rozwojowego szkoły, wspólne tworzenie programu efektywnych działań wspierających, realizację programu z możliwością dostosowania do zmieniających się potrzeb, wsparcie przy wdrażaniu nabytych umiejętności, ewaluację wspólnie zrealizowanych działań.

Nauczyciele-konsultanci współpracują z doradcami metodycznymi w ramach systemu doskonalenia nauczycieli. Praca nauczyciela-konsultanta to zawód wymagający wysokich kwalifikacji, ciągłego rozwoju i zaangażowania w budowanie nowoczesnego systemu edukacji.

Katarzyna Wdowiak-Błaszczyk – sylwetka konsultanta ds. języka polskiego

Nazywam się Katarzyna Wdowiak-Błaszczyk, jestem nauczycielką-konsultantką ds. języka polskiego w Centrum Rozwoju Edukacji Wł. w Łodzi. W Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi pracuję od roku 2024/2025. Jestem nauczycielką języka polskiego z dziesięcioletnim stażem, łączę pasję do literatury, teatru i historii z wiedzą na temat nowoczesnych technologii. Uwielbiam uczyć, kocham czytać, poznawać, doświadczać. Jestem nastawiona na emocje i wrażenia. W szkole nazywano mnie „serdecznie stanowczą”, z życzliwością i szacunkiem mówiono do mnie „Pani Kasiu”. Zawsze uważałam, że moją rolą jako nauczycielki jest motywowanie do uczenia się, wspieranie rozwoju, wzmacnianie potencjału młodego

człowieka, towarzyszenie w procesie zdobywania wiedzy i odkrywania samego siebie. Literatura jest do tego znakomitym narzędziem. Z uczniami prowadziłam lekcje oparte na rozmowach. Wspólnie odkrywaliśmy wartości, uczyliśmy się sztuki argumentacji, rozbudzaliśmy wspólnie swoją wyobraźnię. Przeżywaliśmy przygodę.

Posiadam bogate doświadczenie jako edukatorka nowoczesnych technologii, byłam liderką zespołu w projekcie „Laboratoria Przyszłości” w Instytucie Badań Edukacyjnych i Centrum Govtech. Prowadziłam lekcje i warsztaty dla nauczycieli z wykorzystaniem drukarki 3D, sztucznej inteligencji, gogli VR, itp. Dodatkowo, ukończyłam studia z zarządzania oświatą oraz coachingu i mentoringu organizacyjnego oraz kurs trenerski. Tę wiedzę i umiejętności wykorzystuję jako nauczyciel-konsultant.

Dziś moją misją jest wspieranie nauczycieli w doskonaleniu umiejętności i wdrażaniu nowatorskich rozwiązań w codziennej pracy dydaktycznej. Wykorzystuję swoją wiedzę polonistyczną. Korzystam z narzędzi coachingowych, sięgam po tematy związane z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

Plany szkoleniowe na rok 2025/2026

W nadchodzącym roku szkolnym 2025/2026 planuję szereg działań, które mają na celu wsparcie przede wszystkim nauczycieli języka polskiego, ale także wychowawców klas i innych nauczycieli, chętnych rozwijać kompetencje miękkie lub umiejętności w zakresie nowoczesnych technologii. Moje programy szkoleniowe są zgodne z priorytetami MEiN oraz potrzebami diagnozowanymi w środowisku oświatowym. W zakresie swoich obowiązków poprowadzę szkolenia dla nauczycieli w ramach rad pedagogicznych na następujące tematy:

1. Coachingowe metody pracy z dziećmi i młodzieżą
 2. Nie wykładaj – konstruuj! Edukacja w duchu konstrukttywizmu
 3. Uczniowie chcą być wysłuchani – nie zmarnuj potencjału godziny z wychowawcą
- Oraz szkolenia stacjonarne w CRE WŁ w Łodzi przy ul. Wielkopolskiej 70/72:
4. Wypowiedź argumentacyjna na maturze rozszerzonej z języka polskiego
 5. Warsztat początkującego nauczyciela polonisty – o trudnych początkach i szukaniu rozwiązań
 6. Technologie cyfrowe na lekcjach języka polskiego
 7. Praktyczne aspekty nauczania języka polskiego jako obcego
 8. Lekturownik nauczyciela – propozycje czytelnicze dla klas 4-8
 9. Krytyczne myślenie w nauczaniu języka polskiego
 10. Kontekstowe czytanie utworów literackich
 11. Emocjonalne nauczanie literatury
 12. Skupmy się na Tobie! – praca z wartościami, wytyczanie celów, samorealizacja i spełnienie
 13. Uczniowie chcą być wysłuchani – nie zmarnuj potencjału godziny z wychowawcą
 14. Nie wykładaj – konstruuj! Edukacja w duchu konstrukttywizmu

15. Ja- Nauczyciel – Lider – rola i zadania lidera w zespole

16. Coachingowe metody pracy z dziećmi i młodzieżą

17. Canva dla nauczyciela – twórz, inspiruj, angażuj

Każde szkolenie trwa 3 godziny dydaktyczne, znajduje się w ofercie rocznej i dwumiesięcznej na stronie CRE WŁ w Łodzi w zakładce WODN. Odbywa w określonym terminie i kończy wydaniem zaświadczenia. Radę Pedagogiczną można zamówić dla swojej szkoły i konsultant poprowadzi ją na miejscu, w placówce.

Prowadzę konsultacje indywidualne z nauczycielami. Bardzo doceniam tę formę kontaktów. Nauczyciel, po umówieniu spotkania, może przyjść do mnie i omówić zagadnienie, które go interesuje. Polecam swoje wsparcie szczególnie nauczycielom początkującym – w sprawie awansu, realizacji podstawy programowej, organizacji zadań, polonistom na każdym etapie – wskazówki, jak prowadzić inspirujące lekcje języka polskiego, jakie metody pracy wykorzystać. Prowadzę coaching motywacyjny i kariery.

Jestem też zaangażowana w redagowanie „Przeglądu Edukacyjnego”, uwielbiam samodoskonalenie – biorę udział w licznych konferencjach, kursach, warsztatach. Dodatkowo przygotowuję uczniów do egzaminów ósmoklasisty i maturalnego. Śledzę zmiany w edukacji, zwłaszcza te, które dotyczą podstawy programowej z języka polskiego. Wzięłam udział w konsultacjach wojewódzkich nad podstawą programową.

Dzięki swojemu doświadczeniu i pasji czuję się gotowa sprostać wyzwaniom współczesnej edukacji. Chciałabym być partnerem dla nauczycieli w ich rozwoju zawodowym. Moje działania wpisują się w misję WODN w Łodzi, którego celem jest świadczenie usług edukacyjnych na najwyższym poziomie i wspieranie lokalnego środowiska oświatowego.

Zapraszam serdecznie do nawiązania współpracy:

Katarzyna Wdowiak-Błaszczyk

Nauczyciel konsultant ds. języka polskiego

k.wdowiak-blaszczyk@cre-lodz.edu.pl

tel. 451 694 746

Krzysztof Wielkopolan

**– nauczyciel historii oraz konsultant ds. historii
w Centrum Rozwoju Edukacji WŁ w Łodzi –
WODN w Łodzi, od września 2025 roku
doradca metodyczny ds. historii**

Głównym celem mojego działania jest wspieranie nauczycieli historii na wszystkich poziomach edukacji. Planuję organizację szkoleń dotyczących dostosowania metod dydaktycznych do zróżnicowanych potrzeb uczniów, prowadzenie lekcji otwartych, a także warsztatów i szkoleń z zakresu narzędzi pomiaru dydaktycznego.

Szczególna uwaga skupiona będzie na nauczycielu zarówno młodym, który rozpoczyna swą przygodę w zawo-

dzie, jak doświadczonym. Chcę rozwijać zainteresowania edukacją regionalną i historią lokalną, dlatego ważnym elementem mojej działalności będą również konferencje oraz szkolenia poświęcone dziedzictwu kulturowemu Łodzi, jej zabytkom i historii społeczno-kulturowej. Wierzę, że poprzez aktywne metody nauczania i łączenie przeszłości z teraźniejszością, historia może stać się dla uczniów fascynującą opowieścią, a nie tylko przedmiotem w planie lekcji.

Zapraszam nauczycieli do współpracy – razem możemy tworzyć inspirującą i nowoczesną edukację historyczną. Wszelkie konsultacje, propozycje szkoleń proszę kierować na adres k.wielkopolan@cre-lodz.edu.pl

Dyżury doradcy metodycznego:

Pon. 12.00–16.30 CRE Wł w Łodzi – WODN
ul. Wielkopolska 70/72

Wt. 12.00–16.30 XXVI LO w Łodzi – ul. Wileńska 22a

Grażyna Bartczak-Bednarska
– nauczyciel konsultant edukacji
czytelniczej i medialnej

W edukacji pracuję od 1988 roku głównie jako nauczycielka bibliotekarka. Byłam też polonistką, wychowawcą klasy i nauczycielką świetlicy. Jestem absolwentką studiów magisterskich na kierunku Bibliotekoznawstwo i Informacja naukowa oraz studiów podyplomowych – Informatyka w szkole i Nauczanie języka angielskiego w edukacji wczesnoszkolnej.

Od 2016 roku pełniłam funkcję doradcy metodycznego, a potem konsultanta w Łódzkim Centrum Doskonalenia Nauczycieli, nieprzerwanie pracując w szkole na stanowisku nauczyciela bibliotekarza. W Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli rozpoczęłam pracę w 2024 roku.

Edukacja czytelnicza i medialna to połączenie kompetencji czytelniczych i sprawnego poszukiwania informacji. Nawyk czytania to regularne, codzienne sięganie po książki, które staje się częścią rutyny i sprawia przyjemność. Czytanie przynosi wiele korzyści, takich jak rozwój intelektualny, emocjonalny i społeczny. Efektywne poszukiwanie informacji jest jedną z kluczowych zdolności pozwalających na prawidłowe funkcjonowanie w złożonej rzeczywistości, jaka nas otacza.

Moją rolą jako nauczycielki konsultantki jest inspirowanie nauczycieli bibliotekarzy do działań edukacyjnych związanych z czytelnictwem. Bowiem kompetencje czytelnicze stały się podstawą nabywania innych umiejętności.

Jako nauczycielka bibliotekarka organizowałam wiele wydarzeń związanych z książką. Konkursy czytelnicze, recytatorskie, fotograficzne i inne, takie jak:

Łódzki Festiwal Bibliotek Szkolnych, PrzylulMY książkę, pokoje zagadek, wystawy tematyczne i interaktywne oraz imprezy we współpracy z innymi placówkami są solidną

podstawą do szukania nowych pól działalności w pracy konsultanta.

Swoją pracę w Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi postrzegam jako wspieranie nauczycieli bibliotekarzy w rozwoju zawodowym, jako pomoc w rozwiązywaniu problemów oraz integrowanie środowiska bibliotekarskiego. To ostatnie jest niezmiernie ważne ze względu na specyfikę zawodu. W szkołach najczęściej zatrudniona jest jedna osoba o tej specjalności i czasami nie ma możliwości uzyskania fachowej pomocy lub omówienia problemów.

Moja praca w Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli obejmuje: organizowanie i prowadzenie szkoleń z zakresu: edukacji czytelniczej i medialnej oraz zarządzania bibliotekami szkolnymi w formie konsultacji zbiorowych, warsztatów i seminariów. Dodatkowo objęłam funkcję redaktora naczelnego kwartalnika „Przegląd Edukacyjny” oraz wraz z Radą Programową Konkursów Czytelniczych czuwam nad corocznym konkursem PrzylulMY książkę.

W nowym 2025/2026 roku szkolnym proponuję następujące tematy form doskonalenia:

- Nowe ze starego – pomysły na zajęcia w bibliotece (m.in. bookfolding)
- Pokolenie Alfa w szkole i bibliotece – szkolenie rady pedagogicznej
- Weryfikacja informacji. Higiena cyfrowa – szkolenie rady pedagogicznej
- Biblioterapia – jak radzić sobie z emocjami
- Canva jako wsparcie w edukacji czytelniczej
- Gra terenowa i escape room oraz inne dobre praktyki
- Biblioteka szkolna – Jej Wielmożność! (zarządzanie biblioteką, Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa)
- Niezła sztuka w bibliotece (elementy edukacji muzealnej, teatralnej i filmowej)
- Myślenie krytyczne jako element edukacji medialnej

Szkolenia odbywają się w środy od godz. 11.00 w siedzibie Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Łodzi, przy ul. Wielkopolskiej 70/72.

Na konsultacje indywidualne zapraszam w poniedziałki w godz. 11.00-15.00.

Zapisy na zajęcia na stronie WODN pod linkiem:
<https://forms.office.com/e/gt995WyhmT>

Serdecznie zapraszam
Grażyna Bartczak-Bednarska
nauczyciel konsultant WODN w Łodzi
Edukacja czytelnicza i medialna
g.bartczak@cre-lodz.edu.pl
tel. służbowy: 690 436 106,
konsultacje indywidualne –
poniedziałek 11.00–15.00, szkolenia – środy od 11.00
dostępność w WODN –
poniedziałek, środa, czwartek 9.00–15.00

¹ Rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, tekst ujednolicony na 11-08-2025.

Wortal Literacki granice.pl – recenzje

Łódź. Ziemia wymyślona

Błażej Ciarkowski

Recenzuje: Danuta Szelejewska

Obchodząca w 2023 roku 600-lecie swego istnienia wielokulturowa Łódź (miasto kultury polskiej, żydowskiej, niemieckiej i rosyjskiej) od XIX wieku budowała swoją potęgę przemysłową. Przedstawione w *Łodzi* dziejowe zawirowania, ustrojowe przeobrażenia oraz wszelkie inne, nie dające się obejść zmiany, pokazują, dlaczego związane z włókiennictwem

miasto nazwane zostało przez autora *Ziemią wymyśloną*. A więc... dlaczego?

By pokazać Łódź (w 1432 roku król Władysław Jagiełło nadał jej prawa miejskie) w całej okazałości, Błażej Ciarkowski (spędził w Łodzi prawie czterdzieści lat swego życia) zatrzymuje się w siedmiu częściach miasta, którym poświęca osobne rozdziały (pojawiającym się w treści datom – w każdej dzielnicy początkowym jest rok 1896 – przyporządkowuje wydarzenia z tamtych lat). Rozpoczynając od dworca kolejowego, do którego przybyć można było ciągniętymi przez lokomotywy berlińskiej marki Borsig wagonami od strony Koluszek, miarowym krokiem udaje się ulicami Piotrkowską i Spacerową w stronę Ogrodowej oraz Wschodniej, skąd poprzez Bałuty prosta już droga prowadzi na Polesie. Udagający się w ślad za autorem czytelnik wędruje ulicami i zaułkami, duma pod pomnikami, zatrzymuje się w północnej pierzei Starego Rynku, wspina po stromych schodach robotniczych domów, staje w pobliżu szubienicy carskiego więzienia. Płyne łódką rzeczką Łódką, rozmawia z najstarszymi przedstawicielami tkackich rodzin, wsłuchuje w świsławki łódzkich fabryk. Mija policjantów, szpiegów, handlarzy, bezdomnych i Ślepego Maksa (Menachem Bornsztajn – wywodzący się z żydowskiej rodziny legendarny gangster, król łódzkiej dintojry). Ogląda również kadry z kręconych na terenie Łodzi filmów (*Ziemia obiecana*, *Przypadek*), podziwiając przy okazji postindustrialne zabytki, kiedyś nietknięte jeszcze przez czas ani działalność człowieka.

Łódź – według Błażeja Ciarkowskiego – to *Ziemia wymyślona*. I choć wiadomo, że była, jest i będzie (zarówno w założeniu autora, jak również w odbiorze czytelnika), to historie opowiedziane w siedmiu rozdziałach odpowiadających siedmiu dzielnicom miasta odzwierciedlają przeszłość warunkującą teraźniejszość, teraźniejszość uwarunkowaną przeszłością oraz przyszłość zależną od teraźniejszości uwarunkowanej przeszłością. Wędrujący przez historię czytelnik doświadcza zarówno czasów świetności, jak i ciężkiej pracy oraz biedy mieszkańców miasta. Na dołączonych czarno-białych fotografiach (dobrze opisane, podano źró-

dło) ogląda między innymi fasadę Grand Hotelu, restaurację „Słoń”, dom M. Pinkusa, leśniczówkę Milscha, klub Kokolobolo oraz Wielką Synagogę i willę Hertza. Mnogość historycznych faktów (momentami historia i legenda spletają się tak ściśle, że nie sposób ich rozdzielić), szczegółowość przekazu, a także obfitość dat, nazwisk, nazw, funkcji, liczb, faktów, motywów, pytań i odpowiedzi pokazują ogrom pracy włożonej przez autora. Pomocą służy obszerna bibliografia (źródła archiwalne, artykuły, książki, prace niepublikowane, publikacje internetowe), przypisy (bibliograficzne i wyjaśniające) oraz wykaz nazw ulic (z uwzględnieniem zmian, wraz z nazwami współczesnymi).

Publikacja Wydawnictwa W.A.B. odkrywa kartę historii miasta znajdującego się w zasięgu możliwości każdego, kto chce tam pojechać, zwiedzić i ustosunkować się do zaprezentowanych w książce treści. Jest więc *Łódź. Ziemia wymyślona* warta lektury.

Najmądrzejszy. Biografia Sokratesa

Krzysztof Łapiński

Recenzuje: Danuta Szelejewska

Choć Sokrates nie pozostawił po sobie żadnych pism, do dziś uważany jest za największego filozofa starożytności. Dlaczego? O tym, że nie nadano mu tak ważnego tytułu bez powodu, świadczy treść książki *Najmądrzejszy. Biografia Sokratesa*, doceniając mędrca za wkład, jaki pozostawił w kształtowaniu myśli filozoficznej.

Stanowiąc całościową wizję biografii greckiego myśliciela, treść *Najmądrzejszego* opisuje (na podstawie analizy szczątkowych tekstów źródłowych: spostrzeżenia ówczesnych Ateńczyków, przemyslenia wielu innych filozofów, wypowiedzi samego Sokratesa) jego życie oraz intelektualny rozwój w kontekście zmieniających się czasów. Dzięki zachowanej przez Krzysztofa Łapińskiego chronologii, czytelnik ma okazję poznać kolejne losy Sokratesa: bogate w szczegóły rozdziały (wczesne lata, relacje z sofistami, kształtowanie się własnej perspektywy filozoficznej, troska o duszę własną i Ateńczyków, osobiste odniesienia do życia, proces, śmierć) rekonstruują etapy odzwierciedlające całokształt dokonań Sokratesa, z czego wyłania się wizerunek człowieka nie tylko przedkładającego ascetykę nad wygody codzienności, ale również – jak wynika z analizy pism innych myślicieli – wyrotowego dziwaka (Arystofanes), docieklivego rozmówcy (Platon), porządnego obywatela (Ksenofont) oraz skrupulatnego logika (Arystoteles). Chociaż charyzmatyczny Sokrates wywoływał

wśród Greków jego czasów skrajnie różne emocje, uważany był równocześnie za *bez sprzeczki księcia filozofów*.

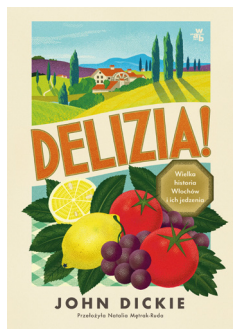
Publikacja Wydawnictwa Agora, stanowiąc znakomite studium przypadku, ukazuje Sokratesa na tle współczesnych mu wydarzeń, w odniesieniu do kultury i polityki ateńskiej oraz w otoczeniu ludzi jego czasów; przedstawia go jako człowieka żyjącego w mieście pełnym artystów, myślicieli i polityków (wyjątkowo wymagające intelektualnie środowisko). W obszerne rozważania dotyczące głównego sensu filozoficznej działalności Sokratesa autor sprawnie wplótł uniwersalne przesłania etyczne, zapatrywania presokratyków, sokratyków oraz sofistów, opisy dotyczące relacji Sokratesa z żoną, przyjaciółmi, naśladowcami i rywalami. Kontekst ówczesnych czasów rozjaśniają przytoczone przez Łapińskiego fakty historyczne, daty, imiona i nazwiska, nazwy, bitwy, polityczne zawieruchy, zwycięstwa oraz porażki, zderzenia marzeń z rzeczywistością. Są ateńskie tradycje, procedury, rekonstrukcje, opowieści, wyjaśnienia (również krytyczne), interesujące rozwinięcia myśli, dialogi, anegdoty, plotki, fragmenty utworów antycznych, a także używane wielokrotnie zwroty *być może*, *prawdopodobnie*, czy *niewykluczone* (liczne wątpliwości wynikają z teorii oraz hipotez, których nie brak w tekstach antycznych i literaturze naukowej). Dzięki zamieszczonym na początku książki *Wiedomościom z Delf* czytelnik cofa się do czasów sprzed 2500 lat, kiedy to Chajrefont od wyroczni usłyszał, że nikt nie jest mądrzejszy od Sokratesa, co uzasadnia nie tylko postawę ówczesnych Ateńczyków (uczili go posągiem z brązu), ale również współczesnych filozofów (do dnia dzisiejszego zachowane są jego rzeźbiarskie wizerunki, głoszone przez niego idee wpływają na debatę nad dobrem i złem w różnych społecznych obszarach). Całość uzupełniają przypisy dolne, bibliografia, kalendarium wydarzeń oraz indeks osób (bez postaci mitologicznych i literackich).

Czy książka *Najmądrzejszy. Biografia Sokratesa* warta jest uwagi? Dokonując reorientacji zainteresowań filozoficznych, Sokrates udowodnił, że stosowane przez niego postawy mogą być inspiracją w wielu sferach życia.

Delizia! Wielka historia Włochów i ich jedzenia

John Dickie

Recenzuje: Danuta Szelejewska

Włochy stanowią wzór do naśladowania pod względem wiedzy kulinarnej, doboru składników, przygotowania potraw oraz ich jedzenia. Interesująca treść książki *Delizia!* to opowiadająca o tym, jak to się stało, że Włosi tak dobrze jedzą (choć do połowy XX wieku zwykli ludzie na włoskiej wsi jedli bardzo kiepsko) *Wielka historia Włochów i ich jedzenia*, której bez wątpienia warto poświęcić uwagę.

Sięgając roku 1154, ceniony na świecie specjalista od historii Włoch John Dickie prowadzi czytelnika do średnio-

wiecznego Palermo (źródło włoskiego zwyczaju jedzenia makaronu), Mediolanu (nie wyobrażano sobie dobrego posiłku bez parmezanu) i Wenecji (rozpowszechniono stosowanie dużej ilości przypraw). Udaje się do renesansowego Rzymu (egzotyczne produkty wyższych klas społecznych, dieta roślinna chłopstwa) oraz Ferrary (połączenie uczt ze sztuką). Nie omija „tłustej” Bolonii (bogactwo kalorycznych, sytych potraw), Neapolu (zwani „makaroniarzami” zjadacze makaronu) oraz Turynu (krytyka moźnych za przyjmowanie francuskich zwyczajów żywieniowych). Kontynuując wędrówkę przez wieki i stoły, John Dickie powtórnie przybywa do Neapolu, gdzie na cześć królowej Włoch Małgorzaty Sabaudzkiej powstała wszystkim znana pizza Margherita, a stamtąd do Florencji (etos zacnego jedzenia dla mieszczan) i Genui (włosko-amerykańska kultura kulinarna). Zapuszcza się również do „sielskiej” wsi Mussoliniego (gastronomiczny kicz, faszystowski mit umiarkowania) oraz do turyńskiej futurystycznej „Tawerny Świętego Podniebienia” (odrzuć makaronu, nie pasującego – według futurystów – do wymogów dynamicznego, nowoczesnego życia). Po zapoznaniu czytelnika z mediolańskimi gospodyniami i smakoszami, kończy wędrówkę w XX-wiecznej krainie obfitości (Rzym, Bolonia, Genua, Turyn), gdzie do dnia dzisiejszego docenia się tradycyjne dania, narodowe przysmaki, gastronomiczne zwyczaje oraz rdzenne praktyki kuchenne.

Ponadpięćsetstronicowa publikacja Wydawnictwa W.A.B. (podział na epoki i dziejowe wydarzenia porządkuje obszerną treść) nie wyczerpuje tematu. Występuje w niej obfitość faktów historycznych, geograficznych i kulinarnych. Opowieści o miastach i podbojach oraz o bardziej i mniej znanych postaciach w historii włoskiego jedzenia (wraz z mrocznym jego wymiarem) pozwalają lepiej poznać oraz zrozumieć historyczny kontekst czasów. Niezwykłe obrazowe opisy umożliwiają nie tylko przeniesienie się w miejsca, o których mowa, ale również wyobrażenie sobie smaku rozstawianych na stołach wyszukanych specjałów (czyż takimi nie są chociażby złożone ciasteczka na bazie pistacji?). W treści dobrze widać zmiany zachodzące w kulinarnych zwyczajach, a za każdym daniem kryje się oddzielna historia. Włoskie nazwy potraw zapisano kursywą. Są w lekturze plotki (również skandaliczne), spiski, interesujące epizody, anegdoty, przysłowia, ciekawostki, rymowanki, statystyki, a także odwołania do rękopisów zbiorów przepisów, rejestry serwowanego na przestrzeni wieków menu (opatrzone stosownymi wyjaśnieniami) i przepisy kulinarne (składniki, sposób wykonania). Pomocą służą przypisy (bibliograficzne i wyjaśniające), wypunktowania, wcięcia (zielona czcionka) oraz mapka Włoch, źródła (z podziałem na rozdziały) i alfabetyczny indeks.

W ukazanym w *Delizii!* obrazie różnorodnej włoskiej kuchni kryje się budowana przez wieki bogata kulinarna kultura. Jest więc *Wielka historia Włochów i ich jedzenia* warta uwagi.

Filmy, które każdy nauczyciel obejrzeć powinien!

PAWEŁ KOWALCZYK

Prezentujemy czwartą część cyklu skierowanego do pracowników oświaty zainteresowanych edukacją filmową, oraz tych wszystkich, którzy kochają kino.

Projekt „Filmy, które każdy nauczyciel obejrzeć powinien!” to zrodzona w czasach pandemii koncepcja, mająca na celu stworzenie kanonu dzieł filmowych traktujących o różnorodnych aspektach pracy nauczyciela.

Filmy podzielone zostały na trzy grupy tematyczne:

1. Osobowość nauczyciela
2. Szkoła – problemy, zjawiska, konteksty
3. Proces dydaktyczny

Pomysłodawcą, twórcą projektu i autorem prezentowanych poniżej recenzji jest Paweł Kowalczyk, nauczyciel – bibliotekarz, pracownik Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Łodzi. Jest również autorem i twórcą scenariuszy trzech odrębnych wystąpień dotyczących tej tematyki, skierowanych do nauczycieli zajmujących się edukacją filmową.

Jednocześnie informujemy, iż projekt zostanie zrealizowany w roku szkolnym 2025/2026 w ramach działań Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi. Autor przeprowadzi cykl zajęć zgodnie z podziałem na trzy części:

- listopad 2025 (osobowość nauczyciela);
- luty 2026 (szkoła – problemy, zjawiska, konteksty)
- kwiecień 2026 (proces dydaktyczny).

Zapraszamy serdecznie do udziału w zajęciach wszystkich pracowników oświaty zainteresowanych tą problematyką.

Przedstawiamy poniżej kolejne trzy recenzje filmów z poszczególnych grup tematycznych.

Dzień świra

Scenariusz i reżyseria Marek Koterski ; zdjęcia Jacek Bławut; muzyka Jerzy Satanowski / Polska 2002.

Szósty film Marka Koterskiego, zrealizowany w 2002 roku, jest jednym z najciekawszych w dorobku reżysera, nieprzypadkowo uznawanym za szczytowe osiągnięcie jego twórczości. W tej odsłonie opowieści o Adasiu Miauczyńskim, mamy do czynienia z bohaterem ustatkowanym, powoli zbliżającym się do pięćdziesiątki, i co niezwykle ważne – wykonującym zawód nauczyciela języka polskiego. Ponadto zajmuje się on pisarstwem, co jednakowoż sprawia wrażenie działalności amatorskiej i przynoszącej raczej frustrację niż profity. Określenie „frustracja” wydaje się być zresztą immanentną cechą bezwzględnej większo-

ści działań naszego bohatera. Film Koterskiego to swoisty dziennik, opisujący rozterki człowieka, dla którego każdy poranek stanowi ogromne egzystencjalne wyzwanie i przyczynek do kolejnych rozczarowań. Adaś, wykreowany w wybitny sposób przez Marka Kondrata, opowiada o swoim życiu poprzez nieustający monolog wewnętrzny. Ten jedyny w swoim rodzaju opis stanu depresyjnego, stanowi trafną diagnozę odczuć człowieka, który ze swego życia nie jest zadowolony choćby w minimalnym stopniu.

„Dzień świra”, zrealizowany w formie luźno powiązanych epizodów, jest niezwykle trafną, zjadliwą i bezwzględną satyrą na postawę polskiego inteligenta w średnim wieku, osadzoną w realiach wczesnych lat dwutysięcznych. Reżyser w swej opowieści nie koncentruje się jedynie na samym Adasiu, jego spostrzeżenia stanowią swoiste zwierciadło zachowań wszystkich ludzi, którzy pojawiają się w polu widzenia bohatera. Dotyczy to zresztą nie tylko ludzi, lecz również zjawisk. Wyjątkowo celne wydają się być cyniczne refleksje dotyczące ówczesnych standardów usług PKP (dziś na szczęście nieco przestarzałe), czy niechęci do sprzątania po swych pupilach przez właścicieli psów (niestety wciąż aktualne). Kwestią szczególnie ważną wydaje się być zawodowa frustracja Miauczyńskiego, pracującego w liceum i mówiąc bardzo delikatnie, nie odczuwającego szczególnej satysfakcji z wykonywanej profesji. Do kultury popularnej weszła niezliczona ilość cytatów, padających z ust Marka Kondrata, jednakże jego komentarz do otrzymanego miesięcznego uposażenia, jest jednym z tych najbłyszotliwszych i najczęściej przytaczanych. Nasuwa się tu refleksja, iż wprawdzie obecna sytuacja bytowa pracowników oświaty wydaje się być nieco lepsza, to brak szacunku do zawodu nauczyciela i frustracja z tego wynikająca są wciąż takie same.

Komediodramat Koterskiego, zrealizowany w 2002 roku, wzbudzał od dnia swej premiery niekłamany zachwyt wśród widzów. Chwilę później do zauroczonych szóstą opowieścią o Adamie Miauczyńskim dołączyli krytycy. I tak już zostało, mimo upływających lat dzieło związane z Łodzią twórcy wciąż wywiera wrażenie nadzwyczaj udanego, trafiającego w samo sedno, obrazu polskiego inteligenta przełomu wieków. Nie da się ukryć, że specyfika kraju nad Wisłą zmienia się z roku na rok i niektóre spostrzeżenia straciły już na aktualności. Nie zmienia to jednak faktu, iż film oglądany po dwudziestu latach wciąż mówi bardzo dużo o Polsce i Polakach. Na ogromny sukces tej produkcjiłożyło się kilka czynników, obok fenomenalnych obserwacji obyczajowych czy mądrego przesłania, największym światłem świeci tu Marek Kondrat, w jednej ze swych najwybitniejszych fil-

mowych ról. Sam Marek Koterski zgrabnie powściągnął swe skłonności do epatowania żartami wątpliwego autorytetu, co w przeszłości zdarzało mu się z lepszym bądź gorszym skutkiem („Porno”, „Nic śmiesznego”). Dzięki temu film ma jednorodną konstrukcję, nie wywołuje niesmaku i stanowi trudną do jednoznacznej klasyfikacji kompozycję komedii i dramatu. „Dzień świra” to film do wielokrotnego oglądania, o czym świadczy jego gigantyczna popularność wśród widzów, niezmienna od blisko dwóch dekad.

Trener

Reżyseria Thomas Carter; scenariusz John Gatins / Mark Schwahn; zdjęcia Sharone Meir; muzyka Trevor Rabin. USA / Niemcy 2005.

Zrealizowany w 2005 roku „Trener” Thomasa Cartera, jest kolejnym filmem poruszającym problematykę zmarginalizowanej społecznie młodzieży. Fabularny punkt wyjścia stanowi zatrudnienie w szkole średniej w Richmond nowego trenera drużyny koszykarskiej. Ken Carter to odtwarzany przez Samuela L. Jacksona, były absolwent placówki i wybitny zawodnik, uhonorowany obecnością na liście sportowych legend szkoły. Podupadająca z roku na rok placówka nie legitymuje się szczególnymi osiągnięciami, edukując na niewystarczającym poziomie swych absolwentów i systematycznie tracąc wpływy z budżetu państwa. W tych okolicznościach jedynym zadaniem Cartera jest poprawa jakości gry podopiecznych, przy dużym zakresie szkoleniowej swobody, lecz bez szczególnego entuzjazmu dyrekcji. Przyjęte przez niego surowe i zdecydowane metody treningu, stanowią nowość dla oswojonych z ciągłymi porażkami zawodników, lecz są działaniem przemyślanym i dającym pewną nadzieję na osiągnięcie sukcesu. Prawdziwym fundamentem budowy nowej, choć złożonej z tych samych graczy ekipy, jest zawarcie kontraktu między nimi a pełniącym równocześnie funkcję wychowawcy trenerem. Uwarunkowanie uprawiania ukochanej dyscypliny sportu z odpowiednią frekwencją na zajęciach i zadowalającymi wynikami w nauce, stanie się z początku lekceważonym, a później kluczowym elementem realizacji postawionego celu. Czas pokaże, że celem tym nie będzie jedynie sukces na gruncie sportowym, traktowany przez Kena Cartera jako ważny, lecz nie jedyny etap społecznego rozwoju jego młodych podopiecznych.

„Trener”, mimo wyraźnych inspiracji klasycznymi filmami z tego gatunku, podejmuje w interesujący sposób motyw edukacji młodzieży przez sport. Osią fabularną opowieści jest droga koszykarskich outsiderów od pasma nieustających porażek do międzystanowego finału w koszykówce. Twórcy potraktowali tę problematykę znacznie szerzej, niż w filmach o sportowym sukcesie spod znaku „Rocky’ego” czy „Fightera”, przedstawiając pełną emocji, błyskotliwie zrealizowaną historię o osiąganiu dojrzałości i konsekwencji w realizowaniu dydaktycznych celów. Znakomicie wykreowany przez L. Jacksona trener stanowi kwintesencję wychowawcy, który mimo nieskrępowanych ambicji w materii sportu, nie traci ani na chwilę z oczu tego, co w pracy z mło-

dzieżą najważniejsze. O dziwo, jego konsekwentna postawa i traktowanie wyników w nauce na równi z wynikami na koszykarskim parkiecie, stanie się osią niezgody pomiędzy nim a rodzicami podopiecznych i lokalną społecznością. Paradoksalnie, wychowawca młodzieży wykaże się w tych okolicznościach większą wiarą w możliwości uczniów niż ich najbliżsi. W kontekście dość nieoczywistego (jak na sportową tematykę) zakończenia filmu, widzowie nie będą mieć wątpliwości, kto stoi po jasnej stronie Mocy.

Film Thomasa Cartera jest dziełem wartym uwagi z kilku powodów. Humanistyczne przesłanie i wiara w siłę edukacji, która stanie się prawdziwym (niejednokrotnie jedynym) życiowym sukcesem podopiecznych trenera, to ogromny zastrzyk optymizmu, skierowany nie tylko do oddanych pracowników oświaty. Przedstawienie sportowego sukcesu jako fundamentu do zdobywania wiedzy jest koncepcją oryginalną, zwłaszcza na gruncie edukacji w Stanach Zjednoczonych, gdzie osiągnięcia w tej materii promują uczniów do nauki w najbardziej prestiżowych uczelniach. Nie należy ponadto zapominać, iż opowiedziana historia oparta jest na rzeczywistych losach uczniów szkoły w Richmond i ich niezwykłego, robiącego furorę w mediach coacha. Zaś znakomicie zrealizowane sekwencje na koszykarskim parkiecie, budujące emocje w sposób bezapelacyjnie mistrzowski, sprawią że film przypadnie do gustu również tym, którzy nie odróżniają koszykówki od siatkówki.

Szansa

Scenariusz i reżyseria Feliks Falk; zdjęcia Edward Kłosiński; muzyka Jan Kanty Pawluśkiewicz / Polska 1979.

„Szansa” Feliksa Falka jest filmem z 1979 roku, zrealizowanym w schyłkowym okresie nurtu „Kina moralnego niepokoju”. Mimo to pozostaje interesującym przykładem obrazu wpisującego się w problematykę tegoż nurtu, jak i wartym uwagi głosem w materii szkoły i oświaty. Opowieść, oparta na własnym scenariuszu reżysera, rozgrywa się w prowincjonalnej szkole średniej, gdzie pracę podejmuje energiczny nauczyciel wychowania fizycznego, Krzysztof Janota (Krzysztof Zaleski). Nieco sfrustrowany swą niedawno zakończoną karierą sportową, podejmuje się wbrew skromnym środkom i niechętnym początkowo uczniom, stworzyć szkolną drużynę piłki ręcznej. Jego dynamiczne działania błyskawicznie zyskują aprobatę dyrektora szkoły, widzącego szansę rozwoju podupadającej placówki i pozyskiwaniu funduszy poprzez sport. Nadzwyczaj ambitny, ale i bezwzględny w metodach wychowawczych Janota, zaczyna dominować w gronie pedagogicznym, napotykając sprzeciw innych nauczycieli, na czele z historykiem Zbyszekiem Ejmontem (Jerzy Stuhr). Młodzi ludzie z drużyny, przygotowywani do zbliżającej się spartakiady, zostają podporządkowani całkowicie trenerowi, który praktycznie pozbawia ich możliwości wyboru i wyklucza perspektywę działalności w innych dziedzinach. Wobec prób oporu ze strony grona pedagogicznego czy mających inne pasje uczniów, wykorzystuje różnorakie metody nacisku, znakomicie funkcjonując w środowisku decydentów lokalnej społeczności.

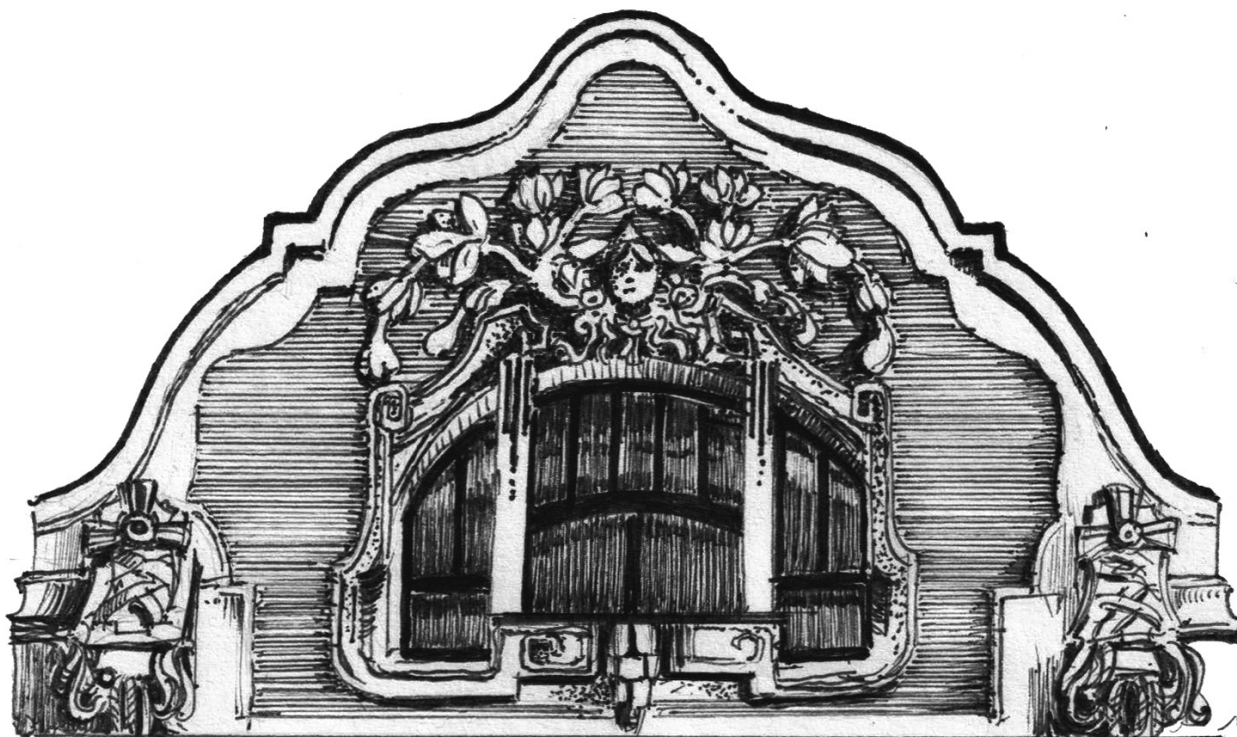
Feliks Falk w „Szansie” przedstawił niewesoły obraz rzeczywistości szkolnej epoki „schyłkowego Gierka”. Bynajmniej nie pozbawia to jego wizji pewnej uniwersalności, zarówno na gruncie oświaty jak i przedstawionych relacji społecznych. Odrzucając kontekst czasów, w których rozgrywa się akcja filmu, czy charakterystycznych dla lat 70. problemów politycznych, zaprezentowany obraz oświaty wydaje się w niektórych aspektach niepokojąco aktualny. Daje się to zauważyć w scenach rozgrywanych na gruncie grona pedagogicznego, gdzie protestujący historyk bezskutecznie szuka wsparcia, zaś postawy nauczycieli są tożsame z ich prywatnymi poglądami i uzależnione od statusu w hierarchii zawodowej. Widzimy to także w odmiennych priorytetach dyrekcji i pedagogów, gdzie sukcesy sportowe będące szansą rozwoju szkoły, zaczynają przyćmiewać statutowe obowiązki placówki. Zastanawiające są także ścisłe relacje ze środowiskiem lokalnym, wszakże i dziś działalność wykraczająca poza budynek szkolny jest elementem niezbędnym do rozwoju placówki i jej prawidłowego funkcjonowania. Wszystkie te analogie oczywiście nie muszą być zjawiskami negatywnymi, jednakże na gruncie opowiedzianej przez reżysera historii wywołują niepokojące refleksje. Abstrahując od mniejszej lub większej aktualności mającego kilkadziesiąt lat filmu Falka, niektóre dialogi wybrzmiewające w filmie wydają się być żywcem wyrwane z otaczającej nas rzeczywistości.

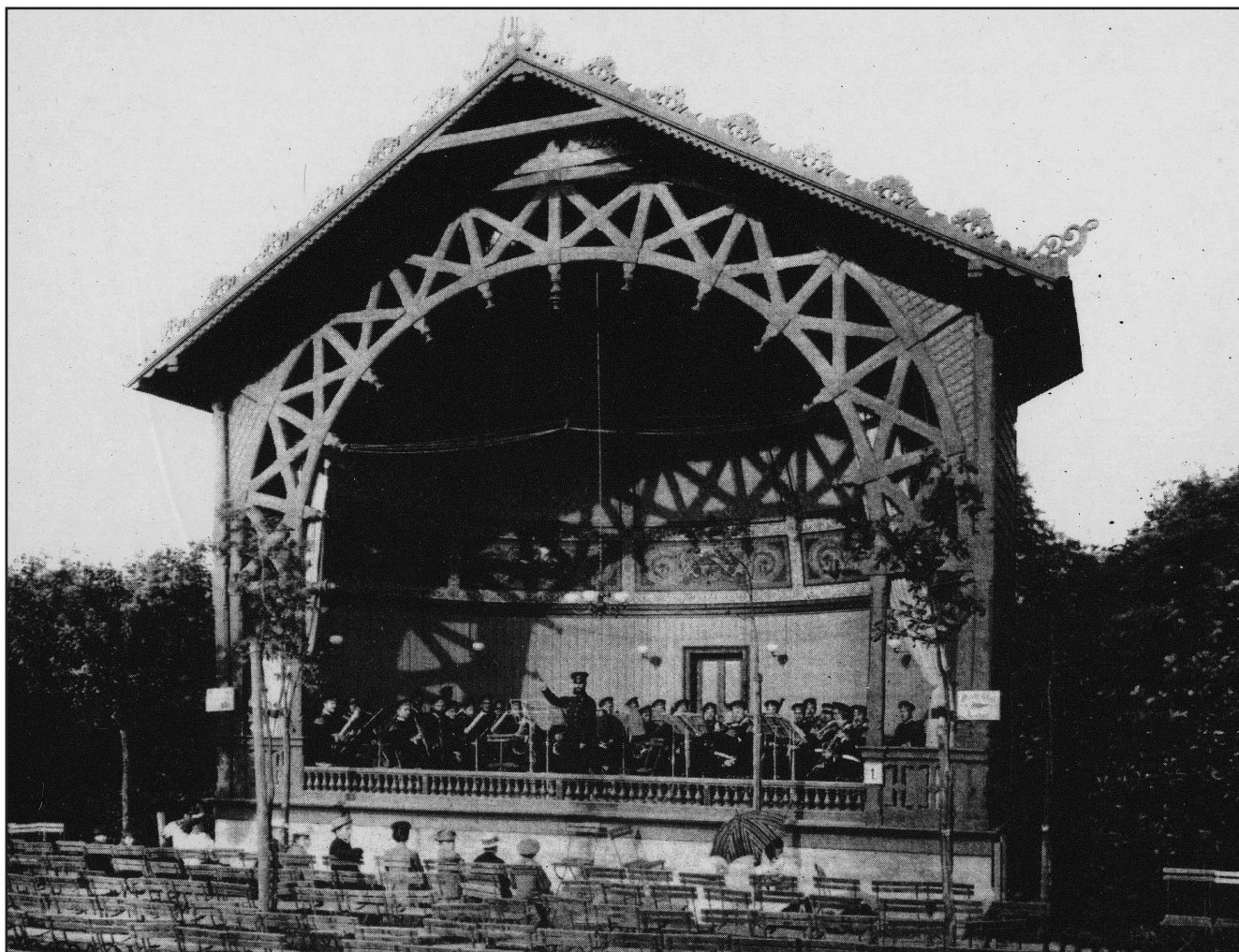
Niedługo po realizacji „Szansy” zjawisko „Kina moralnego niepokoju” przeszło do historii, która zmieniając polską

rzeczywistość, zaczęła stawiać przed filmowcami zupełnie inne wyzwania. Film Falka, mimo pewnych uproszczeń w sekwencjach końcowych, dających uczucie niedosytu, jest dziełem wartościowym i powinien zainteresować zarówno współczesnych nauczycieli jak i uczniów. Nie należy ponadto zapominać, iż przedstawiona na ekranie historia może być odbierana na poziomie metafory społecznej, wykorzystującej szkołę do przedstawienia w sposób wyrazisty problemów chylącego się powoli ku upadkowi systemu. Obraz nie został zapamiętany w takim stopniu jak „Barwy ochronne” Zanussiego, „Amator” Kieślowskiego czy „Wielki bieg” Domaradzkiego (premiera dopiero w 1987 roku). Trudno go również porównywać z arcymistrzowskim „Wodzirejem” samego Falka, jednakże warto „odkurzyć”, nie tylko ze względu na walory fabularne i uniwersalne przesłanie. Wszakże świetnie wypadają na ekranie w pojedynku aktorskim Jerzy Stuhr, wówczas identyfikowany jako wyspecjalizowany w rolach dramatycznych czołowy aktor nurtu, i Krzysztof Zaleski, grający jedną ze swoich najważniejszych ról w karierze. Ich świetnie wykreowany antagonizm stanowi swoiste koło napędowe ekranowych wydarzeń i sprawia że film dobrze broni się mimo upływu lat.

Paweł Kowalczyk

Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego
w Łodzi

CENTRUM ROZWOJU EDUKACJI WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO W ŁÓDZI

91-029 Łódź, ul. Wielkopolska 70/72, tel. 42 651-69-93

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi, ul. Wólczańska 202; Czytelnia – ul. Wielkopolska 70/72

służy potrzebom kształcących i doskonalących się nauczycieli, studentów oraz uczniów

Oferuje:

- Bogaty zbiór książek (ponad 300 000 woluminów) i czasopism
- Dostęp do zbiorów on-line (IBUK Libra, Legimi) i czytników e-book
- Interesujące zbiory audiowizualne (filmy edukacyjne, fabularne polskie i zagraniczne)
- Zestawienia bibliograficzne sporządzane dla czytelników o indywidualnych potrzebach
- Ciekawe zajęcia edukacyjne, m.in. w Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej, funkcjonującym w strukturze PBW, gromadzącym zbiory archiwalne dotyczące nauczycieli, szkół i innych placówek oświatowych

Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi, ul. Wielkopolska 70/72

Oferuje:

- Kompleksowe wspomaganie szkół
- Sieci współpracy i samokształcenia
- Kursy doskonalące, warsztaty, seminaria, konferencje, konsultacje zbiorowe i indywidualne
- Możliwość publikowania w „Przeglądzie Edukacyjnym. Piśmie Nauczycieli” (wydawany przez WODN w Łodzi od 1994 r.)
- WODN posiada AKREDYTACJĘ ŁKO i CERTYFIKAT JAKOŚCI ISO 9001:2015

Centrum Kształcenia Ustawicznego Samorządu Województwa Łódzkiego w Łodzi, ul. Wielkopolska 70/72

- Specjalizuje się w kształceniu zawodowym młodzieży i dorosłych w systemie dziennym, wieczorowym oraz zaocznym w bogatej ofercie zawodów
- Oferuje kursy i szkolenia zawodowe (nauka w placówkach Centrum jest bezpłatna)
- Jest zawodowym Ośrodkiem Egzaminacyjnym
- Prowadzi kursy komercyjne na zamówienie

www.cre-lodz.edu.pl